acces la istorie

UNIFICAREA ITALIEI *1815-1870*

Andrina Stiles

EDITURA ALL

The Unification of Italy, 1815 - 1870
Andrina Stiles
Hodder and Stoughton, 1993

Copyright © 1986 Andrina Stiles

Unificarea Italiei, 1815 - 1870
Andrina Stiles
Traducere: Iuliu şi Mihai Popescu

Copyright © 1995,1998 - Editura **BIC ALL**
ISBN: 973 - 571 - 067 - 6

Publicată pentru prima dată în limba engleză
de către Hodder and Stoughton Ltd.

Toate drepturile asupra acestei ediţii rezervate Editurii **ALL.**
Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALL.**
Drepturile de difuzare în străinătate aparţin în exclusivitate editurii

The distribution of this book outside Romania is prohibited
without the written permission of **BIC ALL**
Copyright © 1995, 1998 by **BIC ALL**
All rights reserved.

Editura **ALL**

Bucureşti
B-dul Timişoara nr. 58, sect. 6
☎ 413 11 58; 413 43 21; 413 18 50
Fax: 413 05 40
B-dul Timişoara nr. 58, sect.6
☎ 413 03 29; 413 16 12

Redactor: Constantin Vlad

Ilustraţia copertei reprezintă un portret al lui Garibaldi.

PRINTED IN ROMANIA

Acces la istorie 5

Unificarea Italiei, 1815 - 1870

Andrina Stiles

Traducerea: Iuliu şi Mihai Popescu

EDITURA ALL

Cuprins

Cuvânt înainte VII

Introducere IX

CAPITOLUL 1 **Italia 1815-1852** 1
1. Statele italiene 2
2. Revoluţiile din 1820 7
3. Revoluţiile din 1831 10
4. *Risorgimento* 12
a) Mazzini 12
b) Pius IX 16
5. Revoluţiile din 1848-1849 17
6. Eşecul revoluţiilor din 1848-1849 24
Îndrumări pentru studiu 27

CAPITOLUL 2 **Piemontul, Cavour şi Italia** 31
1. Piemontul 31
a) Carol Albert 32
2. Cavour 38
a) Plombičres-les Bains 41
b) Războiul din 1859 45
3. Cavour şi Garibaldi 47
4. Regatul Italiei 51
Îndrumări pentru studiu 53

CAPITOLUL 3 **Garibaldi şi Italia** 57
1. Garibaldi 1807-1848 57
2. Garibaldi şi Revoluţiile din 1848-1849 58
a) Republica Romană 61
3. Garibaldi 1849-1859 62
4. Garibaldi şi Cei O Mie 63
5. Garibaldi şi Roma 67
6. Realizările lui Garibaldi 69
Îndrumări pentru studiu 72

CAPITOLUL 4 **Napoleon III şi Italia** 76
1. Napoleon III al Franţei 76
a) Războiul din 1859 79
2. Unificarea Italiei 80
a) Veneţia 80
b) Roma 81
Îndrumări pentru studiu 83

CAPITOLUL 5 **Regatul Italiei** 86
1. Nordul şi Sudul 87
2. Punctul de vedere al lui Mazzini 87
3. Concluzie 88
Îndrumări pentru studiu 93

Lecturi recomandate 96

Izvoare despre "Unificarea Italiei, 1815-1871" 98

Indice 99

Cuvânt înainte

Către cititorul obişnuit

Seria "Acces la istorie" a fost iniţiată mai ales la nivelul cerinţelor studenţilor şi elevilor care susţin examene legate de subiectele respective, dar oferă o mulţime de informaţii interesante şi cititorului obişnuit. Partea principală a cărţii (textul propriu-zis, mai puţin îndrumările de la sfârşitul capitolelor) reprezintă un studiu uşor de citit şi incitant totodată, ce are coerenţa necesară unei cercetări istorice. Intenţia autorilor a fost nu doar să ofere o prezentare clară şi concisă a unor evenimente din trecut, ci să stimuleze cititorii (chiar şi pe cei neiniţiaţi) în a-şi forma o opinie proprie despre subiectul pus în discuţie. Astfel, în loc să transmită o sumă de "adevăruri istorice" plate, lucrările din această colecţie conţin puncte de vedere şi interpretări diferite.

Către studenţi şi elevi

În funcţie de subiectele care vă interesează şi de timpul de studiu pe care îl aveţi la dispoziţie, puteţi proceda în mod diferenţiat atunci când folosiţi această carte pentru pregătirea unui examen.

De exemplu, dacă doriţi să vă formaţi o idee generală asupra subiectului, în cel mai scurt timp posibil, următoarele căi ar fi, probabil, cele mai eficiente:

- Citiţi capitolul 1 în întregime.
- Pentru fiecare dintre capitolele următoare, începeţi cu secţiunea "Să luăm notiţe" şi, dacă subiectul vă interesează, citiţi tot capitolul, oprindu-vă la fiecare subcapitol (sau la semnul *) pentru a nota principalele probleme dezbătute.

Dacă doriţi totuşi să abordaţi întreaga tematică a cărţii şi dispuneţi de timpul necesar, ar fi avantajos să folosiţi pentru fiecare capitol următoarea procedură:

1. Citiţi tot capitolul, de preferat într-o singură şedinţă.
2. Studiaţi schema de la sfârşitul capitolului, asigurându-vă că în linii mari l-aţi înţeles.
3. Citiţi secţiunea "Să luăm notiţe" (şi secţiunea "Să răspundem la întrebări-eseu") şi decideţi dacă mai aveţi de lucrat la capitolul respectiv.

4. Abordați secțiunea "Întrebări bazate pe izvoare". Citiți întrebările și formulați-vă răspunsurile mental sau în scris.

După ce ați citit întreaga lucrare, studiați secțiunea "Lecturi recomandate" și alegeți acele titluri care v-ar putea completa informațiile.

Scopul nostru a fost să vă trezim interesul și să vă facem studiul cât mai agreabil. Sperăm că la încheierea lecturii veți aprecia că el a fost atins.

Introducere

În unele părți din Europa Occidentală statele naționale au apărut cu secole înainte de 1815. Franța, Marea Britanie și Spania, în special, au evoluat ca regate unificate, cu un singur guvern, ce controla un teritoriu locuit de popoare care împărtășeau puternice tradiții culturale și lingvistice. În mod similar, deși nu identic, bazele statului național existau în Italia și Germania. Totuși, în 1815 aceste zone erau încă divizate politic.

În următoarele capitole este descrisă și discutată succesiunea evenimentelor care au făcut ca Italia să devină un stat național unificat. În cursul lecturii ar trebui să cugetăm la o seamă de întrebări. În primul rând, trebuie să dăm răspunsuri clare la întrebarea "Care a fost modelul general al evoluției evenimentelor din Italia între 1815 și 1871?". Priviți schema de la pagina 1. Apar trei etape în istoria unificării Italiei. Prima etapă privește în mare eșecul încercărilor de schimbare a structurii politice a Italiei. Trebuie să înțelegeți ce s-a întâmplat și motivele eșecului. Capitolul 1 tratează aceste probleme. Capitolele 2, 3, 4 și 5 se ocupă de personalitățile și evenimentele etapelor inițiale ale unificării și consolidării unității. În timp ce veți citi aceste capitole, ar trebui să identificați fapte și argumente care vă vor ajuta să ajungeți la unele concluzii privind motivele pentru care eșecul inițial a fost urmat de succes. Cât anume s-a datorat acest lucru acțiunii personalităților? Cât anume a fost rezultatul schimbărilor generale în situația politică, economică și socială? Secțiunea care urmează ar trebui să vă ajute să stabiliți mental principalele probleme pe care ar trebui să le puteți discuta atunci când veți termina studiul privind unificarea Italiei.

***Întrebări introductive despre** "Unificarea Italiei 1815-1871"*

Întrebările despre "Unificarea Italiei" tind să se contureze în două categorii importante: cele care solicită cunoașterea întregii perioade 1815-1871, sau o parte importantă din această perioadă, și cele despre anumite personalități ori subiecte specifice. Trebuie să fiți pregătiți să răspundeți la ambele tipuri de întrebări.

În această secțiune veți găsi exemple de întrebări mai generale și cu orizont mai larg. Va fi util să păstrați în gând principalele probleme ridicate de aceste întrebări în timp ce veți citi cartea. Discutarea acestor întrebări generale va continua la paginile 94-95, după ce veți parcurge toate cele cinci ca-

pitole. Întrebările specifice privind subiecte mai concrete se găsesc la sfârşitul capitolelor 1, 2, 3 şi 4.

Fiecare întrebare generală poate fi trecută sub unul din cele trei titluri principale:

1. Care erau obstacolele în calea unificării? Cum au fost ele depăşite?
2. De ce naţionalismul a eşuat la început? şi a reuşit mai târziu?
2. S-a unit Italia singură? ori a avut nevoie de sprijin din afară?

Observaţi că fiecare "problemă" este compusă din două întrebări strâns înrudite. Întrebările tipice privind obstacolele sunt:

> "Care au fost principalele obstacole în calea unificării Italiei?" (Scottish, 1982).
> "Care erau principalele obstacole faţă de unificarea Italiei şi în ce măsură fuseseră ele înlăturate până în 1861?" (AEB, 1982).
> "Care au fost principalele obstacole faţă de eliberarea şi unificarea Italiei? Analizaţi etapele în care aceste obstacole au fost depăşite în anii 1850-1870" (SUJB, 1985).

Întrebările de acest fel vă invită să faceţi o listă a dificultăţilor aflate în calea unificării Italiei şi apoi să arătaţi cum şi dacă ele au fost depăşite. În timpul lecturii urmăriţi aceste dificultăţi şi rezolvările lor. Ar fi util să faceţi o listă a lor, pe o foaie de hârtie separată, pe măsură ce le întâlniţi în text.

Acelaşi procedeu este valabil şi la întrebările despre motivele eşecului iniţial şi ale succesului final al naţionalismului italian. Întrebările tipice privind această problemă sunt:

"Explicaţi de ce naţionalismul italian a eşuat în 1848-1849, dar a reuşit în 1871" (Scottish, 1981).

"Care au fost învăţămintele revoluţiilor din 1848-1849 pentru cei interesaţi în eliberarea şi unificarea Italiei? Cât de bine au fost învăţate lecţiile?" (Cambridge, 1982).

Al treilea grup de întrebări generale se ocupă de importanţa relativă a eforturilor italiene şi a altor factori în realizarea unificării. O întrebare tipică este:

> "Cât de mult a afectat influenţa externă unificarea Italiei?" (Oxford şi Cambridge, 1979).

Întrebările de acest tip cuprind adesea un citat şi pot fi prezentate sub forma unor "afirmaţii provocatoare". Veţi găsi o discuţie privind modul cum trebuie să răspundeţi la întrebări de acest fel la paginile 93-94.

CAPITOLUL 1

Italia 1815-1852

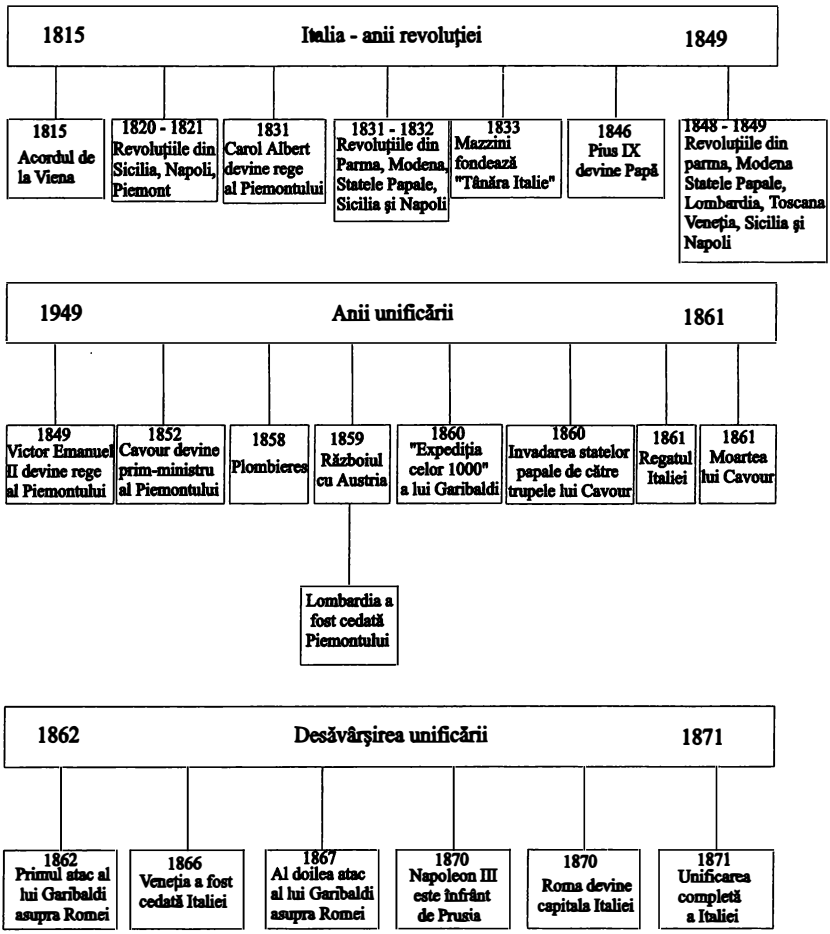

Rezumat – Unificarea Italiei, 1815 - 1870

1. Statele italiene

În aprilie 1796, armatele franceze conduse de Napoleon au invadat nordul Italiei şi prin 1799 cuceriseră întreaga zonă continentală. Cu excepţia câtorva luni, ei au controlat până în 1814 întreaga peninsulă, în afară de Veneţia şi zona din jurul Veneţiei, teritorii care fuseseră cedate Austriei.

Ocupaţia franceză a avut efecte de lungă durată asupra Italiei. Puterea bisericii şi a Papei au fost reduse, s-au făcut schimbări în regimul proprietăţii asupra pământului şi pământul a fost redistribuit.

A început să apară o nouă clasă de mijloc. Agricultura a fost perfecţionată şi ţăranii au fost eliberaţi de vechile lor legături şi obligaţii feudale. Dar francezii nu doreau competiţia bunurilor manufacturate în Italia. Ei voiau doar materiile prime italiene, cum ar fi mătasea, pentru propria lor industrie, astfel încât industria italiană a rămas subdezvoltată. S-a început îmbunătăţirea căilor de comunicaţii cu peninsula prin noile drumuri construite peste Alpi şi Apenini. Legile italiene au fost unificate (standardizate) şi au fost introduse codurile juridice franceze, civil şi comercial. La fel de important este faptul că francezii au introdus guvernul reprezentativ în Italia. Au fost constituite adunări alese după modelul francez. Aceste evoluţii constituţionale aŭ dat noii clase de mijloc italiene o şansă pentru dezbaterea şi acţiunea politică.

Graniţele dintre state au fost modificate de mai multe ori în epoca napoleoniană, sfârşind prin împărţirea Peninsulei în doar trei părţi. O treime, cuprinzând Piemontul, a fost anexată Franţei, o treime a devenit Regatul Italiei, iar restul teritoriului era condus de fratele lui Napoleon, Joseph, şi se numea Regatul Neapolelui.

Toate aceste schimbări au încurajat naţionalismul italian. Francezii au dat Italiei un minimum de unitate, mai întâi prin forţa armelor, prin cucerire, iar mai târziu prin reformele juridice şi prin introducerea schimbărilor politice pe bază naţională. Această unitate naţională ar fi putut să fie artificială şi impusă din afară, însă ea exista, încât în haosul din 1815, regele Neapolelui putea să cheme oamenii din întreaga peninsulă să-l sprijine şi să facă din Italia un stat unit şi independent. Sprijinul primit a fost redus, dar faptul că el s-a simţit în stare să facă un astfel de apel demonstrează că ideea unei Italii ca stat naţional era considerată a fi o posibilitate realistă.

* Însuşi Napoleon I spusese că "Italia este o naţiune. Unitatea obiceiurilor, a limbii şi literaturii trebuie să unească locuitorii săi, mai devreme sau mai târziu, sub un singur guvern, iar Roma va fi aleasă fără îndoială de către italieni drept capitală." Dar în 1815 mai era mult de aşteptat, deoarece Acordul de la Viena din acel an, încheiat de marile puteri: Rusia, Austria, Prusia şi Marea Britanie, au retrasat harta Italiei în aşa fel încât să semene cu Italia pre-napoleoniană (a se vedea harta de la pag. 3). De asemenea, el a restaurat

Italia în 1815

situaţia politică din secolul al XVIII-lea, redând proprietăţile majorităţii familiilor conducătoare care fuseseră deposedate în timpul ocupaţiei franceze. Aceşti "monarhi restauraţi" s-au reinstalat repede în calitate de conducători absoluţi în statele respective. Marile puteri au avut două scopuri în Italia în 1815. Unul era să prevină orice posibilă încercare a Franţei de a obţine controlul asupra ţării în viitor. Celălalt era să suprime mişcările revoluţionare sau naţionaliste care puteau fi un pericol pentru guvernele restaurate. Ambele obiective au fost realizate prin asigurarea controlului efectiv al Austriei asupra peninsulei italice.Acest lucru a fost făcut prin trecerea Lombardiei şi Veneţiei, zone bogate şi importante din punct de vedere strategic ale Italiei de nord, sub controlul direct al împăratului de la Viena. Dominaţia austriacă în Italia a fost întărită prin instalarea membrilor familiei imperiale austriece, Habsburgii, drept suverani ai majorităţii celorlalte state italiene. Regele Piemontului era văr al împăratului, aşa cum erau şi ducele Modenei şi ducele Toscanei; o mătuşă era regina Neapolelui, în timp ce o altă mătuşă era ducesă a Parmei.

* Ideile liberale câştigaseră teren în Europa de la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Metternich, cancelarul (prim-ministru) Austriei era cu totul împotriva acestor idei. Liberalii credeau că oamenii au dreptul să-şi spună cuvântul în domeniul guvernării şi că acest lucru se realiza cel mai bine printr-o adunare reprezentativă sau parlament, ales de către proprietari. Ei erau preocupaţi de stabilirea unei reguli de drept care să garanteze anumite drepturi, cum ar fi judecata corectă, şi unele libertăţi, cum ar fi libertatea cuvântului, pentru toţi cetăţenii. Ei erau în favoarea monarhiei constituţionale, pe care o considerau cea mai bună formă de guvernământ, deoarece se temeau la fel de mult de cele două extreme politice: monarhia absolută şi democraţia republicană. Ambele forme de regim erau considerate o ameninţare faţă de poziţia lor politică, economică şi socială, pentru că majoritatea liberalilor făceau parte din clasa mijlocie.

* Politica lor moderată, non-violentă, era în contrast cu cea a radicalilor, a extremiştilor, care doreau reforme sociale şi o redistribuire a bogăţiilor şi erau pregătiţi să folosească mijloace revoluţionare pentru a le obţine. Radicalii considerau că puterea politică ar trebui să fie în mâinile poporului şi nu ale parlamentului ("suveranitatea poporului", nu "suveranitatea parlamentului") Orice adunare reprezentativă trebuia să fie aleasă prin sufragiu universal, acordându-se drept de vot tututor bărbaţilor peste 25 de ani şi nu doar proprietarilor, aşa cum doreau liberalii. Totuşi, liberalii şi radicalii erau uniţi în opoziţia lor faţă de "monarhiile restaurate" în 1815.

* Metternich se opunea atât naţionalismului cât şi liberalismului. Naţionaliştii considerau că oamenii de aceeaşi rasă, limbă, cultură şi tradiţie ar trebui să fie uniţi într-o naţiune independentă proprie. Aceasta ar trebui să

aibă granițe geografice precise și să nu fie dominată de nici un alt popor. Metternich nu avea nici o intenție să permită dezvoltarea acestor idei periculoase în Italia, unde ar fi constituit o amenințare pentru dominația austriacă. El credea că siguranța Austriei depindea de menținerea în Italia a *statu quo*-ului din secòlul al XVIII-lea, cu state separate, conduse de monarhi absoluți.

La Congresul de la Viena nu s-a făcut nici o sugestie privind stabilirea unei Confederații Italiene sub controlul Austriei, așa cum se făcuse în cazul Germaniei. Deși făcută treizeci de ani mai târziu, celebra remarcă a lui Metternich, "Italia este doar o expresie geografică" descria cu exactitate Italia din 1815. "Problemele italiene nu există", a spus Metternich în 1815. "Italia" ca stat și ca națiune nu exista, erau doar Neapole, Piemont, Toscana și alte state italiene. Nu erau "italieni", ci doar napolitani, piemontezi, toscani și alții, iar această situație, în ceea ce îl privea pe Metternich, trebuia, și el voia să rămână așa cum era.

El nu era singurul care gândea în acest fel, deoarece până și cei mai inteligenți și mai bine educați oameni nu vedeau nimic altceva decât dificultățile în calea unirii dintre state. Ambasadorul Piemontului în Rusia scria despre anexarea Genovei de către Piemont:

> ... Alipirea Genovei va fi un pericol pentru noi. Unirea națiunilor nu întâmpină greutăți pe hartă, dar în realitate e cu totul altfel; există popoare care nu pot fi amestecate; probabil că piemontezii și genovezii intră în această categorie, separați așa cum sunt de o ură veche și profundă. Unde va fi capitala? și unde va fi unitatea?

În 1815, loialitățile locale erau mai importante decât visurile unității naționale.

* La restaurarea vechiului regim în Italia, Papa a fost printre cei care și-au recâștigat pozițiile. În timpul ocupației napoleoniene, papii au fost duși în exil în Franța și puterea temporală a Papei, în calitate de conducător al unui stat italian, a fost declarată încheiată. Dar atunci când Papa a revenit, el intenționa restabilirea puterii sale temporale, precum și a celei spirituale. Statele Papale erau împărțite în șaptesprezece provincii, dintre care cinci erau sub autoritatea reprezentanților papali, sau a cardinalilor, care acționau ca niște guvernatori de provincii. Restul teritoriului, care era mai aproape de Roma, era controlat de preoți cunoscuți sub numele de Delegați. Întreaga administrație a Statelor Papale era în mâinile clerului. Laicii nu participau la guvernare, cu excepția câtorva membri ai corpurilor consultative numite "congregații."

Una dintre cele mai reacționare dintre monarhiile restaurate a fost cea a Piemontului, în nord-vestul Italiei. Acolo, sistemele legislative franceze au fost abolite, nobililor li s-au restituit pământurile și funcțiile anterioare, și

era descurajată activ până şi utilizarea drumurilor construite de francezi. În Sicilia, în sudul Italiei, regele Neapolelui a abolit constituţia din 1812, şi a declarat că cele două părţi ale regatului o să fie guvernate de acum încolo ca un tot unitar. A existat o oarecare opoziţie din partea unor grupuri mici de liberali şi de radicali de pe insulă, ambele cerând constituţii deosebit de moderate. Liberalii doreau un parlament bicameral, una dintre camere având locurile transmise ereditar, în timp ce membrii celeilalte să fie aleşi pe baza unui sufragiu foarte restrictiv. Radicalii voiau doar o singură cameră, cu alegere indirectă, prin intermediul căreia regele să conducă.

Aceste solicitări au fost respinse, dar eforturile similare pentru obţinerea unor constituţii au dus la izbucnirea de revoluţii în mai multe state în anii 1820-1821 şi 1831-1832.

* În 1820, au izbucnit revoluţii în Neapole, Sicilia şi Piemont, şi în toate societăţile secrete au jucat un rol important. Aceste societăţi îşi aveau probabil originea în Francmasoneria din secolul al XVIII-lea, în care oamenii se constituiau în grupuri jurându-şi protecţie reciprocă şi folosind parole secrete şi ritualuri semi-religioase. Biserica Catolică privea aceste asociaţii cu o suspiciune extremă şi le denunţa ca fiind eretice, precum şi ca fiind un pericol pentru ordinea socială stabilită. Pe la sfârşitul anilor 1790, alte grupuri similare au apărut în toată Italia şi urmăreau izgonirea invadatorilor francezi. După 1815, scopul lor era să răstoarne monarhii restauraţi şi să-i izgonească pe austrieci.

Societăţile atrăgeau o mare diversitate de membri, în mare parte ofiţeri din armată, studenţi, jurişti, profesori şi doctori, toţi bine educaţi şi aproape toţi din clasa mijlocie. Puţini nobili luminaţi puteau fi găsiţi în aceste societăţi, iar ţăranii ori muncitorii erau aproape necunoscuţi. Majoritatea membrilor erau patrioţi, entuziaşti şi aventurieri îndrăzneţi; mulţi erau idealişti, unii erau visători, câţiva erau vagabonzi şi criminali. Tăria lor consta în eroismul şi dorinţa lor de a-şi risca vieţile în aventuri sălbatice şi în misiuni imposibile. Slăbiciunea lor consta în lipsa unei acţiuni coordonate, precum şi în lipsa organizării practice. Erau mai multe societăţi secrete diferite, uneori acţionând împreună şi alteori independent. Membrii lor erau răspândiţi în grupuri mici în toată Italia. Datorită secretului deosebit în care funcţionau în majoritatea cazurilor, istoricii nu sunt siguri ce scopuri aveau, nici câtă eficienţă a avut activitatea lor în realitate.

De departe cea mai bine cunoscută şi cea mai importantă dintre aceste societăţi era cea a Carbonarilor. Societatea exista în 1807, însă originea sa este nesigură. Numele înseamnă "arzători de mangal" şi s-a sugerat că cei mai vechi membri erau oameni care vindeau mangal drept combustibil casnic. Ei erau deosebit de activi în sudul Italiei, în special la Neapole, unde se crede că numărau circa 60.000 de oameni. Această cifră reprezintă pro-

babil vreo 5 la sută din populația adultă masculină, și prin 1816 guvernul din Neapole era destul de îngrijorat pentru a ordona suprimarea societății. Eforturile în acest sens au eșuat și Carbonarii și-au mărit rapid forțele. Membrii societății practicau ritualuri elaborate și trebuiau să jure supunere indiscutabilă față de conducătorii lor. În teorie, ei formau o societate internațională cu sediul la Paris, dar în Italia erau cel mai activi. Spre deosebire de multe alte societăți, ei nu erau în mod special anti-catolici și, în timp ce plănuiau revoluția armată și răsturnarea ordinii sociale existente, nu erau angajați către republicanism. În ansamblu, Carbonarii nu par să fi avut de fapt scopuri foarte bine definite. Grupurile individuale aveau latitudinea să-și hotărască propriile lor politici și metode. În Piemont, de exemplu, ei sperau să stabilească o monarhie constituțională, și chiar la Neapole ei nu doreau să înlocuiască regatul printr-o republică, ci pur și simplu să obțină o constituție din partea regelui.

2. Revoluțiile din 1820

Revoluțiile din 1820 au început la Neapole. Prin 1818, regele restaurat, Ferdinand, mărise foarte mult puterea bisericii. I se dăduse dreptul de a cenzura orice publicație cu care nu era de acord. Acest lucru a mâniat clasele profesionale mijlocii, juriștii și profesorii, fiindcă făcea imposibilă libertatea de expresie. Ferdinand era, de asemenea, în mari dificultăți financiare și guvernul a redus cheltuielile publice, a oprit lucrul la drumuri și în porturi, a redus și mai mult sumele deja mici prevăzute pentru educație. Peste tot era sărăcie, guvernare coruptă și îngrădire a libertății personale.

În Sicilia, unirea forțată cu Neapole nu a fost o acțiune fericită. Guvernul din Neapole a luat foarte puțin în seamă sentimentele sicilienilor și a acordat foarte puțină atenție nevoilor sicilienilor. Prețurile agricole scăzuseră puternic și efectul asupra economiei siciliene fusese dezastruos. Toate clasele sociale erau afectate, dar mai ales țăranii, care deveniseră mai împovărați de obligații și mai înglodați în datorii.

Veștile despre o revoluție în Spania, în ianuarie 1820, i-au făcut pe liberali să treacă la acțiune. Conduși de un preot și sprijiniți de 100 de subofițeri și soldați din cavalerie, 30 de Carbonari au înaintat către orașul Avellino. Au câștigat repede sprijin popular și revolta s-a răspândit. Încercarea trupelor guvernamentale de a-i prinde pe rebeli a fost făcută fără tragere de inimă și acțiunile unuia dintre comandanții de divizie a asigurat de fapt succesul revoltei. Comandantul, generalul Pepe, a condus un regiment de infanterie și două de cavalerie pentru a se alătura rebelilor și a devenit el însuși conducătorul a ceea ce acum era o revoluție.

În ziua următoare, pe 6 iulie, regele Ferdinand a promis că va promulga o constituție în interval de o săptămână. Dar revoluționarii nu aveau încredere în el și au început să ceară o constituție identică celei promulgate în Spania în 1812. Constituția spaniolă acordase drept de vot tuturor bărbaților adulți pentru alegerea unui parlament unicameral. Regele a fost de acord, putându-se ulterior decide unele schimbări de către o adunare aleasă. Revoluționarii au intrat în orașul Neapole fără să li se opună rezistență, Pepe a fost primit de rege și revoluția părea să fi reușit fără un singur mort sau rănit.

A fost numit un nou guvern, Pepe a primit comanda armatei și regele a jurat să apere constituția. Carbonarii au câștigat un mare număr de aderenți atunci când au fost lansate zvonuri că vor redistribui tot pământul țăranilor și vor reforma biserica.

* Între timp, în Sicilia a izbucnit o mișcare revoluționară separată. Era mai puțin preocupată de ideile unității naționale, decât de separarea față de Neapole. Conduse de *maestranze*, breslele negustorilor și încurajate de știrile despre revoluția din Neapole, au apărut mai multe revolte în Palermo, capitala Siciliei. S-a cerut o constituție, birourile guvernamentale au fost arse și deținuții eliberați. Revoluționarii, în frunte cu reprezentanții breslelor, au ocupat Palermo, iar guvernatorul napolitan a plecat către casă cu o ambarcațiune.

Atunci când Parlamentul nou ales s-a întrunit pentru prima dată în Neapole, în octombrie 1820, el era format din oameni cu profesii din clasa de mijloc, alături de câțiva preoți și nobili. Ei au discutat evenimentele din Sicilia și au decis întărirea trupelor guvernamentale de pe insulă pentru a restabili autoritatea napolitană și a pune capăt acțiunilor revoluționare, ale căror excese radicale erau privite cu groază și cu suspiciune. Cele două Sicilii trebuiau să rămână unite și controlul napolitan trebuia menținut prin forță.

* Metternich era preocupat de succesul revoluției din Neapole, pentru că el credea că pacea putea fi cel mai bine păstrată prin menținerea *statu quo*-ului și prin înăbușirea revoluției oriunde ar fi apărut. El argumenta că ceea ce se întâmpla în interiorul unui stat avea un efect neliniștitor asupra altor state. Acest lucru îndreptățea Alianța să ia notă și, dacă era necesar, să acționeze împotriva evenimentelor nedorite din statele vecine. Astfel, el a dezvoltat sistemul ținerii unor congrese internaționale, întâlniri ale Marilor Puteri, pentru a discuta problemele, pentru a lua măsurile necesare și a menține pacea. În 1820, un astfel de congres a fost ținut la Troppau. La acest congres, Austria, Prusia și Rusia au căzut de acord că Marile Puteri ar trebui să intervină, prin forță, dacă ar fi necesar, pentru restaurarea oricărui guvern care fusese răsturnat prin revoluție.

Neapole nu a fost menționat anume, dar era clar în vederile lui Metternich. În 1821 regele Neapolelui a fost invitat să ia parte la Congresul

de la Laibach pentru a discuta problemele din regatul său. Simțindu-se în siguranță departe de Neapole, regele a declarat că fusese forțat să promulge constituția de teamă și a cerut intervenția Austriei. Solicitarea l-a încântat pe Metternich și, în ciuda bravei rezistențe a armatei napolitane conduse de generalul Pepe, austriecii au intrat în orașul Neapole în martie 1821. A urmat o aspră represiune. Arestări, încarcerări și execuții au fost împărțite în mod egal atât liberalilor loiali față de monarhie, care doriseră doar o constituție, cât și republicanilor extremiști care voiseră să schimbe întreaga structură a societății. Chiar și Metternich a fost șocat de sălbăticia represiunii și a intervenit pentru a asigura demiterea șefului reacționar al poliției.

* Cealaltă zonă din 1820 a fost Piemontul. Monarhia restaurată a lui Victor Emmanuel I distrusese aproape orice urmă a anilor de ocupație franceză, inclusiv sistemul juridic francez. Egalitatea în fața legii fusese abandonată și dreptul la o judecată liberă și publică fusese abolit. Un edict regal declara constituția Piemontului ca fiind cea promulgată în 1770 și că aceasta nu putea fi modificată. Piemontul era o monarhie absolută și rămânea așa, în ciuda presiunii unui mic grup de liberali din clasele de mijloc, în anii 1815-1820.

Atunci când știrile privind revoluția din Neapole, din iulie 1820, au ajuns în Piemont, numărul membrilor societății Carbonarilor a crescut rapid. Existau nemulțumiri la Universitatea din Torino, unde în ianuarie 1821 un grup de studenți revoluționari a organizat o întrunire și a fost îndepărtat cu violență de către poliție. Existau nemulțumiri și în armată și, în martie, la Alessandria, unui grup de ofițeri revoluționari li se alăturaseră liberalii din clasele mijlocii într-o acțiune de ocupare a fortăreței. Ei au instalat un guvern revoluționar în oraș și și-au proclamat independența ca "Regat al Italiei". Ei au declarat război Austriei. O altă revoltă în armată, de această dată la Torino, l-a determinat pe Victor Emmanuel I să abdice peste câteva zile. Speranțele liberalilor că el ar putea fi convins să promulge o constituție și să conducă un război împotriva Austriei pentru a elibera Lombardia nu fuseseră foarte realiste. Acum ele trebuiau abandonate.

Liberalii s-au orientat deci către tânărul Carol Albert, al doilea în ordinea dreptului la tron. El a dat o proclamație vagă referitoare la Constituția spaniolă din 1812 ca "lege a statului", cu excepția unor modificări ce s-ar fi putut face ulterior. Fratele și moștenitorul tronului lui Victor Emmanuel, Carol Felix, lipsea din Piemont, fiind într-o vizită la Modena. Carol Albert a preluat deci controlul și a numit un nou guvern. Dar a sosit imediat un mesaj din partea lui Carol Felix, prin care Carol Albert era denunțat ca rebel și era refuzată orice schimbare a "formei de guvernământ". Carol Albert s-a speriat și a fugit din Torino, lăsând orașul în mâinile liberalilor. Aceștia se

pregăteau să lupte pentru apărarea constituției promulgate de Carol Albert, în timp ce Carol Felix a făcut apel la Metternich pentru intervenția austriacă. Trupele austriece au fost trimise în Piemont și, împreună cu trupele loiale lui Carol Felix, au înfrânt forțele revoluționare din Torino. Sute de revoluționari au plecat în exil. Revoluția luase sfârșit. Absolutismul revenise în Piemont, fiind sprijinit până în 1823 de o armată austriacă de ocupație.

3. Revoluțiile din 1831

În 1831, revoluția a izbucnit din nou în Italia și din nou impulsul a fost o revoluție străină, nu din Spania de astă dată, ci din Franța, unde revoluția din Iulie avusese loc cu un an în urmă. Liberalii italieni nutreau acum speranța că Franța ar sprijini revoluțiile din Italia și au avut loc mișcări cu obiective constituționale ample în Modena, Parma și Statele Papale.

* În Modena, conspirația a fost concepută de Enrico Misley, fiul unui profesor universitar. Încă din vremea studenției, la sfârșitul anilor 1820, Misley uneltise pentru realizarea unei Italii unite, cu forme constituționale de guvernământ. El și-a pus speranțele în conducătorul local, ducele Francesco IV al Modenei, dar încrederea i-a fost înșelată. Francesco a colaborat cu Misley cu scopul de a afla ce intenționau complotiștii, dar și-a dat arama pe față în ultimul moment și i-a arestat pe conspiratori cu două zile înaintea datei când trebuia să izbucnească revoluția, în februarie 1831.

Gândindu-se că pericolul trecuse, Francesco s-a dus la Viena să negocieze primirea unui sprijin în cazul în care ar fi fost deranjat de către revoluționari din afara granițelor. În timp ce el era plecat, revoluționarii din districtele din jurul Modenei s-au organizat, au preluat controlul asupra orașului și au format un guvern provizoriu. În Parma învecinată, studenții, încurajați de evenimentele din Modena, au organizat o serie de revolte și au cerut promulgarea unei constituții. Conducătoarea Parmei, ducesa Maria-Luiza, a fugit îngrozită și a fost instalat un guvern provizoriu. Au fost imediat stabilite legăturile cu Modena și a fost numit un comandant al armatei întrunite. În interval de o lună, ducele Francesco revenise în fruntea trupelor loiale și îi înfrânsese pe oponenții săi. Au avut loc represalii sălbatice și oricine era bănuit că îi sprijinise pe rebeli era încarcerat, exilat sau executat. Până și faptul că purta mustață sau barbă putea duce la arestarea unui bărbat, bănuindu-se că ar fi un revoluționar.

Revolte similare au avut loc în Statele Papale, organizate îndeosebi de clasele mijlocii, ce resimțeau guvernarea opresivă a autorităților bisericești. Guvernul a opus puțină rezistență și un guvern provizoriu, auto-intitulat "Guvernul Provinciilor Italiene", a fost format la Bologna în februarie 1831.

Dar şi acesta a avut o existenţă scurtă. Trupele austriece au intervenit şi i-au înfrânt repede pe rebeli. Până la sfârşitul anului 1831 şi în primele luni ale anului 1832 au mai avut loc revolte pe întreg teritoriul Statelor Papale, dar ele au fost reprimate cu sălbăticie de către trupele papale, violente şi indisciplinate.

* Revoluţiile din 1820 şi 1831 au realizat foarte puţin. În Piemont, Neapole şi Statele Papale, guvernele reacţionare şi-au consolidat putera. Austria a acordat ajutor şi sprijin regimurilor absolutiste aflate în dificultate şi părea dispusă să o facă în continuare, prin intervenţie militară acolo unde era nevoie. Neapole şi-a reimpus cu succes controlul asupra Siciliei şi a redus probabilitatea unei rupturi viitoare prin desfiinţarea breslelor negustorilor, care fuseseră baza revoluţiei din insulă. Acolo unde revoluţiile reuşiseră să răstoarne conducătorii locali, succesul a fost doar temporar, şi acest lucru s-a datorat mai puţin forţei revoluţionarilor, cât eşecului guvernelor şi resurselor neadecvate de care dispuneau. Având încă proaspătă în minte imaginea Revoluţiei Franceze, conducătorii se aşteptau să fie înfrânţi.

Revoluţiile fuseseră slăbite de orizontul lor provincial, de preocuparea pentru zonele lor separate şi limitate. Comunicaţiile dintre revoluţionarii din diferite state erau reduse, iar cooperarea şi mai slabă. Guvernul revoluţionar din Bologna a refuzat să trimită forţe de sprijin la Modena. Ei au considerat că declaraţia de ne-intervenţie emisă de guvernul francez al lui Louis-Philippe, "Noi nu recunoaştem dreptul nici unui popor de a ne forţa pe noi să luptăm pentru cauza sa; sângele francezilor aparţine doar Franţei", însemna că este la fel de greşit pentru un grup de revoluţionari italieni să trimită ajutor altui grup dintr-un alt stat italian.

Mişcările revoluţionare au fost prost coordonate. Ele se bazau foarte mult pe reţeaua micilor grupuri revoluţionare organizate de Carbonari şi de celelalte societăţi secrete, dar acestea erau unităţi izolate şi scopurile lor erau diferite dintr-un loc în altul. Majoritatea revoluţionarilor erau foarte moderaţi şi nu erau înclinaţi către violenţă; de obicei, tot ceea ce încercau să realizeze era introducerea unei constituţii care să permită o anumită participare la guvernare.

Mişcările revoluţionare erau constituite în principal din membrii ai claselor mijlocii, cu excepţia Siciliei, lipsind în general interesul şi sprijinul popular. Într-adevăr, atunci când o revoluţie lua sfârşit, oamenii obişnuiţi, în special cei din afara oraşelor, reprimeau cu braţele deschise pe foştii lor conducători. Acest lucru s-a datorat în mare parte faptului că liberalii, revoluţionarii claselor de mijloc, nu au încurajat implicarea maselor în politică. În Italia, ca şi în alte părţi ale Europei, ei se temeau că acest lucru ar duce la democraţie, la înlocuirea suveranităţii parlamentului prin suveranitatea poporului, a stabilităţii sociale prin revoluţie socială, a monarhiei constituţionale prin republică populară.

4. *Risorgimento*

Revoluțiile din 1820 și 1831, în ciuda eșecului lor, au fost o parte din ceea ce italienii numesc *Risorgimento* (literal "reînviere" sau "renaștere"), mișcarea ce a dus la formarea unei Italii unite. Italienii nu cred că unificarea a survenit deodată sau accidental, ca rezultat al războiului ori al diplomației, ci că a fost etapa finală a evoluției lor treptate ca națiune.

Cuvântul "*Risorgimento*" a fost prima dată folosit de un dramaturg din Piemont, Vittorio Alfieri, care scria în vremea Revoluției Franceze, când a făcut un apel clar, pentru prima dată în timpurile moderne, în favoarea unității și libertății Italiei. De asemenea, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, un alt piemontez, Carlo Denina, a scris o istorie care trata pentru prima dată Italia ca un întreg, nu doar Florența, Neapole sau Veneția. El a identificat o lipsă de patriotism printre italieni și o punea pe seama lipsei unui guvern central și a unui sistem legislativ unificat, "... dar dacă ar fi vreodată un război între una din națiunile de peste Alpi și Italia, patriotismul ar renaște cu siguranță."

Tema patriotismului și a unității naționale a fost reluată și dezvoltată în anii 1820 de un tânăr, Giuseppe Mazzini.

a) Mazzini

Mazzini se născuse în 1805, la Genova. Tatăl său era profesor la Universitate și el a crescut într-o atmosferă academică și intelectuală. Era inteligent, sensibil și fragil din punct de vedere fizic, iar mai târziu, în viață, a suferit mult de depresie psihică. Părinții, care doreau ca el să devină poet, au fost șocați atunci când a devenit un naționalist revoluționar. Mazzini însuși a scris că ceea ce l-a făcut să-și îndrepte gândurile către politică au fost consecințele revoluției eșuate din Piemont, în 1821, atunci când revoluționarii care treceau prin Genova în drumul lor de exil, fiind fără nici un ban, cerșeau pe străzi. A fost impresionat de nenorocirea lor, dar în același timp inspirat de ideea devoțiunii lor față de o cauză politică. Avea șaisprezece ani, era impresionabil și idealist. A început să se îmbrace în negru, deplângând eșecul revoluției, și a continuat să facă la fel tot restul vieții sale. Se pregătea să devină arhetipul revoluționarului romantic.

Din 1822 până în 1827, asemenea multor tineri revoluționari, el a studiat dreptul și a fost complet plictisit de domeniu. A început să studieze medicina, dar a leșinat asistând la prima operație. Părea preferabilă plictiseala cu studiul dreptului. Primele scrieri rămase de la Mazzini au fost realizate în acea vreme, "... Patria unui italian nu este Roma, Florența sau Milano, ci întreaga Italie". A intrat în societatea Carbonarilor în 1827 și a devenit

curând secretarul grupului din Genova, dar nu era satisfăcut de lipsa de claritate şi de orizont a scopurilor şi ambiţiilor acestora.

În noiembrie 1830, el a fost denunţat de unul dintre tovarăşii săi din societatea Carbonarilor şi a fost arestat. A rămas în închisoare timp de trei luni, timp în care şi-a cristalizat ideile politice car îi vor domina restul vieţii. S-a hotărât să-şi dedice viaţa activităţii pentru independenţa şi unificarea Italiei. Acest lucru trebuia realizat nu prin intermediul Carbonarilor, ale căror interese principale erau izgonirea austriecilor şi obligarea conducătorilor să promulge constituţii, ci printr-o nouă mişcare, "Tânăra Italie." Spre deosebire de Carbonari, aceasta trebuia să aibă scopuri bine definite.

Filozofia sa politică se baza pe credinţa în existenţa lui Dumnezeu, în egalitatea oamenilor şi raselor, în progresul omenirii, şi în drepturile şi obligaţiile individului în societate. Atitudinea sa faţă de religie era neobişnuită. El credea că o anumită religie se putea uza şi acest lucru era atunci valabil în privinţa creştinismului, care trebuia să fie înlocuit cu altceva. Acest altceva era democraţia. Dumnezeu nu mai vorbea prin intermediul preoţilor sau al sfintelor scripturi, ci prin intermediul Poporului. Ceea ce voia Poporul era deci voinţa lui Dumnezeu şi, cum Poporul dorea independenţă şi unitate naţională, acest lucru trebuia realizat prin revolte populare împotriva conducătorilor lui.

* Atunci când a fost eliberat din închisoare, în 1831, Mazzini s-a stabilit la Marsilia, în sudul Franţei. Acolo el a înfiinţat noua sa organizaţie secretă "Tânăra Italie."

"Tânăra Italie" este o frăţie a italienilor care cred în legea progresului şi a datoriei şi sunt convinşi că Italia este destinată să devină o naţiune... Ei aderă la această Asociaţie cu intenţia fermă de a-şi consacra atât gândirea cât şi acţiunea măreţului scop al reconstruirii Italiei ca naţiune suverană şi independentă, formată din oameni liberi şi egali.

"Tânăra Italie" este republicană şi unionistă – republicană, fiindcă din punct de vedere teoretic fiecare naţiune este destinată, prin legea lui Dumnezeu şi a umanităţii, să formeze o comunitate liberă şi egală de fraţi, şi forma republicană de guvernământ este singura care asigură acest viitor...

"Tânăra Italie" este unionistă, deoarece fără unitate nu există o naţiune adevărată, deoarece fără unitate nu există putere reală, iar Italia, fiind înconjurată de naţiuni puternice, unite şi invidioase, are nevoie de tărie înainte de orice.....

Mijloacele prin care "Tânăra Italie" îşi propune atingerea scopului sunt educaţia şi revoluţia, care trebuie adoptate în acelaşi timp şi armonizate una cu cealaltă. Educaţia trebuie permanent orientată, de exem-

plu, către propovăduirea necesității revoluției, prin viu grai și prin scris. Revoluția, oriunde poate fi realizată, trebuie să fie astfel condusă încât
20 să devină un mijloc de educație națională. Caracterul revoluției trebuie să fie național... steagul înălțat și scopul propus, vor fi naționale.

Cei care aderau la "Tânăra Italie" trebuiau să jure că se vor consacra deplin și pentru totdeauna grelei misiuni de a face din Italia "o națiune republicană unică, liberă și independentă." Fiecare membru trebuia să-și asigure o pușcă și cincizeci de încărcături de muniție. "Scopul ultim" era "republica, una și indivizibilă." Monarhiile constituționale erau acceptabile doar în calitate de "guverne de tranziție" către o Italie republicană unită. Strângerile de mână și parolele obișnuite erau cele întâlnite în toate societățile secrete: "Cât e ceasul?" – "E ceasul luptei", "acum" – "și totdeauna", iar uniforma era în culorile naționale: cămașă verde, centură roșie, pantaloni albi și o beretă.

Atunci când Carol Albert a devenit, în sfârșit, rege al Piemontului, în 1831, Mazzini i-a scris o scrisoare deschisă din Marsilia. El l-a avertizat în legătură cu revoluția care va veni și i-a spus că poporul dorea "libertate, independență și unire. Așezați-vă în fruntea națiunii; scrieți pe steag «Unire, Libertate, Independență». Eliberați țara de barbari. Dați numele dumneavoastră unui secol." Istoricii au avut păreri diferite despre motivele lui Mazzini de a trimite această scrisoare și dacă pledoaria sa a fost sinceră. Nu este clar de ce a scris scrisoarea, pentru că nu se aștepta la succesul ei câtuși de puțin. "Nu că aș avea vreo speranță în el", scria Mazzini despre Carol Albert în acea vreme. În orice caz, de ce el, un republican convins, opus monarhiei, a trimis acel apel, și ce ar fi făcut în situația în care Carol Albert ar fi acceptat-o? Nu avem probe disponibile pentru a răspunde la aceste întrebări. Poate că scopul său era unul negativ – să arate că implicarea lui Carol Albert în procesul de liberalizare, cu zece ani în urmă, era încheiată acum, iar naționaliștii nu mai puteau deci să se aștepte la nici un ajutor din partea monarhiei și singura lor speranță era alături de republicani.

Următorii doi ani au fost folosiți pentru organizarea "Tinerei Italii". La început, limita maximă de vârstă pentru a deveni membru era de 40 de ani, dar a fost ulterior mărită pentru a putea fi primiți câțiva oameni mai în vârstă. Materialele de propagandă erau distribuite în Piemont, Toscana și Statele Papale. Prima revoltă mazziniană a avut loc în Piemont, în rândurile armatei, dar a fost trădată și conspirația a fost înăbușită cu sălbăticie de către guvern.

Alte aventuri revoluționare, deși serioase ca intenție, prea adesea au degenerat în farsă. Seria de evenimente din 1833 pare să fie libretul unei opere comice: pentru un atac planificat asupra Piemontului, prin Savoia, Mazzini a început să strângă voluntari în Elveția, dintre refugiații polonezi, germani și italieni. Comandant militar era generalul Ramorino din Genova și Mazzini i-

a dat bani pentru a strânge şi organiza o armată. Ramorino s-a dus cu banii la Paris, unde i-a pierdut la jocurile de noroc şi s-a întors la Mazzini fără armată şi fără bani. Mazzini nu se putea baza decât pe cei câteva sute de oameni pe care îi strânsese singur. Chiar înainte de a fi gata să plece în Piemont, autorităţile elveţiene i-au încercuit şi împrăştiat pe voluntarii polonezi şi germani. Rămăseseră mai puţin de două sute de oameni şi Ramorino a simţit că nu este cazul să pornească la luptă cu atât de puţini. El le-a ordoant voluntarilor să se împrăştie. Mazzini nu a fost de acord şi, în timp ce aceşti doi oameni se certau, soldaţii au ascultat ordinele comandantului şi s-au dus la casele lor. Expediţia a luat sfârşit înainte de a începe.

În 1833, o întâlnire întâmplătoare cu Mazzini, la Marsilia, l-a făcut pe un tânăr să adere la "Tânăra Italie" şi să se implice într-o revoltă plănuită să aibă loc în Genova. Planul a eşuat şi el a fost condamnat la moarte, însă, din fericire pentru Italia, el evadase înainte de proces şi sentinţa a fost pronunţată în absenţa sa. Tânărul era Giuseppe Garibaldi, care va fi mai târziu una din marile figuri ale istoriei unificării Italiei.

Visul mazzinian nu s-a realizat în anii 1833-1834. Baza sa era prea intelectuală şi prea idealistă pentru a fi un plan practic şi popular pentru revoluţie. Mazini a rămas în exil până în 1848, dar a păstrat legătura cu evenimentele din Italia, continuându-şi activităţile politice departe de ţară.

Cât de mare a fost influenţa sa în anii 1830 şi 1840? Scrierile sale, din care cea mai mare parte conţineau un misticism vag, au avut doar o circulaţie limitată în timpul vieţii sale. Bine primite, chiar dacă nu bine înţelese de către intelectualii revoluţionari, cărţile şi broşurile sale nu conţineau multe elemente de interes general. Cea mai mare parte din primele sale scrieri s-au vândut doar în câteva sute de exemplare. Mazzini a fost criticat de istoricii marxişti că nu a reuşit să identifice nevoile ţăranilor şi nu a reacţionat pentru reforma agrară. Acest lucru, susţin ei, i-ar fi adus un sprijin larg şi ar fi transformat activitatea sa într-o mişcare populară. El însuşi estimase numărul membrilor "Tinerei Italii" la circa 50.000, dar majoritatea istoricilor consideră că a fost probabil o supraestimare. Atacurile revoluţionare, demonstraţiile şi revoltele inspirate de el au sfârşit toate mai mult sau mai puţin ruşinos, fără nici o realizare practică.

Totuşi numele său era cunoscut în întreaga Italie. Omul calm, distins, căruia îi plăcea să cânte din chitară şi să fumeze ţigări, cel care petrecuse mai mulţi ani într-un exil sărac la Londra, câştigase respect, admiraţie şi chiar devoţiune din partea tuturor celor pe care-i întâlnise. Marea sa forţă era faptul de a inspira în ceilalţi acelaşi entuziasm şi acelaşi devotament faţă de cauza unităţii Italiei, pe care le simţea el însuşi.

* Mişcarea naţionalistă din anii 1840 a fost slabă. Acest lucru s-a datorat în principal diversităţii opiniilor din cadrul ei în legătură cu forma de

guvernământ pe care ar trebui să o aibă Italia unită. În timp ce Mazzini şi suporterii săi extremişti predicau revoluţia şi proslăveau virtuţile unei republici democratice drept singurul ideal adevărat, au fost avansate şi alte propuneri. Cărţile publicate în Piemont indicau faptul că naţionaliştii moderaţi de acolo susţineau o abordare diferită. Ei erau în favoarea ideii aşezării Piemontului în fruntea statelor italiene în încercarea de a-i izgoni pe austrieci şi argumentau că doar Piemontul avea forţa şi resursele de a lupta cu Austria. Nu putea să existe o Italie unită şi independentă în timp ce austriecii controlau încă Lombardia şi Veneţia. Deci, toate celelalte state trebuiau să accepte rolul conducător al Piemontului şi să se alăture pentru a-l sprijini. Era doar un mic pas pentru monarhiştii mai radicali să înceapă pregătirea terenului în aşa fel încât Carol Albert să fie considerat drept viitorul rege al Italiei Unite.

b) Pius IX

Mai era, totuşi, un alt rival la conducere. Un alt piemontez, Gioberti, a publicat o carte intitulată *Despre întâietatea morală şi civilă a italienilor*, în 1843. O mare parte din ea era fantezie politică, demnă de Mazzini, la cel mai impracticabil nivel, dar conţinea totuşi o idee nouă. El se gândea că Papa şi Biserica Catolică, fiind gloriile Italiei, trebuiau să joace un rol important în renaşterea sa naţională. Statele italiene trebuiau să se constituie într-o federaţie sub preşedinţia Papei. Cinci mii de exemplare ale cărţii lui Gioberti s-au vândut rapid, însă reputaţia de opresiv şi corupt a guvernului Statelor Papale era un obstacol pentru punerea în practică a acestor propuneri.

Situaţia s-a schimbat prin alegerea, în 1846, a unui nou Papă, Pius IX, cunoscut ca având simpatii liberale. El se născuse într-o familie nobilă în 1792. Părinţii săi doreau să urmeze o carieră militară, dar sănătatea şubredă (era în mod sigur extrem de sensibil cu nervii şi poate chiar suferea de epilepsie) l-a împiedicat să urmeze această cale şi l-a îndreptat către biserică. A fost făcut cardinal în 1839. Alegerea sa ca Papă a fost neaşteptată, fiindcă se credea că Metternich ar fi acţionat în culise pentru alegerea unui cardinal cu vederi conservatoare. Alegerea lui Pius IX a fost cu atât mai surprinzătoare cu cât el nu era nici măcar candidatul favorit printre cardinalii liberali.

Perioada în care el a fost Papă, din 1846 până în 1878, a fost una dintre cele mai lungi şi mai importante. A început cu un gest solemn faţă de liberali, prin amnistierea tuturor deţinuţilor politici. Ca urmare, două mii de oameni, din care majoritatea erau revoluţionari, au fost eliberaţi. A început activitatea de reformă în administraţie, educaţie şi justiţie, iar laicilor li s-a permis o mai largă participare în treburile publice. În anul 1847, el a pus capăt cenzurii presei şi, până la sfârşitul anului, peste o sută de ziare inde-

pendente circulau în Statele Papale. Unele dintre acestea erau fățiș revoluționare, dând informații amănunțite despre întruniri și demonstrații. Cluburi politice au luat ființă în orașe și numărul membrilor lor a crescut repede. În Roma s-a format o gardă civică. Papa intenționa ca ea să apere proprietatea și să prevină violența, dar curând s-a arătat a fi o organizație a poporului și dincolo de controlul autorităților papale. O altă evoluție importantă din 1847 a fost decizia Papei de a crea *Consulta.* Aceasta era un corp consultativ, similar celorlalte corpuri deja existente, cu care Papa se sfătuia, dar cu două deosebiri importante: era ales și nu numit, și cuprindea membri ai laicatului printre reprezentanții săi.

Reforma din Statele Papale a constituit un exemplu de urmat pentru celelalte state italiene. În Piemont și Toscana presa a devenit liberă la sfârșitul anului 1847 și s-au făcut propuneri pentru crearea unei uniuni vamale între cele două state și Statele Papale. Agitația pentru reformă s-a răspândit, chiar și în Lombardia controlată de austrieci, provocând preocuparea lui Metternich. El a acționat pentru păstrarea autorității austriece încheind noi tratate cu Modena și Parma și mărind garnizoana austriacă din castelul de la Ferrara pentru a acoperi întregul oraș care se întindea în zona Statelor Papale a granței cu Lombardia. Acest lucru a provocat un protest puternic din partea Papei, iar Metternich a fost obligat să-și retragă trupele înapoi în castel.

5. Revoluțiile din 1848-1849

Nemulțumirea generală din Italia, cererile liberalilor pentru promulgarea unor constituții, pentru reforme administrative și libertăți politice în statele italiene luate separat, cererile naționaliștilor pentru unitatea Italiei și independența față de Austria, erau în strânsă corelație cu ampla criză economică ce cuprindea întrega Europă în 1848.

Circa 90 la sută din populația Italiei lucra pământul și economia era aproape în întregime bazată pe agricultură. Era foarte puțină industrie în ansamblu, iar în sud aproape deloc. Recoltele proaste, cum au fost cele din 1846 și 1847, erau dezastruoase, în special pentru țărani. Lipsa de grâu și de porumb a dus la creșterea prețurilor, și cum plățile nu crescuseră pe măsura costurilor, țăranii care lucrau cu ziua nu-și puteau hrăni familiile. Țăranii care lucrau pentru latifundiari în schimbul unei bucăți de pământ erau la fel de rău loviți atunci când recoltele erau compromise. Sufereau, de asemenea, oamenii din orașe, unde hrana era puțină și scumpă. Revoluțiile au izbucnit.

Ele au început în Sicilia, unde Ferdinand II, care devenise regele Neapolelui în 1830, oferise mai întâi o viață amară sicilienilor prin instituirea reformelor și numirea unui vicerege care să preia conducerea insulei și

să asigure realizarea reformelor. Această stare de lucruri nu ţinuse prea mult şi o perioadă de represiune, care a coincis cu izbucnirea unei epidemii de holeră, îi adusese pe sicilieni într-o situaţie disperată.

În ianuarie 1848, prin Palermo circulau afişe:

1 Sicilieni! a trecut vremea rugăciunilor; protestele şi demonstraţiile paşnice au fost inutile. Ferdinand, regele Neapolelui, le-a tratat pe toate cu dispreţ, iar noi, oameni născuţi liberi, purtăm lanţuri şi suntem reduşi la mizerie. Vom mai amâna noi oare să ne cerem drepturile legale?
5 La arme, fii ai Siciliei; forţa noastră unită va fi de neînvins... Cerul nu va lăsa fără sprijin acţiunea noastră. Sicilieni, la arme!

Afişul continua, explicând oamenilor cum să facă rost de arme. Ele ar fi fost înmânate celor care veneau în piaţa principală, în zori, peste trei zile (deşi, în realitate, organizatorii nu aveau aranjamente sigure pentru obţinerea armelor şi doar câteva arme erau disponibile). Autorităţile nu puteau crede într-o revoluţie anunţată dinainate, dar nu au riscat şi au arestat câţiva suspecţi probabili.

În zorii zilei anunţate, străzile erau pline de oameni, dar nu exista nici o dovadă că sunt revoluţionari sau simpli curioşi. După ce armele disponibile au fost înmânate, au avut loc ciocniri între oameni şi trupe, iar a doua zi, ţăranii din jurul oraşului au sosit pentru a se alătura revoltei. Armata napolitană a răspuns prin bombardarea oraşului şi, peste două zile, au sosit din Neapole trupe de întărire cu efective de 5.000 de oameni. Situaţia pe care au găsit-o acestea era că revoluţionarii ocupaseră oraşul şi cereau restabilirea celebrei constituţii din 1812, pe care regele Neapolelui o abolise în 1816. Regele a oferit o soluţie de compromis, care a fost refuzată.

Luptele au continuat şi, prin aprilie, revoluţionarii ocupaseră aproape toată insula. A fost instituit un guvern provizoriu format din moderaţi din clasele superioară şi mijlocie, care deveniseră neliniştiţi de activităţile asociaţilor lor ţărani. S-a format o gardă civică naţională "pentru a controla masele", care mărşăluiau asupra oraşelor şi satelor, ardeau registrele pentru perceperea taxelor, distrugeau bunuri şi eliberau prizonieri. În martie, s-a întrunit un Parlament ales, care a declarat că Neapole şi Sicilia erau total şi definitiv separate, şi regele Neapolelui nu mai era regele Siciliei. Scopul sicilienilor în 1848, ca şi în 1820, era obţinerea independenţei faţă de Neapole; mişcarea lor a fost separatistă şi nu era preocupată de ideea unităţii naţionale.

* Pe continent, revoluţia s-a extins la Neapole, la câteva zile după revolta din Palermo. O demonstraţie uriaşă în oraşul Neapole cerea promulgarea unei constituţii. Regele a fost de acord cu un parlament bicameral cu puteri limitate. De asemenea, a agreat formarea unei gărzi naţionale şi abolirea cenzurii. Dar nemulţumirea ţăranilor faţă de schimbările care le afectau

dreptul de a folosi terenurile comune a dus la izbucnirea luptelor. Regele a putut să folosească incidentele drept pretext pentru a numi un guvern de dreapta, în mai. Revolta a fost înăbuşită şi, prin septembrie, guvernul a putut să trimită trupe pentru recucerirea Siciliei. Sicilienii au fost înfrânţi şi forţaţi să accepte reunificarea cu Neapole, în primăvara anului 1849. La Neapole, regele deja revenise asupra promisiunilor făcute, desfiinţase parlamentul şi îl înlocuise cu domnia absolută şi cu statul poliţienesc.

* Peste tot în Italia au izbucnit serioase tulburări în anul 1848. Ca o consecinţă a acestui fapt, Marele Duce al Toscanei şi regele Piemontului au promis promulgarea unor constituţii în februarie şi Papa le-a urmat exemplul în martie, în timp ce conducătorii Modenei şi Parmei au trebuit să părăsească ducatele. La începutul anului, au început tulburările la Milano, în Lombardia controlată de austrieci. Această revoluţie, ca şi cea din Sicilia, a fost diferită de revoluţia din restul Italiei, pentru că era şi o revoltă împotriva unei puteri de ocupaţie. A început sub forma unui boicot asupra tutunului. Tutunul era monopol de stat în Austria şi locuitorii din Milano credeau că, dacă ei ar înceta să mai fumeze, veniturile Austriei ar fi serios afectate. Vederea soldaţilor austrieci fumând pe străzi era un pretext pentru milanezi de a-şi arăta dispreţul faţă de trupele străine şi au izbucnit lupte la scară mică, urmate repede de revolte mai ample şi în cele din urmă de o revoluţie la scară mare, în timpul "Celor cinci zile" din 17-22 martie. Comandantul austriac, generalul Radetzky, în vârstă de 81 de ani, a hotărât retragerea din oraş, pentru că, peste câteva zile, situaţia din Austria avea să se schimbe în mod dramatic. Revoluţia izbucnise în Viena, iar Metternich fusese demis.

Guvernul provizoriu instalat la Milano de către revoluţionari se pregătea să continue lupta împotriva Austriei şi s-a adresat, pentru ajutor, lui Carol Albert, regele Piemontului, care tocmai promulgase o constituţie pentru poporul său. După o săptămână de nehotărâre, Carol Albert a fost convins să declare război Austriei şi guvernul provizoriu din Milano a emis o proclamaţie emoţională şi tulbure către concetăţenii.

Am învins. L-am silit pe inamic să fugă, copleşit atât de propria ruşine cât şi de valoarea noastră; dar împrăştiaţi prin câmpurile noastre, hălăduind asemenea animalelor sălbatice, adunaţi în bande tâlhăreşti, duşmanul prelungeşte pentru noi ororile războiului fără a ne permite vreuna din sublimele emoţii ale victoriei. Acest lucru ne face să înţelegem că armele pe care le-am luat în mâini, şi le ţinem încă, nu pot fi lăsate jos atâta timp cât una din aceste bande va mai sta ascunsă la adăpostul Alpilor. Am jurat, jurăm din nou, alături de generosul principe care s-a grăbit să se asocieze gloriei noastre – toată Italia jură că aşa va fi.

La arme deci, la arme să asigurăm roadele glorioasei revoluţii – să dăm ultima bătălie a independenţei şi a unităţii Italiei.

Evenimentele au evoluat în acelaşi timp şi în Veneţia, celălalt stat controlat de Austria. O revoltă la scară mică a convins autorităţile austriece să capituleze şi Republica Veneţiană Independentă a Sf. Marcu a fost proclamată la 22 martie. Adunarea aleasă în scurt timp a votat unirea cu Piemontul.

* La început, lucrurile au mers bine pentru Carol Albert şi armata sa i-a înfrânt pe austrieci la sfârşitul lui mai. În Statele Papale însă, evenimentele au produs îngrijorare. Comandantul militar al Papei a nesocotit ordinele şi a pornit cu trupele sale pentru a se alătura armatei lui Carol Albert. Ceea ce l-a pus pe Papă, care nu era în război cu Austria, într-o situaţie dificilă. El a decis să se disocieze de război şi, în Alocuţiune, cuvântarea oficială privind politica adresată demnitarilor bisericii, el şi-a precizat poziţia.

... Dar, văzând că unii doresc în prezent ca şi Noi, alături de ceilalţi principi ai Italiei şi supuşii lor, să ne angajăm în război împotriva austriecilor, Noi am găsit de cuviinţă să proclamăm clar şi deschis în această a noastră solemnă Adunare că o asemenea măsură este complet străină intenţiilor noastre, ţinând seama că Noi, deşi nevrednic, suntem pe pământ trimisul Lui, care este Făcătorul de Pace şi Iubitor de Oameni, şi conform misiunii Apostolatului nostru suprem, Noi ne aplecăm către şi îmbrăţişăm toate seminţiile, popoarele şi naţiunile, cu egala solicitudine a dragostei părinteşti. Dar dacă, totuşi, sunt printre supuşii noştri dintre aceia care îşi permit să urmeze exemplul celorlalţi italieni, în ce fel am putea Noi oare să le domolim ardoarea?

Şi din acest loc, Noi nu ne putem abţine de a repudia, în faţa tuturor naţiunilor, sfatul perfid, publicat de altfel în ziare şi în unele lucrări, al celor care ar vrea ca Pontiful Roman să fie capul şi să prezideze formarea unui anume fel de nouă Republică a întregului popor italian. Ba mai mult, cu această ocazie, mânaţi de dragostea ce le-o purtăm, Noi îi prevenim cu stăruinţă şi îi îndemnăm pe oamenii zişi italieni să se abţină cu toată grija de la astfel de planuri, amăgitoare şi nimicitoare pentru Italia însăşi, şi să rămână cu trainică iubire credincioşi suveranilor lor, a căror bunăvoinţă au simţit-o deja, încât niciodată să nu se depărteze de la ascultarea pe care le-o datorează. Fiindcă, de-ar face altfel, nu numai că nu şi-ar împlini propria datorie, dar ar şi risca aducerea Italiei, în fiecare zi din ce în ce mai mult, în starea de a fi sfâşiată de noi disensiuni şi de discordii interne.

Alocuţiunea a clarificat faptul că Papa nu numai că nu lupta împotriva Austriei, dar şi că renunţa la ideea de a fi în fruntea unei federaţii italiene, ba chiar la ideea sprijinului bisericii faţă de o Italie unită. Papa, care "binecuvântase «Italia»" cu doi ani în urmă, îşi retrăgea binecuvântarea. Biserica

Papa Pius IX, caricatură din 1852.

întorsese spatele liberalismului şi trecuse de partea reacţiunii şi absolutismului. Pentru Carol Albert şi pentru alţi catolici loiali, pierderea sprijinului papal pentru cauza lor a fost o lovitură grea. Ei aveau de ales între a-şi urma principiile politice şi a asculta de conducătorul lor spiritual. Mulţi au ales prima cale şi, drept consecinţă, mişcările liberală şi naţionalistă au devenit făţiş anticlericale, în special în cercurile extremiste.

Atunci când generalul Radetzky s-a retras din Milano, armata sa şi-a găsit refugiu în Quadrilateral[1], patru fortăreţe virtual de necucerit şi a aşteptat acolo întăriri din Austria. Acestea au sosit pe la mijlocul lui iunie şi, în iulie, armata lui Carol Albert a fost înfrântă de austrieci la Custozza. A fost semnat un armistiţiu şi Piemontul s-a retras din Lombardia, lăsând-o în mâinile austriecilor. Veneţienii au renunţat în grabă la recent împlinita lor unire cu Piemontul, reînfiinţând Republica Sf. Marcu şi pregătindu-se să continue războiul cu Austria.

* În acel moment Mazzini s-a întors în Italia. "Războiul principilor" împotriva Austriei eşuase şi acum era timpul pentru "războiul poporului".

În Roma, uciderea nepopularului prim-ministru al Statelor Papale, la sfârşitul lui noiembrie, a fost urmată de revolte. Papa a fugit din oraşul răsculat şi a găsit refugiu la Neapole, în timp ce guvernul pe care îl lăsase anunţa un program de reforme. A fost anulată detestata taxă pe măcinat, au fost prevăzute activităţi de construcţii publice pentru cei fără lucru şi s-a propus formarea unei *Costituente*, o întrunire la Roma a reprezentanţilor din toate ţinuturile Italiei. Alegerea acestor reprezentanţi a fost organizată de o "Juntă de Stat" special aleasă de guvernul din Roma şi *Costituente* s-a întrunit pentru prima dată în februarie 1849. Unul din membrii ei a fost Garibaldi. Peste patru zile, *Costituente* a proclamat răsturnarea puterii temporale a Papei şi constituirea Republicii.

În martie, Mazzini a sosit la Roma, pentru a fi ales în fruntea Triumviratului, un grup de trei oameni care trebuia să conducă oraşul. Acest lucru a fost făcut în modul cel mai ales, mai tolerant şi mai luminat pentru lunile rămase din viaţa Republicii. Papa a făcut apel la Franţa, Spania şi Neapole pentru a-l ajuta să elibereze Roma de "duşmanii preasfintei noastre religii şi a societăţii civile", iar Republica Franceză a trimis o armată de 20.000 de oameni pentru înfrângerea Republicii Romane. Curajoasa apărare a oraşului de către Garibaldi a devenit una din legendele *Risorgimento*-ului, însă diferenţa dintre cele două forţe era prea mare şi oraşul a căzut la sfârşitul lui iunie 1849.

---

[1] Quadrilater[al]-ul Lombard - nume dat în sec. XIX celor patru fortăreţe austriece din Peschiera, Verona, Mantova şi Legnano, în Lombardia. (n. red.)

De ce a luptat Republica Romană cu atâta îndârjire? Mazzini a dat răspunsul:

Alături de multe alte cauze care ne-au determinat să rezistăm, era una intim legată de scopul întregii mele vieţi – fondarea unei unităţi naţionale. Roma era centrul natural, firesc, al acestei unităţi şi era important să atragem privirile şi stima concetăţenilor noştri către ea... Era esenţial să mântuim Roma; să o aşezăm din nou în frunte, astfel încât italienii să poată din nou să o privească drept templul patriei lor comune... Eu credeam în ea... Apărarea oraşului a fost deci hotărâtă de către adunare şi de către poporul Romei dintr-un imbold nobil şi din stimă faţă de onoarea Italiei şi de către mine ca urmare logică a unui proiect gândit îndelung.

După căderea oraşului, el a făcut apel la cetăţeni:

Romani, oraşul vostru a fost copleşit de forţa brută, dar drepturile voastre nu sunt nici micşorate nici schimbate. Prin tot ceea ce vă este sfânt, cetăţeni, păstraţi-vă neîntinaţi. Organizaţi demonstraţii paşnice. Autorităţile municipale să declare cu fermitate calmă că ele aderă voluntar la forma republicană de guvernământ şi la abolirea puterii temporale a Papei; şi că ele consideră ilegal orice guvern impus fără aprobarea liberă a poporului... Pe străzi, în teatre, în fiecare loc de întrunire, să fie auzit acelaşi strigăt... Mii de oameni nu pot fi încarceraţi. Oamenii nu pot fi siliţi să se înjosească.

Papa a revenit în Roma în după-amiaza zilei de 12 aprilie 1850 şi a fost aclamat pe străzi de aceeaşi cetăţeni care îi aclamaseră pe Mazzini, Garibaldi şi Republica Romană cu un an în urmă, dovadă clară că, pentru majoritatea oamenilor obişnuiţi, sfârşitul greutăţilor pe care le îndurasră în ultimele luni era preferabil speranţei de libertate şi unitate naţională.

* Veneţia, cealaltă Republică Italiană a rezistat cu mult curaj asediului Marinei militare austriece. Oraşul fusese puternic bombardat în mai şi iunie 1849 şi o gravă epidemie de holeră s-a adăugat nenorocirilor veneţienilor înfometaţi. Oraşul a capitulat în cele din urmă în faţa austriecilor în august 1849.

* Între timp, Carol Albert a reintrat în război împotriva Austriei, în martie 1849, când a denunţat armistiţiul încheiat în iulie 1848. Nu sunt sigure motivele pentru care a procedat aşa. A fost el îndemnat, aşa cum sugerează unii istorici, de amintirile obsedante ale bătăliei de la Custozza şi de groaza faţă de suferinţele Lombardiei abandonate în mâinile austriecilor? Sau simţise personal umilinţa înfrângerii şi a eşecului cauzei sale; sau poate, după şase luni, avusese pur şi simplu destul timp să-şi regrupeze forţele şi

era gata de acțiune pentru a-și răzbuna înfrângerile trecute. Se pare, de asemenea, că a fost indus în eroare de convingerea că Franța ar veni în sprijinul său dacă ar reintra în război. Răzbunarea nu a fost să fie a lui, pentru că, în aprilie, a fost zdrobit în bătălia de la Novara. Deprimat, în cele din urmă, el a abdicat în favoarea fiului său Victor Emmanuel II.

* În Toscana, Marele Duce promulgase o constituție la începutul anului 1848. Atunci când știrile privind revoluția din martie de la Viena și despre căderea lui Metternich au ajuns în Toscana, guvernul a decis să trimită o mică armată pentru a lupta împotriva austriecilor. Muncitorii din orașe au început să se agite în legătură cu plata și condițiile de muncă, iar radicalii claselor de mijloc au început să pledeze pentru republică. În ianuarie 1849, Marele Duce nu a mai putut să reziste și a plecat către Neapole, acel rai al absolutismului. A fost instalat un guvern revoluționar provizoriu și a fost numit un dictator, ca un preludiu la instituirea republicii. Dar înainte ca acest lucru să poată fi realizat, Carol Albert fusese înfrânt la Novara. Ceea ce a permis armatei austriece să intre în Toscana, unde a înăbușit revoluția și l-a readus pe tron pe Marele Duce. În Modena și Parma, conducătorii, care fugiseră în timpul revoluțiilor, au fost, de asemenea, reinstalați cu sprijin militar austriac.

6. Eșecul revoluțiilor din 1848-1849

Pe la mijlocul anului 1849, era clar că revoluțiile eșuaseră, așa cum se întâmplase în 1820 și 1831. În Sicilia, dominația napolitană a fost restabilită și Cele Două Sicilii reunite cu forța sub un regim mai absolut și mai represiv decât înainte. În Statele Papale, Republica Romană fusese zdrobită, Papa și-a restabilit puterea temporală cu ajutorul soldaților străini, care au ocupat Roma, iar speranțele liberale privind sprijinul Papei pentru unitatea națională s-au spulberat. Veneția și Lombardia eșuaseră în încercarea lor de a obține independența față de Austria și au rămas sub o dominație austriacă mai aspră ca oricând, în timp ce conducătorii din Toscana, Modena și Parma fuseseră reinstalați prin intervenția militară austriacă. Piemontul fusese înfrânt de către austrieci.

În afară de *Statuto*, constituția promulgată de Carol Albert în Piemont, nici una din constituțiile obținute de către revoluționari de la conducătorii lor nu a supraviețuit. Nici unul dintre statele care își câștigaseră independența – Sicilia, Lombardia și Veneția – nu și-a păstrat-o, și nici unul dintre conducătorii izgoniți din statele lor nu a stat mult timp plecat.

* Revoluțiile au fost un eșec aproape total. Au existat mai multe motive pentru asta. A fost o lipsă totală de cooperare între grupurile revoluționare.

Sicilia şi Neapole constituiau un caz extrem de ostilitate reciprocă, dar şi în alte părţi a existat puţin ajutor sau sprijin între state. În Piemont, regele nu ar fi acceptat voluntari din alte state în armata sa şi nici nu ar fi conlucrat cu alte grupuri revoluţionare fără ca ei mai întâi să-şi declare loialitatea faţă de familia regală piemonteză. Nu a existat un efort coordonat, în ciuda faptului că, în afara celor din Sicilia, revoluţionarii aveau două scopuri principale comune.

Exista încă printre liberali credinţa curentă că naţionalismul italian s-ar putea dezvolta numai după ce s-ar fi instalat guverne constituţionale în toate statele italiene. Această credinţă era combătută de radicali, al căror scop politic era instituirea republicii, însă guvernul constituţional rămânea prima prioritate a majorităţii revoluţionarilor. În timp ce erau divizaţi în privinţa politicii interne, liberalii şi radicalii erau uniţi de al doilea obiectiv, izgonirea ocupanţilor străini, austrieci, şi întemeierea unei Italii unite şi independente.

Acest program ar fi putut să fie realizat dacă ar fi existat un singur lider naţional care să coordoneze activitatea politică. Erau cel puţin trei candidaţi, Mazzini, Pius IX şi Carol Albert, dintre care, din diferite motive, nici unul nu a reuşit să preia conducerea, şi fiecare avea o filozofie politică diferită. Această confuzie a ideologiilor este reflectată de diversele guverne provizorii revoluţionare instaurate, care erau moderate, extremiste, liberale, republicane, democratice sau monarhiste în combinaţii variate.

În cele din urmă nu a fost doar lipsa de coordonare cea care a dus la eşecul revoluţiilor. Guvernele provizorii nu aveau experienţă, erau slabe şi nu aveau resurse, îndeosebi militare. Ele nu s-au putut menţine la putere după ce au preluat conducerea. Acest lucru s-a datorat în parte lipsei de sprijin popular, cu excepţia momentelor din toiul revoluţiei. Implicarea populară nu a fost încurajată de către liberali, deoarece se considera că politica este în mare o preocupare a claselor de mijloc. În majoritatea cazurilor, ţăranii şi-au îmbunătăţit prea puţin sau chiar deloc nivelul de viaţă sub guvernele revoluţionare liberale. Reforma socială nu era o platformă politică liberală. Prin urmare, conducătorii care fuseseră înlăturaţi erau bine primiţi înapoi aproape sincer de către oamenii obişnuiţi. Acolo unde radicalii au reuşit instaurarea unor republici, cum a fost la Roma şi la Veneţia, acestea au fost înfrânte şi desfiinţate de forţa militară a Franţei sau Austriei.

Superioritatea militară a Austriei a fost probabil singurul factor mai important în înfrângerea revoluţiilor. Armatele austriece erau superioare numeric, precum şi mai bine echipate şi mai bine conduse decât oricare altă armată din peninsulă. În orice conflict, nu se putea ca ele să nu învingă în cele din urmă, chiar dacă luptau împotriva unor forţe revoluţionare unite. Prin intervenţia militară austriacă şi cu sprijin austriac au fost restaurate vechile regimuri în 1849.

Învățămintele revoluțiilor de la 1848-1849 au arătat că Austria deținea cheia unității Italiei și nu avea intenția să deschidă ușa. Dar situația avea să se schimbe curând într-un aspect important. În cursul deceniului 1850- 1860, în Piemont, unde *Statuto* a rămas în vigoare, erau condiții favorabile pentru continuarea vieții politice într-un mod care nu era posibil nicăieri în peninsulă. Refugiații din alte state italiene s-au stabilit în Piemont, mai mult de 200.000 din ei la Torino și Genova. Ei au dat Piemontului un specific naționalist cosmopolit nou.

Personalitatea politică dominantă în cursul anilor 1850 a fost contele *Camillo Benso di Cavour*, o mare, unii spun cea mai mare, figură din istoria unificării Italiei.

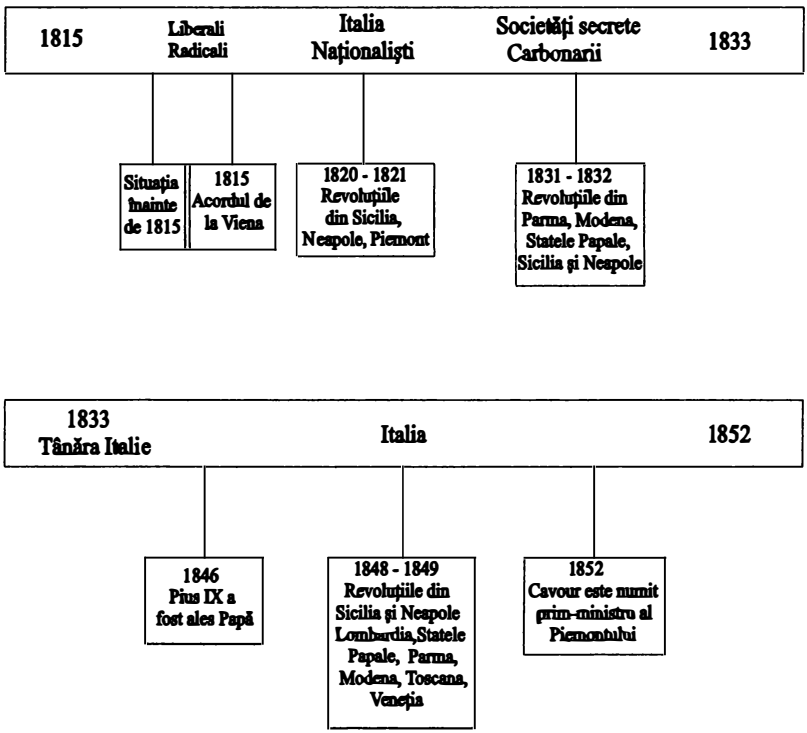

Rezumat – Italia 1815 - 1852

Să luăm notiţe despre „Italia 1815 – 1852"

Notiţele dumneavoastră despre Italia în anii 1815-1852 ar trebui să vă ajute să înţelegeţi dezvoltarea libralismului şi naţionalismului în timpul acestei perioade de dominaţie austriacă. Ele ar trebui să vă permită înţelegerea revoluţiilor din 1820, 1831 şi 1848-1849 şi cauzele înfrângerii lor.

Următorarele titluri şi subtitluri ar trebui să vă ajute:

1. Statele italiene
1.1. Fundalul napoleonian
1.2. Acordul de la Viena
1.3. Liberalii
1.4. Radicalii
1.5. Naţionaliştii
1.6. "Regimurile restaurate" în
Statele Papale
Piemont
Sicilia
1.7. Societăţile secrete
Carbonarii
2. Revoluţiile din 1820
2.1. Neapole
2.2. Sicilia
2.3. Sistemul lui Metternich
2.4. Piemontul
3. Revoluţiile din 1831
3.1. Modena, Parma şi Statele Papale
3.2. De ce au eşuat revoluţiile din 1820-1821 şi 1831-1832?
4. *Risorgimento*
4.1. Mazzini
4.2. "Tânăra Italie"
4.3. Influenţa lui Mazzini
4.4. Slăbiciunea naţionalismului
4.5. Pius IX
5. Revoluţiile din 1848-1849
5.1. Cauzele
5.2. Sicilia
5.3. Neapole
5.4. Lombardia
5.5. Alocuţiunea
5.6. Republica Romană
5.7. Veneţia

5.8. Înfrângerea Piemontului
5.9. Toscana
6. Eşecul revoluţiilor din 1848-1849
6.1. Cauzele eşecului

***Să răspundem la întrebări - eseu despre** "Italia 1815-1852"*

Este puţin probabil să vi se dea ocazia să răspundeţi la o întrebare-eseu limitată doar la această perioadă. Dar vă puteţi aştepta să folosiţi argumente din această perioadă într-un eseu mai general. Exemple de astfel de întrebări se dau la paginile 93-94.

Va trebui să aveţi argumente clare în minte pentru a explica motivele înfrângerii revoluţiilor din 1820, 1831 şi 1848. Unele din explicaţiile posibile sunt valabile pentru toate aceste revoluţii. Altele sunt specifice unui anumit loc sau unei anumite perioade.

Feceţi o listă a revoluţiilor/revoltelor care au avut loc în Italia între 1820 şi 1849. Pentru fiecare, indicaţi care din următoarele motive explică eşecul: slaba conducere; lipsa de unitate; lipsa sprijinului popular; obiectivele nerealiste; lipsa puterii armate; acţiunea guvernului; intervenţia străină.

Acum ar trebui să puteţi decide ce puncte aţi dori să trataţi răspunzând la întrebarea, "De ce toate revoluţiile din Italia dintre 1820 şi 1849 nu au reuşit să-şi atingă obiectivele?" Pregătiţi un plan de eseu pentru această întrebare. Planul ar trebui să cuprindă între trei şi cinci puncte, cu indicarea mărturiilor pe care le-aţi folosi pentru argumentarea fiecăruia.

***Întrebări bazate pe izvoare despre** "Italia 1815-1852"*

1. Anexarea Genovei de către Piemont

Citiţi cu atenţie fragmentul din scrisoarea ambasadorului piemontez, dată la pagina 5. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Care sunt cele trei probleme pe care ambasadorul le vede în anexarea Genovei de către Piemont?
b) Care era punctul de vedere exprimat de ambasador despre posibilitatea armonizării oamenilor din Piemont şi Genova? Care pare să fie punctul său de vedere sincer? Explicaţi părerea dumneavoastră.
c) Compuneţi un scurt rezumat general despre una din problemele cu care s-au confruntat cei care au sprijinit unificarea Italiei la începutul secolului al XIX-lea, pe care l-ar putea sprijini cunoştinţele din acest capitol.

2. "Tânăra Italie" a lui Mazzini

Citiţi cu atenţie fragmentul din declaraţia lui Mazzini despre "Tânăra Italie", dat la pagina 13. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Care au fost scopurile societăţii "Tânăra Italie"? Ilustraţi răspunsul cu un citat din sursă.
b) Care este sensul "legii progresului şi datoriei" (rândurile 1-2)?
c) Ce metode, potrivit concepţiei lui Mazzini, intenţiona să folosească "Tânăra Italie" pentru a-şi atinge scopurile?
d) Cum ar putea declaraţia lui Mazzini despre metodele preconizate să fie folosită pentru a argumenta că era mai degrabă un intelectual idealist decât un politician practic?
e) Identificaţi două supoziţii pe care Mazzini le face în declaraţia sa. Pentru fiecare, comentaţi valabilitatea ipotezei. Aduceţi dovezi în sprijinul părerii dumneavoastră.

3. Chemările la arme în Sicilia şi la Milano

Citiţi cu atenţie fragmentele din chemările la arme publicate în Sicilia şi la Milano în 1848, date la paginile 18 şi 19. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Rezumaţi într-o propoziţie argumentul raţional folosit în chemarea siciliană la arme.
b) Chemarea apelează, de asemenea, la emoţii. La ce emoţii apelează? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.
c) Şi proclamaţia milaneză face apel la emoţii. La ce emoţii apelează? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.
d) Ambele fragmente oferă dovezi celui care studiază "Unificarea Italiei". Scrieţi un scurt paragraf arătând cum explică fiecare părerile diferite despre unificarea Italei în 1848.
e) În ce măsură ne putem baza pe declaraţiile faptice din aceste fragmente? Explicaţi răspunsul.

4. Schimbarea politicii lui Pius IX

Citiţi cu atenţie fragmentul din "Alocuţiunea" lui Pius IX din 1848, dat la pagina 20, şi studiaţi caricatura din 1852, reprodusă la pagina 21. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Rezumaţi argumentul folosit de Pius IX pentru a justifica decizia sa de a nu se angaja în războiul împotriva austriecilor în 1848.
b) Care este înţelesul propoziţiei finale a primului paragraf din "Alocuţiune"?
c) Care este punctul de vedere politic exprimat de către autorul caricaturii. Explicaţi răspunsul.
d) Alegeţi din "Alocuţiune" fragmentul care evidenţiază punctul de vedere al papei Pius IX ilustrat de artist. Explicaţi-vă răspunsul.

5. Mazzini şi Republica Romană, 1849

Citiţi cu atenţie explicaţia lui Mazzini privind decizia de a lupta cu atâta înverşunare pentru apărarea Republicii Romane şi apelul său către poporul Romei, dat la pagina 23. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Rezumaţi explicaţia dată de Mazzini hotărârii Republicii Romane de a rezista.

b) Este explicaţia lui Mazzini convingătoare? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.

c) În apelul său către poporul Romei, ce acţiune cere Mazzini să fie evitată şi ce acţiune să fie întreprinsă?

d) În ce fel fragmentele din izvoare susţin argumentul pe care l-aţi exprimat ca răspuns la întrebarea 2d) de mai sus?

e) Apelul lui Mazzini a avut un efect slab. Scrieţi un scurt paragraf explicând motivele generale pentru care s-ar fi putut să fie aşa.

CAPITOLUL 2

Piemontul, Cavour şi Italia

1. Piemontul

În 1720, ducele de Savoia, care domnea peste săracul şi înapoiatul stat rural al Piemontului, în nord-vestul Italiei, obţine insula Sardinia şi, cu aceasta, titlul de rege. Acest stat combinat, cunoscut la propriu drept Regatul Sardiniei, a fost uneori denumit Sardinia-Piemont, dar cel mai obişnuit chiar Piemont.

La sfârşitul secolului al XVIII-lea, Piemontul era slab populat, pentru că deşi rata naşterilor era mare, rata mortalităţii era şi mai mare, iar durata de viaţă era scurtă. Torino, capitala, avea o populaţie în scădere, era puţină industrie sau nu era deloc şi zona rurală era nedezvoltată din punct de vedere economic. Dar Piemontul avea o armată puternică şi o administraţie eficientă. Era condus de o monarhie absolută.

La începutul războaielor napoleoniene, Piemontul devine un aliat al Austriei. Familia regală piemonteză era strâns înrudită, prin căsătorie, cu familia regală franceză şi acest lucru era suficient pentru a face din Piemont un inamic natural al Republicii Franceze. Un atac asupra Savoiei şi Nisei, în vestul Piemontului, al armatei franceze, în 1792, a pecetluit unirea Piemontului cu Austria în lupta contra Franţei. Războiul s-a încheiat rău pentru Piemont, care, în cursul anului 1799, şi apoi din 1802 până în 1814, a fost anexat Franţei. Ceea ce a adus Piemontul în contact direct cu legislaţia şi administraţia franceză. Şcolile piemonteze s-au contopit în sistemul francez şi tinerii piemontezi erau înrolaţi în armata franceză. Limba franceză era folosită în cercurile cultivate, care au adoptat obiceiurile şi modul de gândire francez. A existat o slabă opoziţie organizată faţă de dominaţia franceză. Clasele de mijloc au găsit chiar unele avantaje în noul sistem, cum ar fi posibilitatea de a face carieră în serviciul guvernului şi în armată, funcţii accesibile înainte doar nobilimii. Doar către sfârşitul epocii nepoleoniene au apărut societăţi secrete antifranceze în Piemont.

În 1814, după înfrângerea lui Napoleon, regele Piemontului, Victor Emmanuel I a revenit la Torino la "bunii şi credincioşii săi supuşi care s-au găsit din nou sub oblăduirea acestor îndrăgiţi principi, care le aduseseră fericire şi glorie atâtea secole." Pentru a pune într-o lumină favorabilă revenirea pe tron, Victor Emmanuel a abolit serviciul militar obligatoriu (prin

înrolare) şi a redus taxele, dar acestea au fost singurele concesii. Sfătuit de miniştrii săi, oameni din vechiul regim, el a emis un edict regal în care constituţia legală a Piemontului era proclamată ca fiind conţinută în legile promulgate înainte de 1800 şi acestea nu puteau fi schimbate. Piemontul a redevenit o monarhie absolută. Sistemul legislativ francez, Codul Napoleon, a fost abrogat, egalitatea în faţa legii a fost abolită, procesele penale libere şi publice au devenit amintiri ale trecutului. Ca un gest de bunăvoinţă, totuşi, tortura nu a mai fost reintrodusă.

*Acordul de la Viena a dat Piemontului controlul asupra fostei Republici Genoveze. A fost un mare avantaj pentru Piemont, fiindcă oraşul Genova era un port important. Genovezii nu au fost entuziasmaţi. Ei resimţeau pierderea fostei lor independenţe, mai întâi în favoarea Franţei, în vremea anexării napoleoniene şi apoi în favoarea Piemontului. Congresul de la Viena a încercat să atenueze lovitura punând condiţii privind administrarea Genovei de către Piemont, cuprinzând alegerea consiliilor provinciale şi impunerea unor taxe rezonabile. Însă aceste condiţii erau greu de pus în practică şi Genova suferea datorită restricţiilor comerciale impuse de Piemont, care îi stânjeneau comerţul.

a) Carol Albert

În 1819 a început modernizarea administraţiei Piemontului, dar acţiunea a fost repede suspendată datorită revoluţiilor din 1820. După aceea, a crescut numărul membrilor societăţilor revoluţionare secrete în Piemont şi un număr crescând de liberali începeau să spere într-un fel de iniţiativă reformatoare din partea monarhiei. Erau puţine şanse pentru o astfel de acţiune din partea lui Victor Emmanuel I sau a fratelui şi moştenitorului prezumtiv la tron, însă al doilea în ordinea succesiunii la tron, Carol Albert, dădea mai multă speranţă liberalilor.

Carol Albert era un tânăr ciudat, rezervat, care fusese crescut în exil în Franţa. La revenirea sa în Piemont, el a văzut cât de anarhică şi de represivă era guvernarea lui Victor Emmanuel. El a manifestat simpatie faţă de studenţii revoluţionari răniţi în timpul revoltelor din Torino, în 1821, şi se ştia că are contacte cu ofiţerii revoluţionari din armată. În martie 1821, liberalii au făcut apel la el să conducă o revoluţie. Se pare că ar fi fost de acord să o facă, deşi a negat mai târziu. Probabil că intenţiona să conducă revoluţia şi a negat doar atunci când revoluţia a eşuat. S-a sugerat, de asemenea, cu toate că nu există dovezi în acest sens, că acţiona poate ca agent guvernamental şi pretindea numai că simpatizează cu revoluţionarii pentru a o obţine informaţii despre activităţile lor. O asemenea acţiune putea fi potrivită cu caracterul său ascuns şi solitar. Poate, şi este probabil cel mai plauzibil, el nu se

hotărâse într-adevăr şi se agita fără rost. În orice caz, aşa a început "legenda lui Carol Albert."

În timp ce el ezita, un comitet revoluţionar a ocupat fortăreaţa Alessandria din Genova, a stabilit un guvern provizoriu, numindu-se "Regatul Italiei" şi a declarat război Austriei. Au crescut presiunile asupra lui Victor Emmanuel să admită reforme liberale. El a refuzat, dar auzind despre a doua revoltă în armată, de astă dată la Torino, a hotărât să abdice şi a plecat la Nisa, aproape de graniţa occidentală a Piemontului, în timp ce revoluţia se răspândea în regatul său. (a se vedea pagina 9).

Fratele şi moştenitorul său la tron, Carol Felix, care în cele din urmă i-a succedat, a murit în 1831, iar Carol Albert a devenit în sfârşit regele Piemontului. Din 1815, guvernul fusese în mod evident ignorant şi dominat de biserică şi se părea că lucrurile vor merge în continuare neschimbate. În ciuda relaţiilor sale cu rebelii din 1821, Carol Albert şi-a început domnia ca un reacţionar, semnând o alianţă cu Austria şi ameninţând să atace guvernul liberal francez. Totuşi în 1848-1849, Piemontul avea să lupte cu Austria în sprijinul unei revoluţii liberale în Lombardia controlată de austrieci, iar Carol Albert a acordat poporului său o constituţie, care va fi baza monarhiei constituţionale a Italiei unite după douăzeci de ani.

* Istoricii au încercat fără prea mult succes să găsească explicaţii pentru această schimbare a lui Carol Albert din reacţionar în naţionalist liberal. Unii sugerează că el a fost toată viaţa un naţionalist sau chiar un revoluţionar ascuns şi, odată ajuns rege, aştepta doar o ocazie să se manifeste. Totuşi sugestia nu pare prea convingătoare. Mai probabil explicaţia constă în inconsistenţele şi incertitudinile personalităţii sale complexe.

Întreaga sa carieră a fost plină de contradicţii. Pare să fi fost un om ascuns şi nesociabil, un introvertit tipic şi rareori manifesta vreo emoţie. Era deosebit de evlavios, purta o haină de ascet şi era atras mult de aspectele mistice ale Bisericii Catolice. Era dispus să se autoiluzioneze şi credea, de exemplu, că era făcut să fie soldat şi conducător de oameni. Putea fi energic şi întreprinzător pe termen scurt, dar îi lipsea hotărârea de a duce lucrurile până la capăt. Ba mai mult, concepţia sa despre viaţă era total ruptă de realitate.

* Politica sa în primii ani de domnie reflectă nesiguranţa credinţelor sale politice. Pe de o parte el a refuzat să-i graţieze pe deţinuţii politici rămaşi în închisori de la revoluţiile din 1821 şi a mărit şi mai mult influenţa bisericii în Piemont. El a extins cenzura, care era deja destul de severă, şi ca urmare, Mazzini şi Garibaldi au părăsit Piemontul în grabă, urmaţi curând de Gioberti, purtătorul de cuvânt al catolicilor liberali. Gioberti, care nu putuse să publice propunerile sale pentru o Federaţie Italiană sub preşedinţia Papei, datorită legii piemonteze privind cenzura, a emigrat către climatul mai libe-

ral de la Bruxelles. Alţi liberali piemontezi, inclusiv Cavour, au părăsit Piemontul, acel "iad intelectual", preferând să trăiască în mai mare libertate oriunde în altă parte, inclusiv în Lombardia austriacă.

Pe de altă parte, unele din acţiunile de început ale lui Carol Albert erau cele ale unui reformator. El a făcut o seamă de schimbări benefice în legislaţia comercială, a redus tarifele şi a semnat tratate comerciale cu alte state. El a clarificat corpul de legi şi a permis celor care nu se născuseră în familii nobile să ocupe funcţii înalte în armată şi în consiliul regal.

Prin 1840, influenţe din alte părţi ale Italiei au pătruns şi în Piemont. În anul 1841, grupărilor sociale, nepolitice, li s-a permis să se întrunească liber pentru prima dată. Aceste grupări nu erau importante prin ele însele, ci prin faptul că li se permitea să existe. Era un mic pas către un regim mai liberal. De asemenea, Piemontul a găzduit mai multe congrese ştiinţifice. Aceste congrese ale tuturor italienilor au jucat un rol important în răspândirea ideilor naţionaliste şi la un astfel de congres ţinut în 1846, în Piemont, un vorbitor s-a referit la Carol Albert ca fiind conducătorul italian care i-ar izgoni pe străini. Din acel moment cel puţin, el pare să se fi gândit la el însuşi în această lumină, chiar dacă în mod teoretic şi fără nici o perspectivă practică.

* Pe măsură ce anii treceau, creştea presiunea pentru reforme liberale. În Torino, cererile privind promulgarea unei constituţii veneau din partea unor clase mijlocii şi profesionale mici dar bine articulate. În Genova, acolo unde influenţa lui Mazzini era puternică, cererile au fost mai violente şi mai radicale nu doar pentru o constituţie, ci chiar pentru refacerea fostei republici. Nemulţumirea s-a extins spre Torino şi demonstraţiile zgomotoase din octombrie 1847, precum şi ameninţarea revoluţiei l-au convins pe Carol Albert să fie de acord cu reformele şi să promulge o constituţie la începutul anului 1848. Ca un catolic evlavios, el a fost probabil influenţat de reformele constituţionale limitate pe care Papa le introdusese în Statele Papale.

Reformele generale ale lui Carol Albert s-au limitat în mare la cedarea unei părţi a puterii din mâinile monarhiei şi trecerea ei în mâinile birocraţiei.. De exemplu, poliţia trebuia să fie acum sub controlul unui minister de interne. S-au organizat, de asemenea, guverne locale şi au fost alese consilii locale.

* Constituţia a fost promulgată sub forma a 14 articole şi cunoscută sub numele de *Statuto*, la 8 februarie 1848.

1 ... "Acum, aşadar, că a venit vremea pentru lucruri mai importante şi, în toiul schimbărilor care s-au petrecut în Italia, noi nu mai ezităm să dăm poporului nostru cea mai solemnă dovadă pe care o putem da despre credinţa pe care continuăm să o avem în devotamentul şi înţelepciunea lui...

5 ... în prezent avem marea bucurie să declarăm că, la sfatul şi cu aprobarea miniştrilor noştri şi a principalilor consilieri ai Coroanei, am

hotărât şi am stabilit să adoptăm următoarele baze ale unui statut fundamental pentru instituirea în statele noastre a unui sistem complet de guvern reprezentativ.

Articolul 1. Religia catolică, apostolică şi romană este singura religie a statului.

Celelalte forme de cult religios public existente în prezent sunt tolerate în conformitate cu legile în vigoare.

Articolul 2. Persoana suveranului este sacră şi inviolabilă. Miniştrii săi sunt răspunzători.

Articolul 3. Puterea executivă aparţine doar regelui. El este capul suprem al statului. El comandă toate forţele, atât navale cât şi militare; declară război, încheie tratate de pace, de alianţă şi de comerţ; numeşte toţi ofiţerii şi dă toate ordinele necesare pentru aplicarea legilor, fără a suspenda sau a accepta nerespectarea lor.

Articolul 4. Numai regele sancţionează şi promulgă legile.

Articolul 5. Orice judecată emană de la rege şi se administrează în numele său. El poate acorda graţiere şi comuta pedeapsa.

Articolul 6. Puterea legislativă va fi exercitată colectiv de către rege şi cele două Camere.

Articolul 7. Prima din aceste două Camere va fi compusă din membri numiţi de rege pe viaţă; a doua va fi electivă, pe baza censului ce va fi hotărât.

Articolul 8. Propunerea legilor va reveni regelui şi fiecărei Camere, dar cu înţelegerea distinctă că toate legile care impun taxe trebuie să fie iniţiate de Camera electivă.

Articolul 9. Regele convoacă cele două Camere anual, prorogă sesiunile lor şi poate dizolva doar Camera electivă; dar, în acest caz, el va convoca o nouă adunare la expirarea unui termen de patru luni.

Articolul 10. Nici o taxă nu poate fi impusă sau percepută, dacă nu este adoptată de camere şi sancţionată de rege.

Articolul 11. Presa va fi liberă, dar supusă prevederilor legilor restrictive.

Articolul 12. Libertatea individuală va fi garantată.

Articolul 13. Judecătorii, ... vor fi inamovibili, după exercitarea funcţiilor pentru o anumită perioadă de timp, care va fi hotărâtă ulterior.

Articolul 14. Ne rezervăm puterea de a înfiinţa o miliţie districtuală... compusă din persoane care pot plăti o taxă, ce va fi ulterior fixată. Această miliţie va fi plasată sub comanda autorităţii administrative şi va depinde de Ministerul de Interne.

Regele va avea dreptul să-i suspende activitatea ori să o dizolve în locurile în care ar putea considera oportun să o facă..."

Aceste articole nu sunt foarte clar exprimate şi unii istorici cred că acest lucru a fost intenţionat şi era o cale pentru Carol Albert de a-şi păstra libertatea de opţiune. Expresii cum ar fi "Miniştrii regelui sunt răspunzători" lasă dubii faţă de cine şi pentru ce este răspunzător – faţă de rege? faţă de parlament? este definit foarte puţin clar ce anume erau "legile restrictive" care limitau libertatea presei, de exemplu.

Întregul *Statuto* a fost publicat în martie 1848. El cuprindea un număr de alte clauze stipulând egalitatea în faţa legii pentru toţi, indiferent de religie (deşi catolicismul rămânea religia de stat), şi şanse egale de angajare pentru toţi. *Statuto* nu hotăra cine va avea drept de vot pentru alegerea Camerei Inferioare. Acest lucru a fost fixat mai târziu, pe baza ştiinţei de carte şi a taxelor plătite, acordându-se drept de vot pentru cam doi la sută din populaţie. Constituţia nu era parlamentară, în afara unor prevederi foarte limitate, deoarece regele îşi păstra cea mai mare parte din drepturile existente. Cu toate acestea, ea a fost prea radicală pentru miniştrii lui Carol Albert şi ei au fost înlocuiţi cu naţionalişti liberali moderaţi.

Motivele lui Carol Albert pentru promulgarea constituţiei nu sunt clare. A fost sincer sau a acţionat pur şi simplu de teama unei revoluţii? A fost o schimbare sufletească bruscă sau şi-a dezvăluit simpatiile sale reale păstrate ascunse până atunci? Ori a fost încă un exemplu al comportamentului său inconsistent? Istoricii continuă să dezbată chestiunea, dar până acum nu s-au găsit dovezi pentru un răspuns clar.

* Evenimentele din afara Piemontului evoluau rapid. În Sicilia, Neapole, Lombardia şi Veneţia, revoluţiile au izbucnit la scurt timp una după alta. În Lombardia austriacă, revoluţionarii extremişti voiau o republică independentă, în timp ce moderaţii erau în favoarea unirii cu Piemontul. Carol Albert a văzut avantajele de a fi în fruntea unei revolte lombarde împotriva Austriei, nu mai puţin pentru că era o şansă rezonabilă de a anexa în cele din urmă Lombardia. El a ezitat să acţioneze, temându-se că absenţa sa din ţară, prin plecarea în Lombardia, ar da o şansă revoluţionarilor să creeze tulburări în Genova, partea cea mai vulnerabilă a regatului său. Presiunile publice şi veştile că deja guvernul revoluţionar din Veneţia votase unirea cu Piemontul l-au convins pe *Re Tentenua* (Regele ezitant) să declare război la 23 martie. "În scopul de a arăta mai deplin prin semne vizibile sentimentele unităţii italiene, noi dorim ca trupele noastre să intre pe teritoriile Lombardiei şi Veneţiei, purtând blazonul Savoiei (casa regală a Piemontului) deasupra steagului tricolor italian".

Istoricii nu au căzut de acord dacă regele Carol Albert a acţionat doar din propriul său interes. În mod sigur el a insistat că Lombardia şi Veneţia erau gata să accepte să "fuzioneze" cu Piemontul ca răsplată pentru ajutorul acordat. Ori era el oare sincer interesat să sprijine o revoltă liberală împotriva

ocupantului străin, Austria, şi să devină conducătorul unei mişcări naţionaliste? Cu un an mai devreme, el scrisese: "Dacă providenţa ne va chema la un război pentru independenţa Italiei, mă voi urca pe calul meu şi, alături de fiii mei, voi fi în fruntea armatei mele... glorioasă va fi ziua în care vom lansa chemarea la război pentru independenţa Italiei." Dar asta fusese într-o vreme când erau puţine şanse de a-şi pune vorbele în practică şi o astfel de paradă de vitejie era uşor de făcut.

Decizia fiind luată, Carol Albert a pornit războiul cu entuziasm. Condusă de el însuşi cu incompetenţă şi fiind prost pregătită pentru război, armata sa de 60.000 de oameni a trecut totuşi graniţa în Lombardia şi a ocupat Milano. Oraşul fusese deja evacuat de austrieci, care aşteptau întăriri şi l-au înfrânt apoi pe Carol Albert la Custoza, la graniţa cu Veneţia. S-a semnat un armistiţiu şi armata piemonteză s-a retras din Lombardia, lăsând-o din nou în mâinile austriecilor. Carol Albert aducea veştile la cunoştinţa poporului său:

1 Armata mea a fost singură în luptă. Lipsa de provizii ne-a obligat să abandonăm poziţiile pe care le cucerisem... pentru că până şi tăria viteazului soldat îşi are limitele sale. Dar bătăile inimii mele erau mereu pentru independenţa Italiei. Oameni ai regatului!

5 Arătaţi-vă tari într-o primă nefericire... Puneţi-vă încrederea în regele vostru. Cauza independenţei italiene nu este încă pierdută.

La începutul anului 1849, regrupându-şi forţele şi fiind convins, incorect, de către primul său ministru, că Louis-Napoleon, ales recent preşedinte al Republicii Franceze, i-ar veni în ajutor dacă Piemontul ar ataca din nou Austria, Carol Albert a reintrat în război. El a fost zdrobit de austrieci la Novara, în aprilie. Declaraţia sa că Italia îşi va realiza independenţa şi unitatea prin propriile sale eforturi, "Italia farí da sč" (Italia se va făuri prin ea însăşi), s-a dovedit a fi o vorbă goală. În timp ce puterea militară a Austriei rămânea dominantă în peninsulă, nu exista cale pentru Italia de a-şi câştiga independenţa sau unitatea fără ajutor din afară.

* Ceea ce a supravieţuit memorabililor ani 1848-1849 a fost acel *Statuto* piemontez întruchipând constituţia. Succesorul lui Carol Albert, Victor Emmanuel II a fost considerat în mod tradiţional drept o figură curajoasă, sfidând planurile austriece pentru abolirea acestuia. Majoritatea istoricilor sunt de acord acum, totuşi, că Victor Emmanuel însuşi nu ar fi fost deosebit de dornic să păstreze constituţia în vigoare, dar ar fi fost forţat de austrieci să o facă, deoarece ei se temeau că ar fi devenit atât de nepopular abolind-o, încât ar fi fost ameninţată stabilitatea monarhiei în Piemont. În concepţia austriecilor, orice altceva, chiar şi o constituţie moderat liberală, era mai bună decât o republică. Deci constituţia, aşa cum era, a rămas în vigoare şi, în ciuda limitelor sale, a dat o şansă pentru viaţa politică activă în Piemont,

ceea ce nu exista nicăieri altundeva în Italia. Cu o presă relativ liberă, o adunare aleasă, chiar dacă nu foarte reprezentativă, şi un anumit grad de libertate civilă şi de egalitate în faţa legii, Piemontul a atras refugiaţi din alte ţinuturi ale Italiei în cursul deceniului următor, care a fost dominat de conducerea politică a lui Cavour.

2. Cavour

Contele Camillo Benso di Cavour se născuse în Piemont în 1811, când acesta era încă sub dominaţie napoleoniană. Era al doilea fiu al unei bogate familii nobile. Tatăl său, un om de afaceri inteligent şi prosper, a fost ministru în guvernul absolutist al lui Victor Emmanuel I. Cavour a fost trimis la Academia Militară Regală atunci când avea zece ani şi s-a dovedit a fi un student indisciplinat. După aceea a fost pentru scurt timp în serviciul tânărului Carol Albert, şi apoi a devenit ofiţer în armată, unde iar şi-a câştigat reputaţia de a fi un rebel incomod. Pentru a scăpa de el, superiorii l-au trimis la un post de graniţă, unde plictiseala l-a făcut să-şi dezvolte pasiunea pentru lectură, în principal cărţi despre economie şi politică. El chiar a început să se imagineze drept prim-ministru al unei Italii unite, un vis total nerealist în 1832, şi nu a fost luat în serios de nimeni, mai ales că în acea vreme nu avea de gând să intre în politică.

El a părăsit armata fără regret în 1833, şi anul următor, negăsind o slujbă pe gustul său, a decis să facă o vizită la Paris şi Londra. În Marea Britanie, Cavour a făcut un tur al zonelor industriale şi a fost foarte impresionat de fabricile şi morile pe care le-a văzut şi nu a fost deloc deranjat de fumul, murdăria şi mizeria din jurul său. A fost deosebit de încântat de calea ferată Liverpool-Manchester, prima linie de pasageri din lume, care fusese inaugurată cu doar cinci ani în urmă. Pentru tot restul vieţii, căile ferate au constituit pentru el un interes statornic.

În 1835, s-a întors în Piemont şi s-a dedicat un timp celeilalte atracţii de o viaţă, jocurile de noroc, la bursa de valori, în cazinouri şi la cărţi. Apoi a preluat administrarea unei părţi din averea familiei, dovedind un interes activ şi practic în bunul mers al lucrurilor, importând îngrăşăminte artificiale din America şi utilizând noi metode şi maşini agricole. Timp de 13 ani a trăit la moşie, dar şi-a continuat studiile politice şi economice. A început să scrie articole despre o gamă largă de subiecte. În 1846, a scris despre subiectul său favorit, căile ferate, pe care le descria ca fiind marea minune a secolului al XIX-lea. Aşa cum a studiat căile ferate din Anglia, el investigase şi felul în care funcţionau băncile din Londra, şi la iniţiativa sa, a fost înfiinţată, în anul 1847, banca din Torino, el însuşi fiind unul dintre primii directori.

Depunerea jurământului de către Victor Emmanuel, 1849

* Atunci când Carol Albert a abolit cenzura presei, în 1847, Cavour şi-a fondat propriul său jurnal, *Il Risorgimento*, şi l-a folosit pentru a-şi face publice ideile privind viitorul Piemontului şi al Italiei. El a salutat promulgarea constituţiei de către Carol Albert, în 1848, deoarece una dintre primele recomandări făcute în *Il Risorgimento* fusese adoptarea unei constituţii moderate. El şi-a depus candidatura la alegerile pentru primul Parlament piemontez, însă nu a putut să ocupe un loc, dar a reuşit peste câteva luni, în cadrul unor alegeri suplimentare. Odată ales, s-a făcut cunoscut curând drept un politician liberal, ne-revoluţionar.

În octombrie 1850, el a fost numit ministru al agriculturii, comerţului şi marinei. A început să-şi pună în aplicare concepţiile economice şi a încheiat tratate de comerţ liber cu Franţa, Marea Britanie şi Belgia. A încheiat unul chiar şi cu Austria, permiţând vinurilor piemonteze şi altor bunuri să fie exportate în Lombardia. D'Azeglio, primul-ministru din acea vreme, nu era prea încântat de amănuntele administraţiei şi a cedat multe din problemele de zi cu zi ale guvernului lui Cavour, care a devenit şi ministru de finanţe în 1851, după ce reuşise să obţină condiţii mai bune la negocierea unui împrumut guvernamental pentru construirea unei căi ferate, în comparaţie cu ceea ce reuşise să obţină guvernul însuşi.

Prin 1852, Cavour ajunsese să fie din ce în ce mai puţin simpatizat de aripa de dreapta a guvernului d'Azeglio şi a făcut o alianţă politică împreună cu liderul partidului moderat de stânga din Parlament, formând un nou partid de centru. Decizia sa a fost grăbită de o propunere guvernamentală privind reducerea uşoară a libertăţii presei, de care el se temea că ar putea să fie un semn al revenirii la absolutism.

Pe la sfârşitul lui mai, poziţia lui Cavour în guvernul d'Azeglio devenise prea dificilă şi a demisionat. El a plecat în străinătate găsindu-şi timp pentru o vizită la Paris şi o primă întâlnire cu Louis Napoleon, preşedintele Republicii Franceze. În timp ce Cavour era plecat, a apărut o criză privind biserica, atunci când guvernul a hotărât introducerea căsătoriei civile, ce permitea cuplurilor să se căsătorească fără slujbă religioasă. A fost o puternică opoziţie din partea clerului. Papa i-a scris regelui, iar regele a făcut presiuni asupra Parlamentului să respingă proiectul. D'Azeglio şi-a prezentat demisia şi a sugerat ca succesorul său să fie Cavour, după care Victor Emmanuel i-a cerut lui Cavour să formeze un nou guvern. El a acceptat, dar a fost rugat să fie de acord cu renunţarea la proiectul privind căsătoria civilă. A făcut-o fără tragere de inimă şi a devenit prim-ministru în noiembrie 1852. El avea să rămână în funcţie, cu excepţia câtorva luni în 1859-1860, până la moartea sa timpurie în 1861. Aceşti nouă ani au fost printre cei mai importanţi din istoria Italiei.

* Atunci când Cavour a devenit prim-ministru, el avea doar o cunoaştere şi o înţelegere limitată a problemelor de politică externă. În deceniul 1840-1850 el exprimase o vagă dorinţă generală ca Italia să fie unită şi eliberată de sub dominaţia austriacă, dar nu poate fi acordată mare importanţă acestor remarci, pentru că, în anii 1850, el s-a referit în mai multe ocazii la ideea unităţii italiene ca fiind "mofturi". Probabil nu ajunsese să accepte faptul ca o posibilitate reală până în 1859.

A câştigat repede experienţă în politica externă, domeniu deficitar în 1852, pentru că aproape imediat, în 1853, a avut loc o criză internaţională, care a dus la izbucnirea Războiului Crimeei. Conform tradiţiei, Cavour a fost încântat să intre în război împotriva Rusiei, pentru a cîştiga prietenia Marii Britanii şi Franţei, pentru a-şi asigura o parte din prada de război, precum şi un loc la eventuala conferinţă de pace. Cea mai recentă şi mai convingătoare interpretare a acţiunilor sale este că a fost îndemnat să intre în război de către Marea Britanie şi Franţa, şi pentru că era nevoie de mai multe trupe, dar şi pentru că Austria avea nevoie de asigurarea că, alăturându-se armatelor aliate împotriva Rusiei, Piemontul nu ar profita de situaţie pentru a îndemna la tulburări în Lombardia.

Piemontul a trimis o armată în Crimeea. Aceasta a purtat o bătălie cu oarecare succes, iar Cavour a participat la conferinţa de pace de la Paris, în 1856. Nu a câştigat nimic din asta, cu excepţia unei noi întâlniri cu Louis Napoleon, acum împăratul Napoleon III, dar întâlnirea a fost utilă, fiindcă ei aveau să rămână în contact în următorii doi ani, nu direct, ci prin intermediari, inclusiv prin nepotul lui Napoleon, prinţul Jerôme-Napoleon, care a devenit prieten apropiat al lui Cavour.

a) Plombières

Aceste contacte au dat roade în iulie 1858, atunci când Cavour a fost invitat să se întâlnească cu Napoleon la Plombičres, aproape de frontiera cu Elveţia. Întâlnirea, pe care Napoleon se pare că a iniţiat-o, a avut loc în mare secret. Nici chiar ministrul francez de externe nu era la curent cu ceea ce se întâmpla. Auzind despre sosirea lui Cavour în oraş, ministrul de externe a trimis o notă pentru a-l avertiza pe Napoleon. Aceasta i-a parvenit chiar în timpul discuţiilor cu Cavour, care şi el era la fel de secretos. El îi spusese doar lui Victor Emmanuel şi unui alt ministru despre întâlnirea propusă, care începea să pară o conspiraţie.

Ale cui erau propunerile discutate la Plombičres? Napoleon făcuse invitaţia şi ar fi putut deci să-şi asume înaintarea propunerilor, dar există unele dovezi că primul-ministru Cavour a adus cu el un memorandum ce cuprindea idei foarte apropiate de cele asupra cărora s-a convenit în final.

După trei zile, la 24 iulie, Cavour a scris o lungă şi amănunţită scrisoare către Victor Emmanuel, prezentând versiunea sa privind discuţia:

Scrisoarea cifrată pe care am trimis-o Maiestăţii Voastre de la Plombičres a putut să vă dea numai o idee incompletă despre lungile conversaţii pe care le-am avut cu împăratul. Cred că sunteţi nerăbdător să primiţi o descriere exactă şi amănunţită. Este ceea ce m-am grăbit să fac chiar în clipa în care părăsesc Franţa.

Imediat ce am intrat în biroul împăratului, el a ridicat problema care constituise chiar scopul călătoriei mele. A început prin a spune că a decis să sprijine Piemontul cu toate puterile sale într-un război împotriva Austriei, punând condiţia ca războiul să fie întreprins pentru un scop ne-revoluţionar, care ar putea fi justificat în ochii cercurilor diplomatice – şi mai mult în ochii opiniei publice franceze şi europene.

Din moment ce căutarea unui pretext plauzibil era principala noastră problemă, înainte de a putea cădea de acord, m-am simţit obligat să tratez acea chestiune înaintea altora. Mai întâi am sugerat că am putea să folosim necazurile pricinuite de reaua credinţă a Austriei în aplicarea tratatului comercial. La aceasta împăratul a răspuns că o măruntă chestiune comercială nu ar putea fi pretextul unui mare război, destinat să schimbe harta Europei. Atunci am propus să reluăm obiecţiile pe care le prezentasem la Congresul de la Paris împotriva extinderii legitime a puterii austriece în Italia.

Împăratului nu i-au plăcut aceste pretexte. "În plus", a adăugat el, "atâta timp cât sunt trupe franceze în Roma, eu pot cu greu să cer retragerea trupelor austriece din Ancona şi Bologna". Era o obiecţie rezonabilă...

Poziţia mea devenea acum jenantă fiindcă nu aveam propuneri precise de făcut. Împăratul mi-a venit în ajutor şi împreună ne-am aşezat să discutăm situaţia din fiecare stat italian, căutând motive pentru război. A fost foarte greu de găsit vreunul.

... Am trecut apoi la problema principală: care să fie obiectivul războiului?

Împăratul a fost imediat de acord că era necesară izgonirea austriecilor din Italia odată şi pentru totdeauna...

... Dar cum avea să fie organizată Italia după aceea? Valea Padului, Romagna şi Legaţiile[1] să formeze un regat al Italiei Superioare, sub con-

[1] Legaţii – diviziuni administrative în vechile state pontificale, guvernate de un cardinal legat. Corespund actualelor provincii italiene Ferrara, Bologna, Ravenna, Forli, Pesaro şi Urbino. Originea lor datează din vremea pontificatului lui Clement XI (1700-1721) (n. red.).

ducerea Casei de Savoia. Roma şi împrejurimile sale să fie lăsate Papei. Restul Statelor Papale, împreună cu Toscana, să formeze un regat al Italiei centrale. Frontiera napolitană va rămâne neschimbată. Aceste patru state italiene ar forma o confederaţie, a cărei preşedinţie ar fi acordată Papei, ca o consolare pentru pierderea celei mai mari părţi a Statelor Papale.

Acest aranjament mi s-a părut pe deplin acceptabil. Maiestatea Voastră va fi suveranul legal al celei mai bogate şi mai puternice jumătăţi a Italiei şi deci va domina practic întreaga peninsulă... După ce am stabilit soarta Italiei, împăratul m-a întrebat ce ar obţine Franţa şi dacă Maiestatea Voastră ar ceda Savoia şi comitatul Nisa. Am răspuns că Maiestatea Voastră credeţi în principiul naţionalităţilor şi, în conformitate cu aceasta, Savoia ar trebui să se unească cu Franţa; şi că, prin urmare, aţi fi gata să faceţi acest sacrificiu, chiar dacă ar fi extrem de dureros de renunţat la ţara care fusese leagănul familiei dumneavoastră şi ai cărei locuitori dăduseră strămoşilor dumneavoastră atâtea dovezi de afecţiune şi devoţiune. Chestiunea Nisei era diferită, deoarece poporul Nisei, prin origine, limbă şi obiceiuri, ar fi mai apropiat de Piemont decât de Franţa...

Am trecut apoi la examinarea modului în care ar putea fi câştigat războiul şi împăratul a observat că ar trebui izolată Austria, astfel încât să fie singurul nostru oponent. Iată de ce considera el atât de important ca motivele pentru război să fie de aşa natură încât să nu alarmeze celelalte puteri continentale.

... Doar dacă împăratul nu se amăgeşte singur, ceea ce nu sunt înclinat să cred după tot ce mi-a spus, ar fi pur şi simplu vorba de un război între Franţa şi noi, pe de o parte, şi Austria de cealaltă parte.

Cu toate acestea, împăratul crede că rămân dificultăţi mari, chiar reduse la aceste proporţii. Nu trebuie negat faptul că Austria este foarte puternică...

Succesul va cere deci forţe considerabile. Aprecierea împăratului este de cel puţin 300.000 de oameni şi eu cred că are dreptate... Franţa ar asigura 200.000, iar Piemontul şi celelalte provincii italiene 100.000.

Odată ce am căzut de acord asupra problemelor militare, am convenit şi asupra chestiunii financiare, şi trebuie să informez pe Maiestatea Voastră că acest lucru îl preocupă în mod special pe împărat. Cu toate acestea, el este gata să ne asigure oricâte muniţii avem nevoie, şi să ne ajute să negociem un împrumut la Paris.

S-a ajuns de asemenea la un acord provizoriu pentru o căsătorie între fiica lui Victor Emmanuel şi unul dintre nepoţii lui Napoleon.

Aranjamentele încheiate la Plombičres au fost incorporate pe larg într-un tratat secret din ianuarie 1859, deşi cu unele schimbări.

* Pentru a-şi pune în aplicare întregul plan, Cavour şi Napoleon aveau nevoie să provoace Austria la război. Cavour a început să scrie o mişcătoare cuvântare antiaustriacă pentru deschiderea de către Victor Emmanuel a Parlamentului în ianuarie 1850, în care erau cuprinse cuvintele "noi nu putem rămâne insensibili la strigătul de durere (*grido di dolore*) care ne parvine din multe părţi ale Italiei." *"Grido di dolore"* a devenit repede un slogan pentru a exprima în întreaga Italie sentimentele populare antiaustriece.

Napoleon mai insistase că, în orice război, Austria trebuia să apară drept agresor, iar acest lucru se dovedea greu de aranjat. În disperare, Napoleon începea chiar să discute cu Cavour abandonarea ideii războiului şi să-l înlocuiască printr-un congres al Marilor Puteri pentru soluţionarea chestiunii italiene. Cavour nu a fost încântat de această soluţie şi i-a scris lui Napoleon III:

Maiestatea Voastră cunoaşte dificultatea poziţiei noastre. Noi am pus la punct un plan, împreună cu Maiestatea Voastră, prin care să grupăm în jurul nostru toate forţele vii ale Italiei, dar fără a permite cauzei noastre să fie contaminată de nici un element revoluţionar... Dacă acum ar fi ca noi să aşteptăm în afara uşilor, în timp ce alţii să discute soarta Italiei, într-un Congres în care Maiestatea Voastră să joace rolul cheie, restul Italiei ne-ar privi ca fiind slabi şi fără putere. Chiar în Piemont, opoziţia se va întări şi va fi greu să continuăm să guvernăm fără măsuri excepţionale şi fără folosirea forţei.

Eu nu sunt animat de nici o vanitate copilărească ori de o noţiune exagerată privind importanţa noastră, dar însăşi excluderea noastră de la congres ne-ar priva de puterea şi de prestigiul nostru, de care avem nevoie pentru că această mare întreprindere este datoria şi dreptul nostru şi ar fi gloria domniei voastre... Austria v-a judecat greşit şi a adoptat un ton ameninţător sau chiar provocator. Ea joacă rolul unui agresor şi acest lucru mă face să sper că nu peste mult timp va comite unul dintre acele acte agresive care vor justifica intervenţia dumneavoastră armată. Sper acest lucru din toată inima.

Dorinţa din inimă a lui Cavour a fost curând îndeplinită. În aprilie 1859, Austria a dat un ultimatum, cerând demobilizarea unilaterală în Piemont. Austriecii mobilizaseră o armată mare în nordul Italiei, dar nu îşi puteau permite pentru mult timp cheltuielile pentru întreţinerea ei. Ei nu îndrăzneau să decidă demobilizarea în timp ce Piemontul avea încă o armată gata de război, şi au făcut astfel pasul periculos de a trimite ultimatumul. Cavour a răspuns că Piemontul nu se va supune ultimatumului, iar Victor Emmanuel a dat imediat o proclamaţie: "Popor al Italiei! Austria atacă Piemontul... Eu lupt pentru dreptul întregii naţiuni... Nu am altă ambiţie decât să fiu primul soldat al independenţei italiene". Aşa a început războiul.

b) Războiul din 1859

Începutul războiului a fost încet şi marcat de haos şi confuzie. Lui Napoleon i-au trebuit mai multe zile pentru a declara război în sprijinul aliatului său, iar apoi a avut nevoie de timp pentru a-şi transporta armata în Italia, pe uscat şi pe mare. Atunci când a ajuns, cu trenul, aşa cum se cuvenea unei armate moderne, era prost organizată, avea prea puţine corturi şi, chiar mai rău, prea puţine muniţii. Generalul austriac a fost şi mai încet în deplasarea trupelor sale decât aliaţii, dar în cele din urmă ambele părţi erau gata să înceapă lupta.

Războiul a fost scurt (doar şapte săptămâni), violent şi îngrozitor. Rezultatul său a fost decis însă în iunie prin două bătălii, Magenta şi Solferino. Ambele au fost înfrângeri majore pentru Austria. Proporţia pierderilor pentru amândouă părţile a fost foarte mare, iar situaţia răniţilor a fost cumplită. Nu erau provizii, nici măcar bandaje pentru răniţi, care zăceau adesea, groaznic mutilaţi, ore întregi pe câmpul de luptă, fără ajutor şi cu moartea drept singura speranţă.

* Pe 11 iulie 1859, deodată Napoleon a încheiat un armistiţiu cu Austria. Deşi părea să fi fost sincer mişcat de măcelul de la Magenta şi Solferino, existau alte motive pentru acţiunile sale. El se temea că Prusia, ale cărei trupe fuseseră deja mobilizate, ar putea să vină în ajutorul Austriei, dacă războiul ar fi continuat, şi că cele două armate combinate ar fi fost de neînvins. Chiar dacă acest lucru nu s-ar fi întâmplat, armata austriacă era destul de puternică, încât era puţin probabil că Napoleon ar fi ajuns la Veneţia, ca să nu mai vorbim de Viena.

Cel mai important motiv, totuşi, al deciziei lui Napoleon de a face pace, era rezultatul evenimentelor în Italia însăşi. În prima zi a războiului, o demonstraţie a muncitorilor din Florenţa, în Toscana, l-a determinat pe Marele Duce să plece la Viena. Puţin mai târziu, un grup din clasa nobiliară şi-a asumat conducerea ducatului şi a anunţat că ar dori unirea Toscanei cu Piemontul. Revoluţia s-a extins în Modena şi Parma. În toate aceste state, au pătruns oficiali şi soldaţi piemontezi care au preluat puterea instituind guverne provizorii. În acelaşi timp, într-o parte a Statelor Papale, cunoscută sub numele de Romagna, revoluţia a fost încurajată de unul din agenţii lui Cavour, în special în Toscana, care nu fusese cuprinsă în planul convenit la Plombières pentru extinderea piemonteză. În ceea ce îl privea pe Napoleon, Cavour depăşise prevederile acordului. Prin urmare, Napoleon s-a întâlnit cu Franz Joseph, tânărul împărat al Austriei, pentru a decide condiţiile unui armistiţiu, fără să consulte nici un reprezentant al Piemontului.

Acordul este cunoscut sub numele de armistiţiul de la Villafranca. Conform prevederilor sale, Lombardia trebuia cedată Franţei pentru a fi dată Piemontului, dar Veneţia rămânea austriacă (a se vedea pagina 79). Ideea unei Confederaţii Italiene sub preşedinţia Papei a fost reluată. Conducătorii

Toscanei, Modenei şi Parmei trebuiau restauraţi în ducatele lor, deşi nu se clarificase modul cum se putea proceda şi de fapt nici nu s-a aplicat. Victor Emmanuel a fost convins să accepte condiţiile, dar Cavour era furios. Piemontul fusese trădat. După o audienţă isterică la Victor Emmanuel, el a demisionat.

* În timpul următoarelor nouă luni, în timp ce Cavour nu mai era prim-ministru, s-a decis soarta Italiei centrale. Guvernele provizorii instalate de Piemont în timpul războiului începuseră pregătirile pentru alegerea adunărilor. În Toscana, adunarea manevrată cu grijă de către guvern, a votat în unanimitate, în august, pentru alipirea la Piemont. O adunare aleasă şi mai democratic în Modena a votat de asemenea pentru unire, la fel cum a procedat şi Romagna. Victor Emmanuel şi miniştrii săi, conştienţi că Napoleon nu-şi manifesta simpatia faţă de extinderea teritoriului piemontez, a decis să nu pună imediat în aplicare deciziile de alipire. Guvernele provizorii au fost lăsate în continuare în funcţie.

Armistiţiul din august a dus la o conferinţă de pace care s-a ţinut la Zürich, în noiembrie, şi, de această dată, Piemontul a fost invitat să-şi trimită reprezentanţii. Cedarea Lombardiei, întâi Franţei şi apoi Piemontului, a fost confirmată. Problema Italiei centrale a fost lăsată deoparte, pentru a fi rezolvată cu mijloacele favorite ale lui Napoleon, un congres european, dar acest plan a fost sabotat de o broşură publicată la Paris. Pentru aceasta i se recomanda Papei să nu se grăbească pentru realizarea unei Confederaţii Italiene, dar să se împace cu pierderea celei mai mari părţi din Statele Papale şi să se mulţumească cu Patrimoniul, zona din jurul Romei. Atunci când s-a aflat că broşura era o scurgere oficială inspirată de guvern, scrisă la ordinele lui Napoleon însuşi şi reprezentând planurile sale pentru Statele Papale la congresul propus, Papa a fost şocat şi mâniat. Guvernul austriac refuza să ia parte la orice congres care ar fi urmat această linie şi ideea de a rezolva chestiunea statelor din Italia centrală de către un congres a căzut.

În parte ca urmare a acestui lucru, dar şi ca rezultat al presiunilor făcute de Marea Britanie, Napoleon devenise mai favorabil faţă de ideea unirii Italiei de nord şi centrale într-un singur stat, sub controlul Piemontului, cam în vremea când Cavour revenea la putere ca prim-ministru, la începutul anului 1860. O cale de restabilire a bunelor relaţii cu Napoleon ar fi fost punerea în aplicare a acordului de la Plombičres, prin cedarea Savoiei şi Nisei către Franţa. Piemontul ar fi putut să dea înapoi de la respectarea acordului, motivând că Napoleon nu reuşise să elibereze Veneţia de sub austrieci, aşa cum promisese. Dar şi dacă i-ar fi cedat pur şi simplu Savoia şi Nisa lui Napoleon, Cavour ştia că era foarte puţin probabil ca acesta să fie de acord cu anexarea Italiei centrale de către Piemont. Cea mai bună cale de salvare a onoarei fiecăruia părea să fie o serie de plebiscite în toate statele în cauză.

La mijlocul lui martie 1860, în Toscana şi în noul stat Emilia, format din ducatele Modenei şi Parmei împreună cu Romagna, s-au ţinut plebiscite pentru a se vedea dacă populaţia aprobă unirea cu Piemontul. Rezultatele au fost cele anticipate după campaniile de propagandă activă desfăşurate de guvernele provizorii. În Emilia, de exemplu, 427.512 locuitori au votat pentru unirea cu Piemontul şi 756 împotrivă. La Torino au fost date publicităţii decrete prin care Toscana şi Emilia erau declarate ca făcând parte din regatul Piemontului.

Un tratat secret încheiat între Victor Emmanuel şi Napoleon, în martie, prevedea cedarea Savoiei şi Nisei către Franţa, cu condiţia unui plebiscit în ambele provincii. Acestea s-au ţinut în aprilie şi din nou marea majoritate au votat în favoara anexării. Rezultatul din Savoia, care era francofonă, nu era neaşteptat, dar în Nisa, unde se vorbea italiana, rezultatele păreau dubioase. Votaseră 24.484 în favoarea anexării şi doar 160 împotrivă. Cinicii au spus că prezenţa în Nisa a armatei franceze care era în acea vreme în drumul spre casă venind din Lombardia, a influenţat rezultatul. Garibaldi, care se născuse la Nisa şi era unul din reprezentanţii săi aleşi în parlamentul piemontez, fireşte că nu accepta exactitatea cifrelor. El pregătea o expediţie militară pentru a preveni preluarea Nisei de către Franţa, atunci când atenţia i-a fost atrasă de izbucnirea revoluţiei în sudul Italiei, în Sicilia.

3. Cavour şi Garibaldi

Istoricii au dezbătut la nesfârşit motivele lui Cavour şi Garibaldi în evenimentele care au urmat şi relaţiile dintre cei doi oameni. În toate privinţele ei contrastau. Cavour, nobil, educat, inteligent, rece, calm şi lucid, politicianul şi diplomatul durduliu, şi Garibaldi, aspru, needucat, impulsiv, pasionat, charismatic, soldatul – şi conducătorul, ale cărui procese de gândire, simple şi dintr-o bucată, nu erau lăsate să-i influenţeze acţiunile. Garibaldi intrase sub influenţa lui Mazzini în 1831 şi, cu toate că ulterior a abandonat idealurile republicane ale lui Mazzini, le-a păstrat pe cele naţionaliste, şi a devenit campionul călăuzitor al unei Italii independente şi unite. Toate acţiunile sale urmăreau izgonirea austriecilor şi formarea unui regat al Italiei, sub conducerea Piemontului. Aceste scopuri deveniseră o obsesie şi îi dominau viaţa.

În ce măsură era Cavour angajat în realizarea aceloraşi scopuri este discutabil. El scrisese într-adevăr în anii 1840 despre posibilitatea unei Italii unite, dar prima sugestie că el se gândea serios la asta era scrisoarea trimisă lui Victor Emmanuel după întâlnirea de la Plombičres cu Napoleon, şi aceasta este deschisă altor interpretări. Cavour era destul de realist să ştie că nu era nici o speranţă ca Piemontul să fie capabil de a-i izgoni pe austrieci din nordul Italiei fără ajutor străin şi că singura sursă disponibilă pentru un asemenea ajutor era Franţa. El se gândise că Franţa ar fi fost pregătită să-l ajute în luptă până la un punct şi în schimbul anumitor recompense, cum ar

fi Nisa şi Savoia. El şi-a mai dat seama că Franţa nu ar permite prea uşor Piemontului să se extindă dincolo de limitele unui regat al Italiei de nord şi care în mod sigur să nu ducă la formarea unei Italii unite, pentru că statele italiene separate puteau fi aliaţi utili ai Franţei în orice conflict cu Austria, în timp ce o Italie unită putea să constituie o ameninţare pentru Franţa însăşi. Din acest motiv, Franţa nu dorea să încurajeze preluarea de către Piemont a Toscanei şi Emiliei, şi până când Napoleon nu şi-a schimbat părerea despre expansiunea piemonteză, la începutul anului 1860, Cavour nu a văzut unificarea Italiei ca fiind o posibilitate reală.

Chiar şi atunci este îndoielnic în ce măsură era el convins că o Italie complet unită era fie posibilă, fie dezirabilă. Piemontul obţinuse controlul asupra părţii de nord a Italiei prin diplomaţie şi război limitat; nimic mai mult nu putea fi obţinut printr-un război civil major. Pentru Cavour era suficient şi sosise timpul să se oprească.

Nu şi pentru Garibaldi. El voia Roma şi Veneţia, Neapole şi Sicilia, le voia ca părţi ale unei Italii unite şi le voia dintr-o dată. Planul său era pentru o expediţie militară pentru unificarea Italiei prin revoluţie. (Pentru detalii privind invazia lui Garibaldi în sudul Italiei, a se vedea Capitolul III, pagina 63).

Este greu de aflat părerea lui Cavour despre planul lui Garibaldi. Unii istorici cred că, fie pentru a-şi ascunde adevăratele scopuri, fie pentru a preveni intervenţia străină, Cavour pretindea că-l opreşte pe Garibaldi, în timp ce îl sprijinea în secret. S-ar fi putut să fie aşa, pentru că el îl considera pe Garibaldi un aliat sau fiindcă intenţiona de la început să-l folosească pentru propriile sale scopuri. Cavour era oricum într-o situaţie dificilă în Piemont, pentru că alegerile erau în pregătire şi el se temea că opoziţia deschisă faţă de Garibaldi ar fi dus la o pierdere a sprijinului popular pentru guvern. El trebuia să procedeze cu grijă. "Nu am omis nimic ca să-l conving pe Garibaldi să renunţe la planul său nebunesc" scria Cavour chiar înainte de plecarea lui Garibaldi. Atunci când succesul acţiunii devenise clar, la începutul lui august, Cavour admitea că el "a făcut Italiei cele mai mari servicii pe care i le putea face un om; el a dat italienilor încrederea în ei înşişi; el a dovedit Europei că italienii ştiu să lupte şi să moară pe câmpul de luptă pentru a-şi recâştiga o patrie." În acea vreme chiar şi Cavour vorbea despre "Italia" ca şi cum peninsula fusese deja unificată – un mare pas înainte din punct de vedere politic pentru precautul Cavour, care, în ciuda incertitudinii anterioare, vedea cum unificarea era probabil inevitabilă, fie că dorea el sau nu.

Alţi istorici îl văd pe Cavour drept inamicul lui Garibaldi, opus planului său de unificare a Italiei, şi, ca urmare, în timp ce pretindea că îl ajută, acţiona în secret pentru a fi sigur că expediţia va eşua. Ei cred că îi displăcea ideea în ansamblu a expediţiei lui Garibaldi de atacare a Siciliei şi Neapolelui. Era o şansă reală ca expediţia să nu reuşească, aşa cum se mai întâmplase cu altele similare. Dacă s-ar fi întâmplat aşa, Cavour, ca prim-minsitru ar fi fost învinuit.

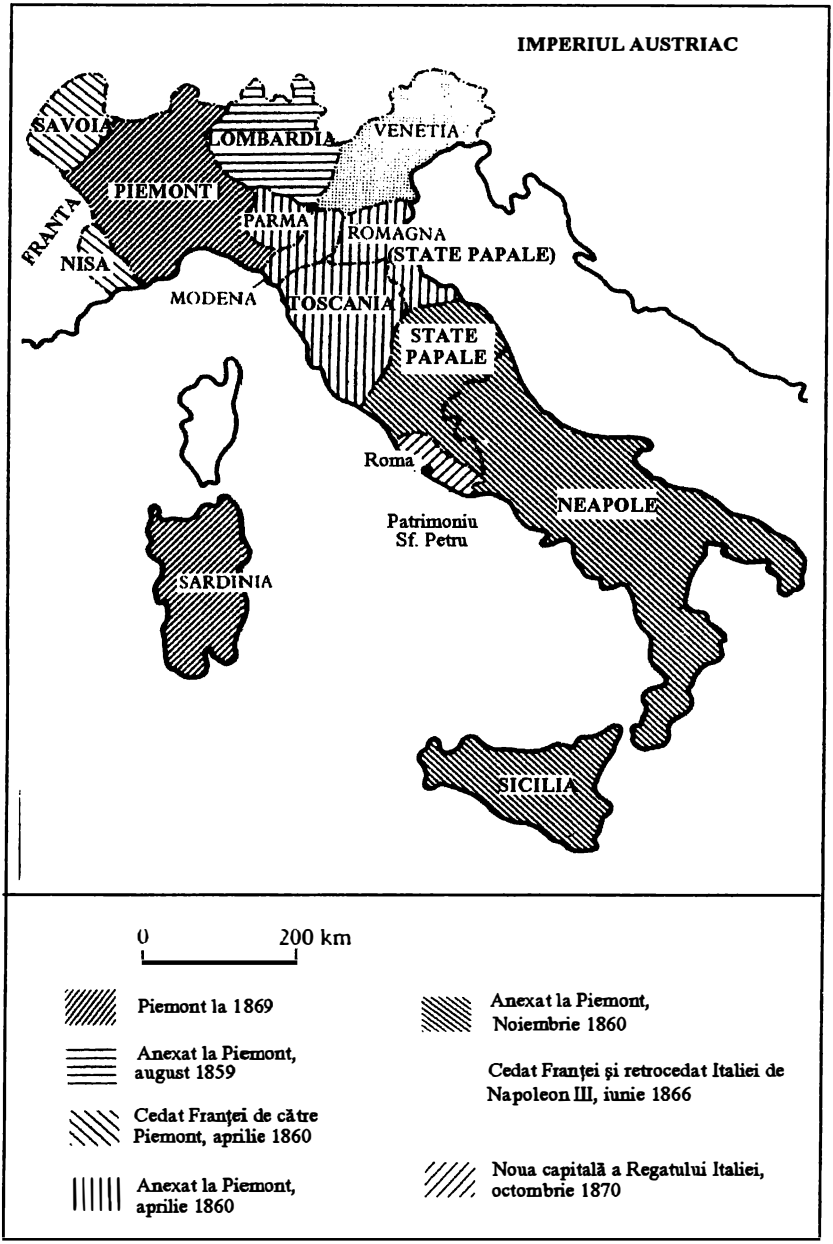

Unificarea Italiei, 1859 - 1870

Ca persoană, există dovezi că lui Cavour nu-i plăcea Garibaldi, îl considera prost şi nu avea pe deplin încredere în el. Garibaldi fusese republican şi de-abia mai târziu a devenit monarhist, jurând credinţă lui Victor Emmanuel. Cavour nu era sigur dacă această schimbare era sinceră, credea că a rămas încă un mazzinian şi se temea că, în cazul unui succes în sudul Italiei, Garibaldi ar fi putut să ceară o Italie republicană. În cel mai bun caz, acest lucru ar fi dus la o Italie divizată între un sud republican şi un nord monarhic.

Atunci când invadarea Siciliei de către Garibaldi a reuşit, Cavour a decis imediat alipirea Siciliei la Piemont. Erau dificultăţi în realizarea acestui lucru, fiindcă Sicilia era o parte din Regatul Neapolelui şi nu putea fi preluată de Piemont şi, atâta timp cât sicilienii doreau independenţă faţă de Neapole, în mod sigur nu ar fi vrut să înlocuiască Neapole cu Piemontul. În vreme ce Cavour cântărea ce era de făcut, au sosit veşti despre Garibaldi că pornea spre nord, prin Neapole, către Roma.

Cavour putea crede, cu oarecare justificare, că Franţa şi poate Austria ar interveni dacă eventual Garibaldi ar intra în Statele Papale. Franţa avea o garnizoană în Roma, de la căderea Republicii Romane, şi orice atac asupra oraşului ar fi precipitat un conflict. El era de asemenea îngrijorat de popularitatea crescândă a lui Garibaldi nu doar în Sicilia şi Neapole, ci chiar în Piemont, şi se temea că el ar putea să devină conducătorul unei lovituri revoluţionare reuşite şi să ocupe Piemontul. În acest caz, nu era imposibil pentru Garibaldi să poată ocupa în cele din urmă întreaga Italie.

Cavour a organizat deci invadarea Statelor Papale de către o armată piemonteză care să-l intercepteze pe Garibaldi înainte de a putea intra în Roma. Era mult mai greu decât se aştepta Cavour să obţii sprijin popular pentru invazie în Statele Papale şi armata piemonteză s-a confruntat cu o considerabilă opoziţie din partea populaţiei civile, în drumul ei spre sud. Atunci când s-a întâlnit în final cu armata lui Garibaldi, toată Italia de sud şi centrală, cu excepţia zonei din jurul Romei, era sub controlul Piemontului, iar decizia lui Cavour de a face pasul radical invadând Statele Papale reuşise şi transformase în realitate unificarea Italiei (a se vedea harta de la pagina 49).

Urmându-şi practica obişnuită, Cavour a aranjat să fie organizate plebiscite, mai întâi în Neapole şi Sicilia şi apoi în Statele Papale. Au fost dificultăţi în Sicilia, unde majoritatea populaţiei era analfabetă. Ele au fost depăşite prin asigurarea a două buletine de vot separate, unul pentru "da", celălalt pentru "nu" şi două urne separate marcate de asemenea cu "da" sau "nu". Plebiscitul punea o singură întrebare "*Italia una Vittorio Emmanuele*?" adică "ar trebui să fie Italia unită sub Victor Emmanuel?" Nu era nici o menţiune despre alipirea la Piemont, Victor Emmanuel nu era identificat drept rege al Piemontului, iar cuvântul "Italia", care fusese sloganul lui

Garibaldi în timpul luptelor, a complicat pur şi simplu întrebarea, pentru că majoritatea sicilienilor nu înţelegeau ce înseamnă. Ca urmare a pregătirilor atente făcute de către Piemont, voturile favorabile au fost covârşitoare.

În părţile răsăritene şi centrale ale Statelor Papale, ocupate de Piemont, plebiscitele au fost ţinute în noiembrie 1860 şi, din nou, s-a înregistrat un număr enorm de voturi în favoarea alipirii. În martie 1861 a fost proclamat Regatul Italiei, deşi nu cuprindea chiar întreaga peninsulă; Patrimoniul Sf.Petru, zona din jurul Romei, rămânea sub controlul Papei şi sub ocupaţie franceză, în timp ce Veneţia era încă sub austrieci. Altfel, unificarea era completă.

* Cât de mult s-a datorat această situaţie lui Cavour? Deşi s-a stabilit că nu pare să fi luat în serios unificarea Italiei înainte de înfrângerea Austriei din 1859, el a fost în legătură cu unii conducători ai Societăţii Naţionale în cursul anilor 1850-1860. Această societate era un grup revoluţionar care acţiona pentru unitatea naţională, care pe la mijlocul anilor '50 lansase ideea unei Italii unite, o monarhie sub Victor Emmanuel al Piemontului. Totuşi nu există dovezi că, înainte de 1859, Cavour considera propunerile lor realiste. Apoi, o suită de evenimente – înfrângerea Austriei, revolta din Sicilia, cucerirea părţilor sudice de către Garibaldi – a schimbat situaţia şi l-a determinat pe Cavour să ia decizia de a invada Statele Papale. Istoricii nu au căzut de acord asupra motivelor sale. A intenţionat pur şi simplu să-l oprească pe Garibaldi să atace Roma, fiindcă, dacă ar fi reuşit, Garibaldi ar fi devenit liderul de necontestat al Italiei, şi ar fi provocat dificultăţi în relaţiile cu Franţa, protectorul Papalităţii? Sau a fost un oportunist politic ce a văzut şansa realizării speratei unificări a Italiei, prin intervenţia în Statele Papale?

Dovezile nu sunt clare, dar ele sugerează că nici măcar în 1860 Cavour nu era un naţionalist angajat. El pare să fi simţit că o unificare completă nu era nici necesară, nici dezirabilă. Ceea ce dorea el era o Italie eliberată de ocupaţia austriacă şi consolidarea puterii Piemontului în nord. Unirea cu sudul sărac şi înapoiat ar fi împiedicat dezvoltarea Piemontului. Imaginea despre Cavour a istoricilor de la sfârşitul secolului al XIX-lea, care îl considerau patriotul "realizator al Italiei" a devenit mai puţin acceptabilă; mai convingătoare este părerea că el a unit Italia nu atât ca urmare a intenţiei sau convingerii, ci mai degrabă prin forţa împrejurărilor.

4. Regatul Italiei

La 27 ianuarie 1861 s-au ţinut alegeri pentru primul parlament al noului Regat al Italiei. În martie, Victor Emmanuel a fost recunoscut ca rege al Italiei. Noul Parlament s-a întrunit la Torino, care rămăsese centrul de forţă al Italiei, pentru

că unificarea fusese o ocupare de către Piemont. Nu numai constituţia, dar şi sistemele legislativ şi administrativ ale Piemontului au fost extinse, sau mai potrivit spus, impuse în restul ţării. Regele şi-a păstrat titlul său piemontez de Victor Emmanuel II - nu a devenit Victor Emmanuel I al Italiei.

Nu s-au făcut nici un fel de concesii faţă de susceptibilităţile altor state italiene. Li se permisese să voteze prin plebiscit dacă doresc să se unească cu Piemontul, dar nu li s-a permis să discute ori să voteze în probleme care ar fi putut afecta constituţia. Cavour vorbea despre propuneri pentru schimbări administrative, dar nu s-a făcut de fapt nici o schimbare, şi nu s-a făcut nici un efort de a se da mai multă libertate sau independenţă de acţiune celorlalte state. Nu au fost concesii faţă de cutumele şi tradiţiile regionale ori faţă de deosebirile economice sau politice. Guvernul centralizat, bazat pe cel piemontez, a fost în final instituit şi el şi-a desfăşurat activitatea pe întregul regat prin funcţionari civili, magistraţi, politicieni şi militari piemontezi. Toate funcţiile importante erau ocupate de piemontezi, care în multe cazuri aveau o slabă cunoaştere şi înţelegere a locurilor şi oamenilor pe care îi administrau.

Cavour era de neclintit în privinţa necesităţii de a impune monarhia constituţională limitată a Piemontului asupra Italiei unite. El se temea încă de posibilitatea ca o republică radicală, de felul celei pentru care pleda Mazzini, să fie instalată în sud şi credea că o astfel de împărţire între nord şi sud ar duce în cele din urmă la război civil.

Prin ironia soartei, politica rigidă de integrare a lui Cavour a fost cea care a dus la război civil în deceniul 7. În sud, în Sicilia şi Neapole, războiul "briganzilor" a izbucnit la începutul anului 1861. Trupe risipite ale fostului guvern s-au unit cu ţăranii nemulţumiţi, au atacat împreună birourile guvernamentale şi i-au ucis pe funcţionarii piemonezi pe care i-au găsit acolo. Armata a trecut la represalii şi a urmat un război civil violent şi brutal, cu manifestări de cruzime de ambele părţi. Au fost ucişi mulţi oameni, au fost distruse terenuri agricole, comerţul a stagnat şi s-a răspândit şomajul.

Lucrurile au fost agravate de vendetele dintre latifundiari şi dintre familiile locale. Sudul era înapoiat din punct de vedere politic şi industrial şi era lovit de analfabetism şi sărăcie. Nu era pregătit pentru unirea cu Piemontul. Cerinţele unei astfel de uniri, cu o constituţie bazată pe votul restrâns şi care depindea de familiile aristocrate înstărite ori cele care deţineau pământ, erau total diferite de necesităţile sudului lovit de sărăcie.

Cavour nu a mai trăit să se ocupe de problemele sudului sau de cea a Romei, pe care majoritatea italienilor o considerau capitala firească a Italiei, dar care nu făcea încă parte din regatul Italiei.

El a murit la 6 iunie 1861, pe neaşteptate, datorită "unei stări febrile" care putea să fi fost malarie. Cu şase săptămâni înainte, Garibaldi ţinuse o cuvântare dramatică în parlament, în numele soldaţilor care luptaseră alături de el, în cursul căreia îl atacase în mod violent pe Cavour, considerând că

are o influenţă diabolică asupra lui Victor Emmanuel şi fiind omul care a cedat Savoia şi Nisa Franţei. Cavour fusese profund afectat de acest atac personal, pentru că, în ciuda diferenţelor dintre ei, ajunsese să respecte calităţile militare ale lui Garibaldi, chiar dacă nu era de acord cu părerile sale politice. El a răspuns:

1 Ştiu că între mine şi onorabilul general Garibaldi există un fapt (cedarea Savoiei şi Nisei - n. red.) care ne desparte asemenea unei prăpăstii... dacă el nu-mi poate ierta acest act, eu nu-i port pică pentru asta.

Cu doar câteva luni înainte de moartea sa, el a scris într-o scrisoare deseori citată:

1 Nu mă simt niciodată atât de slab ca atunci când parlamentul nu este în sesiune... Sunt un copil al libertăţii şi ei îi datorez ceea ce sunt. Dacă vreodată va fi necesar să uităm constituţia, nu mie îmi va fi dat să o fac. Dacă italienii vor avea vreodată nevoie de un dictator, ei îl vor alege pe
5 Garibaldi, şi totul va fi bine.

Să luăm notiţe despre "Piemont, Cavour şi Italia"

Notiţele despre acest capitol vă vor ajuta să înţelegeţi importanţa Piemontului şi rolul jucat de Cavour în lupta pentru unificarea Italiei, atât înainte cât şi după ce a devenit prim-ministru, în 1852.

Următoarele titluri şi subtitluri vă vor ajuta:

1. Piemontul
1.1. Situaţia înainte de 1815
1.2. Genova
1.3. Carol Albert
1.4. Politica sa
1.5. Reformele
1.6. *Statuto*
1.7. Războiul cu Austria
1.8. Victor Emmanuel II şi Constituţia
2. Cavour
2.1. Prima parte a vieţii
2.2. 1847-1851
2.3. Războiul Crimeei
2.4. Plombičres
2.5. Pregătirile pentru război
2.6. Războiul din 1859
2.7. Sfârşitul războiului
2.8. Italia centrală
3. Cavour şi Garibaldi

3.1. Relaţiile dintre ei în 1860
3.2. Contribuţia lui Cavour la unificarea Italiei
4. Regatul Italiei

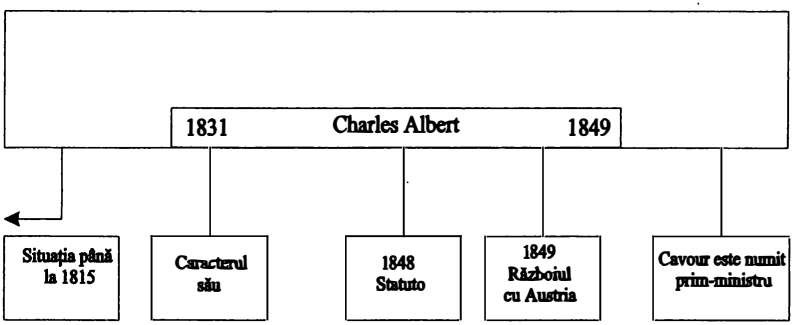

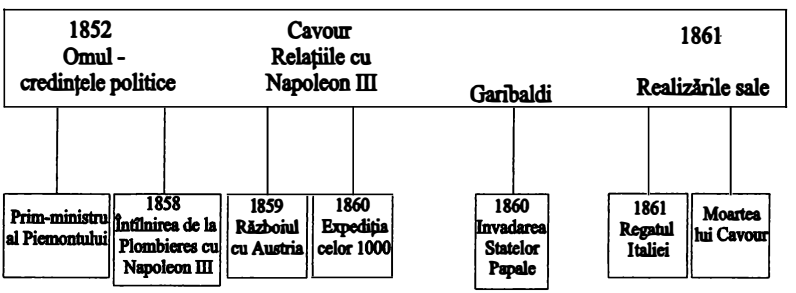

Rezumat – Piemont, Cavour şi Italia

***Să răspundem la întrebările –eseu despre** "Piemont, Cavour şi Italia"*

Multe din informaţiile cuprinse în acest capitol vor fi necesare pentru a răspunde la întrebările generale privind unificarea Italiei. Acestea sunt discutae la paginile 93-94.

Aţi putea fi puşi în situaţia de a răspunde la o întrebare specifică despre Cavour, pentru că el este singura persoană legată de *Risorgimento* despre care se pun în mod regulat întrebări-eseu.

Accentul în astfel de întrebări este probabil să fie pus pe intenţiile motivele lui Cavour şi dacă ele s-au schimbat în 1861. Un exemplu tipic este:

> "Care au fost ambiţiile lui Cavour pentru Italia în 1856 şi în ce măsură s-au schimbat până la data morţii sale?" (Londra, 1982).

Întrebările despre Cavour cuprind adesea un citat, folosit ca o afirmaţie provocatoare:

> "Cavour a mers mai departe decât intenţionase, spre crearea unei Italii unite." Acceptaţi acest punct de vedere? (Cambridge, 1981).
> "Cavour a fost convertit târziu şi cu reţineri la ideea unificării Italiei." Sunteţi de acord? (Oxford şi Cambridge, 1983).

Întrebările de acest fel cer să spuneţi dacă, după părerea dumneavoastră, afirmaţia citată este adevărată. Dumneavoastră trebuie, deci, să vă bazaţi planul eseului pe modelul general, fie "Da, sunt de acord. Este adevărat pentru că...", fie "Nu, nu sunt de acord. Nu este adevărat, deoarece..." Dar în fiecare caz, va trebui să prezentaţi şi dovezile care susţin punctul de vedere opus.

Alegeţi una din întrebările cu "afirmaţii provocatoare" de mai sus. Faceţi o listă cu toate punctele la care vă puteţi gândi şi care sunt relevante pentru întrebare. Atunci când lista este completă (şi ar putea să fie mai mult de zece puncte trecute pe ea), împărţiţi punctele în două grupe: cele care sprijină citatul şi cele care vă ajută să dovediţi contrariul.

Gândiţi-vă la punctele din fiecare grup. Care argument pare mai convingător – pentru sau împotriva afirmaţiei?

Odată ce aţi hotărât acest lucru, veţi şti ce argument (în acord sau în dezacord cu citatul) va constitui ideea majoră a eseului. Dar nu renunţaţi la argumentul minorităţii. L-aţi putea utiliza cu folos ca al doilea paragraf.

Paragraful 1 - Introducere (Sunt două laturi ale argumentului, etc.)

Paragraful 2 - Argumentul minorităţii (Se poate susţine că... dar punctul de vedere opus este mai convingător).

Alte paragrafe - Câte un paragraf pentru fiecare punct din argumentul majorităţii.

Paragraful final - Concluzie (De ce argumentul majorităţii este, în general, cel mai convingător).

Întrebări bazate pe izvoare despre "Piemont, Cavour şi Italia"

1. Proclamaţia lui Carol Albert din august 1848.

Citiţi cu atenţie fragmentul din declaraţia lui Carol Albert din august 1848, aflat la pagina 37. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Sintagma "independenţa Italiei" apare de două ori în fragment. Ce sugerează ea despre amploarea ambiţiilor lui Carol Albert?

b) Care sunt cele două motive prezentate de Carol Albert pentru retragerea din Lombardia? Ce alte motive semnificative puteau determina retragerea Piemontului?
c) Care par să fie scopurile proclamaţiei lui Carol Albert? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.

2. Depunerea jurământului de către Victor Emmanuel, 1849.

Studiaţi cu atenţie gravura cu depunerea jurământului de către Victor Emmanuel, reprodusă la pagina 39. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Descrieţi şi comentaţi trei aspecte ale evenimentelor ilustrate în gravură.
b) Ce emoţii încearcă artistul să stârnească privitorului? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.
c) Ce dovezi cuprinde gravura pentru a sugera că artistul a fost într-adevăr martor ocular al evenimentelor pe care le prezintă? Explicaţi răspunsul.
d) Care sunt I) valoarea şi II) limitele gravurilor de acest fel ca documente istorice?

3. Relatarea lui Cavour despre întâlnirea de la Plombičres.

Citiţi cu atenţie fragmentul din scrisoarea lui Cavour către Victor Emmanuel, în care descrie ce s-a întâmplat la Plombičres, dat la paginile 42-43. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Explicaţi semnificaţia propoziţiei "chiar în clipa în care părăsesc Franţa".
b) Precizaţi într-o diagramă etapele pe care Cavour şi Napoleon III le preconizau pentru a declanşa războiul cu Austria.
c) Care a fost reacţia lui Napoleon III la declaraţia lui Cavour privitoare la comitatul Nisei? Vi se pare că această reacţie a fost sinceră? Aduceţi argumente în sprijinul răspunsului formulat.

4. Scrisoarea lui Cavour din martie 1859

Citiţi cu atenţie fragmentul din scrisoarea lui Cavour, din martie 1859, către Napoleon III, dat la pagina 44. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Împotriva cărei căi de acţiune pledează Cavour în scrisoarea sa?
b) Ce argumente foloseşte el pentru a-şi susţine cazul?
c) Care consideraţi că este cel mai puţin convingător dintre argumentele sale? Explicaţi răspunsul.
d) Care sunt implicaţiile folosirii cuvântului "contaminat." (rândul 3)?

CAPITOLUL 3

Garibaldi şi Italia

1. Garibaldi 1807-1848

Astăzi, în Marea Britanie, puţini ştiu cine a fost Garibaldi. S-ar putea să fie cunoscut drept numele unui sortiment de biscuiţi cu stafide, dar pentru Anglia din epoca victoriană numele său avea o rezonanţă magică – tipul eroului romantic, aventurierul fanfaron, patriotul naţional luptând pentru libertate. Dacă acesta era efectul produs de Garibaldi într-o ţară străină, cât de mult trebuie să-i fi fascinat el pe contemporanii săi din Italia!

Viaţa sa a fost din toate punctele de vedere dramatică şi plină de culoare şi pare chiar mai palpitantă în memoriile şi romanele pe jumătate autobiografice, pe care le-a scris, cu multă imaginaţie, către sfârşitul vieţii. El îşi descrie viaţa ca fiind furtunoasă, făcută din bine şi din rău, şi acest lucru, cel puţin, era adevărat.

Giuseppe Garibaldi, patriotul italian, se născuse ca cetăţean francez, la Nisa, în iulie 1807. Avea totuşi opt ani atunci când Nisa a redevenit o parte a Piemontului, în urma acordului de la Viena. În orice caz, părinţii săi erau italieni şi el s-a considerat întotdeauna italian. Tatăl său era marinar şi, în ciuda presiunilor familiei de a deveni preot, Garibaldi a intrat în marina comercială. Ca urmare a acestei alegeri, o întâlnire întâmplătoare, în 1831, la Marsilia, l-a adus în contact cu Mazzini şi i-a schimbat cursul întregii vieţi.

Mazzini, fondatorul "Tinerei Italii", considera că Italia ar trebui să fie nu numai liberă şi independentă, ci şi unită, nu ca monarhie, ci ca republică (a se vedea pagina 13). Probabil că cel mai mare dar al său era capacitatea de a inspira conducătorilor revoluţionari fervoarea naţionalistă şi entuziasmul patriotic, iar cel mai mare dintre discipolii săi a fost Garibaldi. Acesta a fost repede convertit la visul unei Italii unite, a aderat la mişcarea "Tânăra Italie" şi a fost implicat în complotul revoluţionar pus la cale în 1831 de către Mazzini în Piemont. Complotul intenţionase provocarea unei revolte în armată şi în marina militară, dar nu a reuşit şi Garibaldi a fost printre cei condamnaţi la moarte.

Din fericire, sentinţa n-a putut fi executată pentru că, prudent, Garibaldi părăsise ţara înaintea procesului. Angajându-se ca locotenent pe o navă, el a ajuns în America de Sud şi s-a stabilit la Rio de Janeiro. Acolo a descoperit că deja fusese înfiinţată o filială a mişcării "Tânăra Italie." A aderat la ea şi

s-a implicat rapid în planurile revoluţionare. Dar planurile nu erau suficiente, el dorea acţiune. Mai întâi a devenit pirat, jefuind navele care făceau legătura cu Lumea Nouă, apoi a făcut parte dintr-o armată rebelă din Brazilia. Între două campanii s-a îndrăgostit de soţia unui pescar, ce va deveni tovarăşul său devotat, dar extrem de gelos, pentru următorii zece ani.

După şase ani de lupte, Garibaldi s-a retras la Montevideo, în Uruguay, ducând o existenţă anostă ca voiajor comercial, vânzând spaghetti. S-a plictisit repede şi s-a înrolat în armata care apăra Uruguay-ul împotriva unei ocupaţii argentiniene. El a constituit o legiune italiană de partizani (*guerillas*) care a luptat cu multă vitejie, dacă nu chiar cu multă îndemnânare militară, şi a contribuit în mare parte la victoria uruguayiană finală. În timpul acestei campanii, oamenii lui Garibaldi au purtat pentru prima dată uniforma cu faimoasa cămaşă roşie. Lui Garibaldi i s-a oferit gradul de general la sfârşitul războiului. L-a refuzat atunci, dar mai târziu l-a folosit în Italia.

În 1848, auzind zvonurile despre revoluţia din Italia, Garibaldi s-a hotărât să se întoarcă acasă, însoţit de vreo şaizeci din legionarii săi şi având câteva arme vechi.

2. Garibaldi şi Revoluţiile din 1848-1849

La sosirea sa la Nisa, mulţi voluntari s-au înghesuit să se înroleze în Legiune şi în scurt timp au ajuns să fie numiţi "garibaldini", un nume care avea să devină renumit în campaniile care au urmat. În calitate de comandant al lor, Garibaldi avea să fie cel mai mare conducător de gherilă din secolul al XIX-lea.

Avea o figură remarcabilă după părerea contemporanilor săi. Un artist olandez, care l-a văzut la Roma în aprilie 1849, ne-a lăsat această descriere:

Garibaldi a intrat pe poartă. Era prima dată când îl vedeam pe omul al cărui nume îl ştia fiecare om din Roma şi în care mulţi îşi puseseră speranţele. Şi acum îl văd în faţa ochilor, aşa cum l-am văzut prima dată. De înălţime medie, bine făcut, lat în umeri, cu pieptul pătrat, care dădea corpului său o impresie de putere bine marcată sub uniformă – stătea acolo, în faţa noastră; cu ochii albaştri către violet, cuprindea dintr-o privire întregul grup. Ochii aceia aveau ceva remarcabil, atât prin culoarea lor cât şi prin francheţea – nu găsesc un cuvânt mai potrivit – expresiei lor. Ei contrastau în mod curios cu ochii negri, sclipitori, ai soldaţilor italieni, nu mai puţin decât contrasta părul său castaniu deschis, care îi cădea liber peste umeri şi contrasta cu buclele lor de un negru strălucitor. Faţa sa era roşie şi plină de pistrui, fiind arsă de soare. O mustaţă deasă şi o barbă blondă împărţită în două dădeau o expresie războinică acelei feţe ca un oval deschis. Dar cel mai impresionant era nasul, cu o rădăcină mult prea lată, pentru care i se spunea

Garibaldi, 1849

Leone, şi care, într-adevăr, te făcea să te gândeşti la un leu; o asemănare care, după părerea soldaţilor săi, era şi mai evidentă în luptă, când ochii săi aruncau flăcări şi părul său flutura ca o coamă peste tâmplele sale. Era îmbrăcat cu o tunică roşie cu poale scurte; pe cap purta o pălărie mică din fetru negru, conică, cu două pene negre de struţ. În mâna stângă avea o sabie simplă, uşoară, de călăreţ şi o tolbă de cavalerie, pentru cartuşe, atârna peste umărul său stâng.

Purta adesea un poncho alb, o amintire din zilele petrecute în America de Sud şi portretele îl arată uneori cu o pălărie cu boruri circulare, lăsată dezinvolt pe o parte. Pantalonii săi fără formă şi-i făcea întotdeauna singur – nu învăţase să facă butoniere şi trebuia să-i lege cu şireturi. Gusturile sale erau simple şi mânca destul de cumpătat. Mai degrabă grosolan în purtări, în general bine dispus şi bun tovarăş, putea fi, de asemenea, brutal şi hotărât. Principalul său interes, în afară de luptă, erau femeile, din care "colecţionase" un număr considerabil. În afara celor trei cu care s-a căsătorit, a avut nenumărate amante.

Scandalul şi bârfa îl însoţeau pretutindeni, dar nu-i eclipsau calităţile de conducător de gherilă şi nici devoţiunea faţă de cauza unităţii italiene. La rândul său, inspira devoţiune până la fanatism printre oamenii săi şi o adoraţie aproape religioasă în rândul oamenilor obişnuiţi. Cântecele de stradă, baladele şi stampele populare din acea vreme îl înfăţişau ca pe un semizeu, un fel de sfânt patron local. Tabloul său era adesea pus alături de cel al Sfintei Fecioare. Charisma sa era irezistibilă.

* Atunci când a sosit prima dată în Nisa, Garibaldi şi-a oferit imediat serviciile lui Carol Albert, regele Piemontului. Regele a înţeles greşit oferta, a refuzat să-l primească pe Garibaldi şi l-a trimis la Ministrul de Război. Nimeni nu-i dorea pe "garibaldini", până când Comitetul Revoluţionar din Milano, în Lombardia, nu le-a cerut ajutorul. Cu recrutări suplimentare, a fost înfiinţată o legiune de 5.000 de oameni, dar înainte de a putea intra în acţiune au venit veştile privind înfrângerea Piemontului la Custoza şi majoritatea legionarilor au dezertat. Cei care au mai rămas au dus câteva lupte de hărţuire în ultimele zile ale campaniei. Când aceasta s-a încheiat, garibaldinii, în ciuda mai multor succese militare de mică anvergură împotriva austriecilor, şi-au dat seama că nici un guvern nu le-ar accepta serviciile. Mai târziu, un general austriac a remarcat faptul că singurul om care i-ar fi putut ajuta pe italieni să câştige războiul din 1848 era omul căruia ei i-au întors spatele.

Faptul că, de la început, Garibaldi îşi oferise serviciile lui Carol Albert era remarcabil. Acest lucru a marcat un alt moment decisiv în viaţa sa. Garibaldi credea că doar Carol Albert putea să-i înfrângă pe austrieci şi să unească Italia. Prin urmare, el a abandonat toate principiile republicane pe care le învăţase de la Mazzini (deşi a păstrat opoziţia faţă de Biserica Catolică) şi a devenit un regalist pentru cauza unităţii Italiei.

Schimbarea sa pare să fi fost destul de sinceră. "Am fost republican, dar am descoperit că regele Carol Albert se transformase în campionul Italiei, am jurat să-l ascult şi să-i urmez cu credinţă steagul." Mazzini a fost profund afectat de schimbarea lui Garibaldi şi a considerat că, trecând de partea lui Carol Albert, Garibaldi trădase cauza revoluţionară. Carol Albert însuşi nu era prea entuziasmat de noul său adept. Doar devoţiunea sinceră faţă de cauza unităţii italiene poate explica acţiunea lui Garibaldi. El era, în definitiv, un om esenţialmente practic, mai înclinat către acţiune decât către gândire şi a fost cu siguranţă un realist. El era pur şi simplu hotărât să-şi realizeze scopurile prin cele mai potrivite mijloace disponibile. Mazzini a rămas un idealist. El şi Garibaldi s-au despărţit pe plan politic, deşi aveau să acţioneze împreună pentru apărarea eroică a Republicii Romane.

a) Republica Romană

Republica Romană fusese proclamată în februarie 1849, după ce Papa a refuzat să acorde noi concesii politice şi a fost obligat să fugă din Roma pentru a se afla în siguranţă în sudul Italiei (a se vedea pagina 22). Republica a avut o viaţă scurtă, a supravieţuit doar patru luni în total. Administraţia era în mâinile Triumviratului, cei trei bărbaţi conduşi de Mazzini. Sub conducerea sa, Republica era condusă conform celor mai înalte idealuri ale mişcărilor liberale.

Garibaldi şi legionarii săi au sosit în Roma în timp ce oraşul se pregătea, după cuvintele lui Mazzini, "să reziste, să reziste cu orice preţ, în numele independenţei, în numele onoarei şi al dreptului tuturor statelor, mari sau mici, puternice ori slabe, să se guverneze singure." Papa apelase pentru ajutor la Austria şi la Spania, dar atacul decisiv asupra republicii, atunci când a venit, nu era din partea acestor monarhii catolice, ci fusese ordonat de preşedintele unei alte republici, Louis Napoleon al Franţei.

O forţă expediţionară franceză a sosit la porţile Romei, dar a fost respinsă. În timpul unui armistiţiu temporar, francezii au adus întăriri, iar Garibaldi a profitat de acalmie pentru a respinge un atac napolitan. Dar în cele din urmă apărătorii au fost copleşiţi de numărul forţelor de asediu şi căderea Romei a fost deznodământul anticipat. Legionarii lui Garibaldi au luptat eroic, dar fără multă îndemânare tactică şi republica a căzut pe 3 iulie.

Înainte de asta, pe 30 iunie, Garibaldi intrase ostentativ la o şedinţă a Adunării, cu o sabie atât de îndoită şi de lovită în lupta corp la corp încât nu mai încăpea în teacă. El a anunţat că nu se mai putea rezista. Adunarea l-a numit dictator al Romei pentru a lua toate măsurile pe care le considera necesare. El a schiţat în faţa Adunării căile posibile de acţiune: să capituleze predând oraşul (imposibil), să continue lupta în interiorul oraşului (sinucidere, ţinând seama că armata franceză, puternic întărită, număra acum

20.000 de oameni, de două ori cât forţele de apărare), ori să se retragă cu cât mai mulţi oameni posibil către Veneţia, unde Republica rezista încă împotriva unei armate austriece (singura opţiune acceptabilă).

Garibaldi a făcut apel către mulţimea din Piaţa Sf. Petru:

1 Fortuna, care azi ne trădează, ne va surâde mâine. Eu o să plec din Roma. Toţi cei care doresc să continuăm războiul împotriva străinului să vină cu mine. Nu ofer plată, nici adăpost, nici provizii; ofer foame, sete, marşuri forţate, bătălii şi moarte. Cei care iubesc această ţară din
5 inimă şi nu din vorbe să mă urmeze.

A adunat aproape 5.000 de oameni, mai toţi soldaţi ai săi care nu fuseseră ucişi în apărarea Romei şi a început un marş forţat spre coasta Adriaticii. Acest marş a devenit una din povestirile epice ale *Risorgimento*-ului. Peste 800 de kilometri prin ţinut muntos, lipsă de hrană şi de apă, urmărit de trupe inamice, toate şi-au luat vama lor de morţi, şi doar 1500 de oameni au ajuns la ţărmul mării. Soţia legitimă a lui Garibaldi, care îl însoţise peste tot în ultimii zece ani şi adesea luptase alături de el, a murit pe drum şi el nu a putut să zăbovească destul pentru a o îngropa. Mulţi dintre garibaldini au fost ucişi sau capturaţi, ori au dezertat pentru a deveni bandiţi. Garibaldi însuşi a scăpat ajungând la Genova, unde a fost arestat, dar eliberat apoi cu condiţia de a părăsi Italia imediat. Cariera sa revoluţionară de soldat-erou părea să fi luat sfârşit, drama jucată, legenda încheiată, iar el a pornit din nou peste Atlantic, de astă dată spre America de Nord.

3. Garibaldi 1849-1859

În Statele Unite şi-a găsit ce slujbă a putut, ajungând până la urmă căpitanul unui vas care făcea legătura cu China, până când a moştenit nişte bani de la fratele său. I-a folosit pentru a-şi cumpăra jumătate din insuliţa Caprera, în largul coastelor Sardiniei. Acolo se ocupa cu agricultura, dar putea să fie la curent cu situaţia din Italia, prin Societatea Naţională, care acţiona pentru unificarea Italiei ca monarhie, sub conducerea Piemontului şi a regelui său (a se vedea pagina 51).

În cei zece ani de când Garibaldi părăsise Italia, avuseseră loc multe schimbări. Situaţia din Piemont era mult degradată. Lui Carol Albert îi urmase la tron fiul său, Victor Emmanuel, care era foarte diferit de tatăl său. Era un om prietenos, agreabil, leneş şi adesea chiar vulgar în purtări. Putea fi fermecător dacă voia, îi plăceau glumele şi se bucura de viaţă aşa cum era. Nu era altfel decât Garibaldi în modul său sincer, deschis, de a vorbi cu oamenii, dar era mult mai abil din punct de vedere politic decât părea. Reuşea, uneori cu şmecherie, să păstreze relaţii bune atât cu Garibaldi cât şi

cu Cavour. El avea să-i inspire lui Garibaldi o profundă loialitate, însă există dubii în privința sentimentelor pe care Victor Emmanuel le avea în schimb față de Garibaldi.

Exponentul cauzei italiene era acum primul-ministru al lui Victor Emmanuel, Cavour. Concepțiile lui Cavour despre unitatea Italiei erau foarte diferite de cele ale republicanului Mazzini și ale altor revoluționari din anii 1830 și 1840. Într-adevăr, înainte de 1860, el nu credea că o Italie unificată politic era o posibilitate realistă (a se vedea pagina 47).

* După discuțiile cu Napoleon III de la Plombičres (a se vedea pagina 41), Cavour i-a trimis o invitație lui Garibaldi, prin Societatea Națională, să viziteze Torino. Acolo el s-a întâlnit cu Victor Emmanuel și Cavour și i s-au dat amănunte despre planurile de război împotriva Austriei din primăvara anului 1859. Garibaldi s-a oferit imediat să înroleze și să instruiască voluntari. Îl abandonase acum complet pe Mazzini și trecuse cu tot sufletul de partea lui Victor Emmanuel.

* În primăvara anului 1859 a început al doilea război de independență față de Austria. Armatele Franței și Piemontului erau prost organizate, armata austriacă era și mai și, dar trupele franceze și piemonteze au reușit să cucerească Lombardia. Oamenii lui Garibaldi au jucat un rol important în luptele din nordul Italiei, iar el însuși a fost recompensat de către Victor Emmanuel cu Medalia de Aur pentru Valoare, cea mai înaltă decorație militară a Piemontului.

La începutul anului următor, Lombardia și statele din centrul Italiei, ocupate de Piemont în timpul războiului, au fost alipite oficial și au devenit parte a noului Regat al Italiei de Nord, condus de Victor Emmanuel (a se vedea pagina 46). În urma înțelegerii cu Napoleon III, Piemontul trebuia să cedeze Franței Savoia și Nisa. Cedarea Nisei, orașul său natal, a fost o lovitură puternică pentru Garibaldi, care a înveninat relațiile cu Cavour până la moartea acestuia din urmă. Victor Emmanuel era acum regele întregii jumătăți nordice a Italiei, cu excepția Veneției. Lui Garibaldi i se părea că a sosit momentul pentru eliberarea deplină a Italiei și a început să adune bani pentru a cumpăra un milion de puști, care să fie disponibile când va fi nevoie de ele. Momentul nu era într-adevăr prea departe, iar unificarea Italiei era pe cale să devină o realitate.

4. Garibaldi și Cei O Mie

În aprilie 1860, în Palermo, capitala Siciliei, a izbucnit o revoltă împotriva regelui Neapolelui. Era aproape sigur organizată de adepții lui Mazzini și sprijinită de Societatea Națională, care avea legături în toată Italia. În acea vreme, Garibaldi organiza o expediție armată pentru a împiedica cedarea

Nisei către Franţa. Acest lucru trebuia să fie făcut prin spargerea urnelor care ar fi trebuit să fie folosite la plebiscit. A fost distras de la realizarea acestui plan de veştile privind revolta din Sicilia. A început să adune şi mai mulţi voluntari şi, pe la începutul lui mai 1860 avea o forţă de circa 1.200 de oameni, mai ales bărbaţi foarte tineri, care erau cunoscuţi drept "Cei O Mie". O avea alături şi pe amanta sa şi o mie de puşti, dar fără muniţii, la bordul a două vapoare cu zbaturi, ancorate în portul Genova, gata să ridice ancora, în numele "Italiei şi al lui Victor Emmanuel" în sprijinul revoltei despre care se ştia deja că eşuase. Totuşi, în alte părţi ale Siciliei, aveau loc alte revolte.

Bunul simţ sugera că expediţia nu prea avea şanse de succes. Fusese strânsă în pripă, numărul oamenilor era prea mic, resursele lor erau sărace, forţele inamice se ştia că sunt mari şi alte expediţii anterioare de acest fel eşuaseră, inclusiv cea mai amplă, din 1857. Garibaldi era un strălucit conducător de oameni, dar nu un tehnician militar şi era adesea imprevizibil. Pe deasupra, Cavour nu era convins că era de dorit o încercare de cucerire a Siciliei, chiar dacă acest lucru stătea în puterile lui Garibaldi. Sudul era sărac şi înapoiat şi, după părerea lui Cavour, nu era pregătit pentru unirea cu Piemontul. În orice caz, el se temea că unele guverne străine ar fi putut fi tentate să intervină dacă s-ar fi întreprins prea multe într-un timp prea scurt. El a refuzat cererea lui Garibaldi de a i se furniza arme şi echipament pentru expediţie şi a declarat că acesta pleacă fără sprijin oficial piemontez.

Mărturii ulterioare sugerează chiar faptul că primul-ministru Cavour a încercat să-l convingă pe Victor Emmanuel să-l aresteze pe Garibaldi, dar era prea târziu, pentru că expediţia ridicase deja ancora. O notă a lui Cavour către agentul său confidenţial la Paris arată că el a "făcut tot posibilul să-l convingă pe Garibaldi să renunţe la acest plan nebunesc", dar nu a putut să acţioneze public pentru a-l opri, datorită opiniei populare şi a presiunilor făcute de Victor Emmanuel. În cele din urmă, Cavour se putea mulţumi cu ideea că dacă expediţia n-ar fi reuşit, ar fi scăpat de Garibaldi, "un tovarăş incomod", iar dacă ar fi reuşit "Italia ar fi avut ceva de câştigat din asta."

Peste o săptămână, Garibaldi debarcase fără să întâlnească opoziţie la Marsala, în Sicilia. De acolo, el şi oamenii săi au înaintat spre Palermo, strângând recruţi pe drum şi înfrângând o armată napolitană în luptă corp la corp. Pe o ploaie torenţială, "Cei O Mie", acum aproape 3.000, au ajuns la Palermo şi au găsit 20.000 de soldaţi inamici aşteptându-i. Învăluind inamicul, şi cu ajutorul orăşenilor, Garibaldi a ocupat rapid Palermo. Garnizoana s-a retras către Neapole, iar Sicilia a rămas în mâinile sale. Sarcina sa fusese uşurată de faptul că, în urma revoltei anterioare a ţăranilor sicilieni, centrul insulei era într-o stare de haos, cu bande de ţărani căutând să se răzbune pe trupele napolitane, şi atacând pe latifundiarii opresivi. Înfrângerea rapidă a armatei napolitane s-a datorat în parte stilului impetuos şi

curajos de conducere al lui Garibaldi şi în parte slabelor calităţi de comandă ale ofiţerilor napolitani şi fricii soldaţilor de a cădea în ambuscadele bandiţilor sicilieni.

* Garibaldi s-a autonumit "Dictator" al Siciliei şi, la început, a fost înţelegător faţă de scopurile revoltei ţărăneşti. A desfiinţat taxa pe grâul care trebuia măcinat, unul din motivele de nemulţumire ale ţăranilor şi le-a câştigat sprijinul promiţându-le o redistribuire a pământului. Curând, totuşi, şi-a schimbat poziţia şi a înnăbuşit câteva noi revolte ţărăneşti. Prin urmare, a câştigat sprijinul latifundiarilor, dar l-a pierdut pe cel al ţăranilor. Acest lucru a fost esenţial, pentru că principala necesitate era restabilirea legii şi ordinii, iar pentru aceasta era nevoie de ajutorul latifundiarilor. Fără o pace şi o stabilitate rezonabile pe insulă, Garibaldi nu putea să treacă la următorul pas, acela de a utiliza Sicilia ca bază pentru lansarea unui atac asupra zonei continentale şi următorul pas către unificarea Italiei. Obsesia sa privind o Italie unită îl făcuse să renunţe la principiile mazziniene de a-i sprijini pe cei săraci.

În campania sa de stabilire a legii şi ordinii, Garibaldi a introdus legislaţia piemonteză în Sicilia, ca o pregătire pentru alipirea la Piemont, dar, pentru moment, a refuzat să închine Sicilia lui Victor Emmanuel. Se temea că, de-ar proceda aşa, Cavour l-ar fi oprit să folosească Sicilia drept bază pentru campania împotriva Neapolelui. Cavour a fost fără îndoială surprins de succesul lui Garibaldi în Sicilia şi probabil că nu i-a plăcut că acesta era ovaţionat public. Garibaldi era prea mult în prim-planul scenei şi ar fi putut să-şi adjudece prea multe merite în lupta pentru unificarea Italiei dacă ar fi continuat fără a putea fi controlat. Cavour ar fi preferat ca lucrurile să meargă mai repede, mai constituţional, iar meritele să fie ale Piemontului şi ale lui Victor Emmanuel. El îi scria ambasadorului piemontez la Londra:

> 1 În Sicilia, Garibaldi s-a lăsat intoxicat de succes. În loc să procedeze la alipire [la Piemont] ori să permită realizarea ei, el visează la cucerirea Neapolelui şi eliberarea Italiei.

Era aici mai mult decât o manifestare de gelozie.

* Cavour încercase să pună la cale o revoluţie în Neapole, în favoarea lui Victor Emmanuel, până să poată ajunge acolo Garibaldi, dar nu a reuşit. S-au dat ordine marinei militare piemonteze să-l împiedice pe Garibaldi să traverseze strâmtoarea Messina către continent. Victor Emmanuel şi-a trimis aghiotantul în Sicilia, cu o scrisoare către Garibaldi, în care îi poruncea să nu treacă pe continent. După mulţi ani, o a doua scrisoare, nedeschisă, a fost găsită prin actele aghiotantului. Această a doua scrisoare era tot de la Victor Emmanuel şi îi cerea lui Garibaldi să nu ia în seamă prima scrisoare. Nu se ştie de ce nu a fost deschisă; s-ar putea să nu fi fost înmânată. Dar se pare că Victor Emmanuel încercase să fie în acelaşi timp de ambele părţi, şi a lui Cavour şi a lui Garibaldi.

Într-un mod cu totul propriu, Garibaldi a rezolvat problema prin viteza de reacţie. Ferindu-se de navele trimise să-l intercepteze, el şi-a transportat oamenii peste strâmtoare, la Calabria. Deşi depăşit numeric de adversar, el şi-a croit drum spre nord, către Neapole. Atunci când a auzit că regele Neapolelui părăsise oraşul, a acceptat capitularea, sosind acolo, înaintea trupelor sale, cu trenul şi aproape singur. În următoarele două luni, Garibaldi a condus ca Dictator regatul Neapolelui, neputând să mai înainteze datorită unei forţe militare napolitane masate în nord. Planul lui Garibaldi de a înainta prin Statele Papale spre Roma şi de a încheia astfel unificarea geografică a Italiei fusese suficient de mult întârziat pentru ca primul-ministru Cavour să acţioneze.

* Aceste succese dramatice ale lui Garibaldi în sudul Italiei nu prea erau pe placul lui Cavour. El considera că un atac asupra Romei, aşa cum fusese plănuit de Garibaldi, ar fi dus la necazuri, în special cu Franţa. Napoleon III fusese afectat cu câteva luni în urmă, atunci când Garibaldi, în drum spre Sicilia, debarcase o mică forţă de diversiune în Statele Papale. Expediţia a dat greş, dar avertismentul era limpede. Franţa şi restul Europei catolice ar fi putut intra în acţiune dacă Roma sau siguranţa Papei ar fi fost ameninţate.

În plus, Cavour era conştient că mulţi din cei care se alăturaseră lui Garibaldi (numărul "Celor O Mie" crescuse de aproape şaizeci de ori) erau mazzinieni. Asta însemna că ei se opuneau bisericii şi învăţăturilor sale şi ar fi fost foarte dornici să participe la un atac asupra Romei. De asemenea, mazzinienii erau republicani şi exista pericolul ca întreaga mişcare naţionalistă să se depărteze de conducerea Piemontului şi a regelui său şi să redevină revoluţionară şi republicană. Oricât ar fi fost Garibaldi de devotat cauzei "Italiei şi lui Victor Emmanuel", exista o îndoială asupra măsurii în care ar fi putut să păstreze controlul asupra armatei formate din trupe neregulate.

Singura cale prin care Cavour îl putea opri pe Garibaldi să atace Roma era trimiterea unei armate din Piemont, prin Statele Papale, pentru a se întâlni cu el înainte de a ajunge singur la Roma. Folosind pretextul că Papa nu putea face faţă unei revolte iminente în teritoriul său, armata piemonteză, cu Victor Emmanuel în fruntea sa, a pornit în marş prin Statele Papale. O armată papală a fost înfrântă pe drum şi orice civil care se opunea invaziei era împuşcat ca trădător al cauzei Italiei unite.

Scoţându-şi pălăria cu boruri largi, Garibaldi l-a salutat pe Victor Emmanuel ca "primul rege al Italiei". Răspunsul a fost în totală discrepanţă: "Ce mai faci, dragă Garibaldi?"

S-au ţinut plebiscite în Sicilia, Neapole, Umbria şi Statele Papale şi s-au înregistrat fără nici un fel de surpriză majorităţi zdrobitoare în favoarea alipirii la Piemont – se pare că nu exista alternativă acceptabilă, iar entuziaştii naţionalişti erau oricum în majoritate după toate agitaţiile din timpul verii.

* Pe 7 noiembrie, Victor Emmanuel şi Garibaldi călăreau alături într-o triumfală intrare oficială în Neapole. Unul din funcţionarii ambasadei Franţei în Piemont a scris o relatare a evenimentului:

Imensa popularitate de care se bucură Victor Emmanuel în vechile provincii ale Piemontului se datorează mai mult sentimentelor monarhice ale poporului decât calităţilor personale ale regelui. Evenimentele şi mai presus de toate geniul primului său ministru l-au înălţat în poziţia pe care o ocupă acum în Italia şi în Europa. Dacă vreodată numele său va deveni cunoscut în istorie, singura sa glorie va fi aceea "de a fi lăsat Italia să se creeze singură."

Ca toţi oamenii mediocri, Victor Emmanuel este gelos şi se simte repede jignit. Îi va fi greu să uite modul în care s-a produs intrarea sa triumfală în Neapole, atunci când, aşezat în trăsura lui Garibaldi – acesta purtând o cămaşă roşie – a fost prezentat poporului său de către cel mai puternic dintre supuşii săi. Oamenii se înşeală crezând că Victor Emmanuel îl simpatizează pe Garibaldi. Ca militari poate că au unele puncte comune în privinţa caracterului şi gusturilor, care le-au permis să se înţeleagă unul pe altul uneori, dar familiaritatea eroului nu-i prea place regelui. În definitiv, care suveran, pus în aceeaşi situaţie, nu ar fi resimţit fabulosul prestigiu al numelui lui Garibaldi?

În ziua intrării oficiale în Neapole, Garibaldi i-a remis în mod oficial toate cuceririle sale lui Victor Emmanuel, care i-a acordat în schimb gradul de general-maior, titlul de prinţ, o pensie mare şi chiar un castel. Garibaldi le-a refuzat pe toate din cauza a ceea ce el a considerat tratament incorect faţă de "cămăşile sale roşii". Regele refuzase să inspecteze trupele şi nu semnase proclamaţia cu mulţumiri trimisă acestora. Curând după aceste momente, garibaldinii au fost lăsaţi la vatră. Aşa cum spunea Garibaldi, "ei cred că oamenii sunt ca portocalele; storci ultima picătură de suc şi apoi arunci coaja."

Garibaldi s-a retras pe insuliţa Caprera cu provizii de macaroane pentru un an şi puţine alte lucruri. Atât Victor Emmanuel cât şi Cavour erau convinşi că Garibaldi va părăsi viaţa politică activă; în ceea ce îi privea, el îşi făcuse datoria. Toată Italia, în afară de Roma şi Veneţia, fuseseră unite sub Victor Emmanuel şi constituţia Piemontului fusese extinsă pe ansamblul noului regat al Italiei.

5. Garibaldi şi Roma

Roma era încă ocupată de trupele franceze şi liberalii italieni făceau presiuni neîncetate să fie eliberată şi încorporată noului regat al Italiei drept capitala

sa istorică. Garibaldi susţinuse întotdeauna că atunci când guvernul, din motive politice, nu este capabil să promoveze unitatea naţională, era dreptul voluntarilor să acţioneze în mod independent.

Ce s-a întâmplat apoi nu e prea clar, fiindcă dovezile se contrazic aşa cum s-a petrecut adesea în povestea vieţii lui Garibaldi, dar în 1862, el a revenit în Sicilia, de la Caprera, şi a strâns vreo 3.000 de voluntari pentru cucerirea Romei. Aparent cu aprobarea lui Victor Emmanuel, dar nu şi cu cea a guvernului, Garibaldi a pornit marşul spre nord. El nu ştia că actualul prim-ministru, succesorul lui Cavour, plănuise o lovitură similară în 1860. Planul avea nevoie de acordul Franţei pentru invadarea teritoriului papal de către o armată piemonteză care să ajungă la Roma înaintea lui Garibaldi. Dar planul a eşuat fiindcă francezii nu au putut fi convinşi să fie de acord.

Între timp Garibaldi fusese primit cu multă bucurie în Palermo, în urale de "Roma sau moartea." Victor Emmanuel a dat imediat o proclamaţie, retrăgându-şi sprijinul şi nerecunoscând operaţiunea. Nimeni nu a încercat să-l oprească pe Garibaldi, deoarece guvernul nu a reuşit să determine armata să o facă, iar mesajul către noul comandant naval din Messina era atât de vag încât el a permis trecerea trupelor lui Garibaldi spre Calabria. Acolo, pe vreme rea, trupele locale au tras asupra voluntarilor şi i-au forţat să se retragă în munţi. Majoritatea au dezertat şi au rămas doar 500. Aceştia au fost înfrânţi într-o scurtă bătălie cu trupele guvernamentale la Aspromonte. Garibaldi a fost rănit la picior şi capturat. A fost întemniţat un timp şi apoi s-a întors la Caprera.

Întreaga aventură a fost un dezastru pentru Garibaldi, pe plan personal şi militar – el nu era obişnuit să fie rănit şi nici înfrânt – şi a fost o mare încurcătură pentru guvern faptul că bătrânul erou, unul dintre făuritorii unificării Italiei, fusese înfrânt şi întemniţat de către guvernul regatului pe care-l ajutase să se creeze.

* În ceea ce-l privea pe Garibaldi, nu era totul sfîrşit. În 1864, guvernul italian acceptase să apere Roma de atac şi să mute capitala Italiei de la Torino, în Piemont, la Florenţa în Toscana, semn că se renunţase la ideea de a face din Roma capitala regatului. În schimb, francezii s-au retras din Roma. Garibaldi a considerat acordul ca pe o trădare a cauzei italiene şi a adunat o nouă armată, în 1867, pentru a captura Roma şi a-l "înlătura pe Papă."

Garibaldi şi oamenii săi au pornit în marş spre Roma, dar el a fost arestat şi întemniţat din ordinul guvernului, în ciuda faptului că în aparenţă primise sprijin guvernamental pentru expediţie. Garibaldinii şi-au continuat fără comandant drumul spre Roma şi au suferit o serie de înfrângeri din partea armatei papale. După mai multe încercări, Garibaldi a reuşit să plece cu un şlep din Caprera, unde era sub arest la domiciliu şi a ajuns pe continent

deghizat în pescar, reluând apoi comanda oamenilor săi. Din nefericire, revoluția plănuită printre locuitorii Romei nu s-a putut declanșa la data fixată, însă Garibaldi fusese încurajat de înfrângerea unei armate papale. Imediat Victor Emmanuel a declarat că nu are nimic de-a face cu expediția, iar guvernul francez a trimis din nou la Roma o armată echipată cu noile puști care se încărcau pe la chiulasă. Acestea au fost decisive și garibaldinii au fost complet înfrânți. A fost sfârșitul participării lui Garibaldi la istoria Italiei, dar nu și al vieții sale active.

În 1870, după înfrângerea lui Napoleon III de către armata germană și după căderea celui de-al Doilea Imperiu, Garibaldi și-a oferit serviciile noii Republici Franceze. Guvernul francez ezita. În definitiv, Garibaldi avea 63 de ani, era chinuit de artrită și încă suferind în urma rănii primite la Aspromonte. Nu părea să fie alegerea ideală pentru un comandant militar, dar sub presiunea opiniei publice, guvernul francez l-a numit general al Armatei din Vosges – un amestec de trăgători de elită și de alți membri ai trupelor neregulate, care totuși, sub comanda lui Garibaldi i-au înfrânt pe germani în trei mici bătălii.

El a fost ales în Adunarea Națională Franceză, în semn de recunoaștere pentru serviciile aduse, dar simțind adversitatea evidentă a colegilor săi, s-a întors la căminul său din insula Caprera, unde a rămas până la moartea sa, în 1882.

Între timp, Roma fusese atacată și capturată, în 1870, de trupele italiene. Garibaldi era decepționat de faptul că guvernul profitase de nenorocirile lui Napoleon III. Simțea că este nesportiv. Ca întotdeauna, simțul său politic era limitat.

6. Realizările lui Garibaldi

Contribuția lui Garibaldi la cauza unității italiene a fost foarte importantă. Caracterul său fastuos, înfățișarea sa remarcabilă, aventurile sale legendare, atât în interiorul cât și în afara Italiei, l-au transformat într-un punct focal pentru sentimentele și emoțiile patriotice. El a reprezentat o abordare, intelectuală, dar activă a unității Italiei, foarte diferită de cea a lui Cavour.

În calitate de conducător militar, el a fost un comandant bun, uneori strălucit, excelent în evaluarea situației, hotărât și ferm. Luptător de gherilă prin excelență, el și oamenii săi erau cei mai buni în lupta corp la corp, atacuri prin surprindere în timpul nopții și ambuscade în timpul zilei. El se baza mai degrabă pe personalitatea sa decât pe disciplină pentru a-și păstra controlul asupra oamenilor săi. Ofițerii italieni din trupele regulate, care au vizitat tabăra sa de la marginea Romei, în 1849, erau șocați de lipsa de reguli și de formalități a garibaldinilor. Unul din ei scria:

Garibaldi şi ofiţerii săi erau îmbrăcaţi cu bluze de un roşu aprins, cu pălării de toate formele posibile, fără nici un fel de semn distinctiv ori ambiţii de a purta ornamente militare. Ei călăreau pe şei din America [de Sud] şi păreau să se mândrească pe seama dispreţului faţă de respectarea tuturor regulilor strict impuse trupelor regulate... ei puteau fi văzuţi grăbindu-se încoace şi încolo, acum împrăştiindu-se, apoi adunându-se din nou, activi, iuţi şi neobosiţi... De obicei eram surprinşi văzând ofiţeri, inclusiv generalul însuşi, sărind de pe cai şi ocupându-se personal de îngrijirea propriilor armăsari... Dacă nu reuşeau să-şi procure provizii din satele vecine, trei sau patru colonei şi maiori se aruncau ei înşişi pe spinările cailor şi, înarmaţi cu lungi lasouri, porneau în căutarea oilor sau boilor...

Intre timp, dacă tabăra era departe de zona periculoasă, Garibaldi se întindea sub cortul său [făcut din şaua desfăşurată]. Dacă inamicul era în apropiere, el rămânea permanent în şa, dând ordine şi vizitând posturile de gardă; adeseori, deghizat în ţăran, el îşi risca propria viaţă în recunoaşteri îndrăzneţe... Atunci când trompeta generalului dădea semnalul pregătirii pentru plecare, se foloseau lasouri pentru prinderea cailor lăsaţi să pască în libertate pe pajişti... Garibaldi semăna mai mult cu şeful unui trib de indieni decât cu un general, dar la apropierea unui pericol, şi în toiul luptei, prezenţa sa de spirit şi curajul său erau admirabile.

Garibaldi le inspira oamenilor săi entuziasm şi devoţiune, înflăcărându-i cu aceeaşi credinţă pasionată în unitatea Italiei, pe care o avea el însuşi – cel puţin atunci când putea să lupte. În timpul perioadelor de inactivitate, dacă lucrurile mergeau prost, ei dovedeau o regretabilă pornire să dezerteze. Stilul relaxat de conducere al lui Garibaldi şi lipsa de disciplină printre garibaldini făceau probabil acest lucru inevitabil.

Mobilitatea este importantă în războiul de gherilă şi, spre deosebire de trupele regulate, garibaldinii purtau o uniformă uşoară, formată dintr-o cămaşă (faimoasa Cămaşă Roşie), pantaloni largi, cizme, o manta cu glugă şi o pălărie cu boruri largi. Ei purtau un rucsac negru şi erau înarmaţi cu muschete sau puşti vechi, uneori cu lănci. La centură, toţi purtau un pumnal sau stilet greu. Ei aveau nevoie să călătorească cu uşurinţă, deoarece strategia lui Garibaldi cuprindea manevre înainte şi înapoi, pentru a-l dezorienta pe inamic, şi multe şarje la baionetă.

Un factor care a contribuit la succesul militar al lui Garibaldi a fost incompetenţa şi lipsa de entuziasm dovedite de inamic. În Neapole, regele şi trupele sale erau atât de înfricoşate de ceea ce realizase Garibaldi în Sicilia, încât au opus puţină rezistenţă. Chiar şi în Sicilia, el fusese ajutat de con-

fuzia generală de pe insulă în urma revoltei țăranilor și de ura localnicilor față de trupele napolitane, care își câștigaseră o reputație de neinvidiat pentru cruzime.

Cu toate acestea, cucerirea sudului a fost o realizare remarcabilă și un element major în unificarea Italiei. El și oamenii săi au realizat-o aproape fără nici un ajutor și într-un timp foarte scurt, în pofida tuturor obstacolelor și tuturor așteptărilor.

Faptul dacă era de dorit sau înțelept să unești nordul și sudul într-un fel atât de brusc și de violent este o altă problemă. El a găsit sprijin în sud pentru eliberarea față de o monarhie opresivă și absolută, dar nu și o dorință de unire cu nordul. Majoritatea garibaldinilor, ca și el însuși, veneau din nord și aveau puțină înțelegere sau compasiune față de sudul sărac și înapoiat. Dacă Garibaldi nu ar fi fost atât de nerăbdător să plece spre nord cât mai repede posibil, s-ar mai fi putut face multe pentru țărani, în loc să-i fi abandonat, ca în Sicilia, în voia latifundiarilor. S-a pierdut ocazia de a se câștiga sprijinul popular prin reforma agrară. Dacă ritmul de cucerire a regatului Neapolelui ar fi fost mai puțin rapid și dacă relațiile dintre Cavour și Garibaldi ar fi fost mai bune, poate că s-ar fi găsit o alternativă la introducerea imediată a nepotrivitului sistem legal și administrativ piemontez în Italia de sud.

Toate acțiunile lui Garibaldi pot fi explicate prin devoțiunea sa totală față de ideea unității Italiei. Ea devenise obsesia călăuzitoare a vieții sale și, prin urmare, el părea uneori lipsit de principii. Dintr-un adept republican al lui Mazzini, el a devenit un adept regalist al lui Carol Albert și, mai târziu, al lui Victor Emmanuel; dintr-un sprijinitor al revoluției populare, el a devenit un sprijinitor al regimului stabilit. În fiecare caz, el a acționat în sensul a ceea ce considera a fi în cel mai înalt grad în interesul unității Italiei. El s-ar fi putut instala fără dificultate ca dictator al unei Italii de sud independente, dar credea că este mai importantă unitatea națională.

Acea întâlnire întâmplătoare cu Mazzini, din 1833, îi schimbase întreaga viață, îi dăduse o cauză pentru care să lupte. Idealurile "Tinerei Italii" făceau apel la latura romantică a firii sale:

> 1 ... fără unitate nu există o națiune adevărată, deoarece fără unitate nu există putere reală; și Italia, fiind înconjurată de națiuni puternice, unite și invidioase, are nevoie de putere mai presus de orice...

Expresiile memorabile, ca acestea, îi aprindeau imaginația și îi dădeau un scop. Fără acesta, el ar fi fost pur și simplu un bun conducător de oameni și unul care, energic și curajos, s-ar fi bucurat doar luptând. Având acest scop, el a fost mult mai mult decât atât.

El avea totuşi limitele sale. Nu era foarte bine educat şi nu era un gânditor. Cea mai mare slăbiciune a sa a fost probabil impetuozitatea. El întâi acţiona şi apoi gândea, dacă o făcea totuşi, acţiunile sale erau dominate de suflet, nu de minte. Capacitatea lui de a înţelege politica era limitată, aşa cum era şi interesul său în acest sens. Ca urmare, el a fost rareori conştient de efectul pe care l-ar fi putut avea acţiunile sale asupra relaţiilor internaţionale, ca în cazul planurilor sale de a porni asupra Romei în 1860, 1862 şi 1867. Chiar dacă ar fi fost conştient de asta, este îndoielnic faptul că i-ar fi păsat. El ar fi considerat repercusiunile internaţionale drept un preţ mic de plătit pentru unitatea naţională.

Să luăm notiţe despre "Garibaldi şi Italia"

Notiţele dumneavoastră la acest capitol vă vor da o înţelegere clară a rolului jucat de Garibaldi în unificarea Italiei şi motivele acţiunilor sale.

Următoarele titluri v-ar putea ajuta:

1. Garibaldi 1807-1848
2. Garibaldi şi revoluţiile din 1848-1849
2.1. Garibaldi, omul
2.2. 1848
2.3. Republica Romană
3. Garibaldi 1849-1859
3.1. 1849-1858
3.2. 1859
4. Garibaldi şi Cei o Mie
4.1. Invadarea Siciliei
4.2. Controlul asupra Siciliei
4.3. Cucerirea Neapolelui
4.4. Statele Papale
4.5. Garibaldi şi Victor Emmanuel
5. Garibaldi şi Roma
5.1. 1862
5.2. 1867
6. Realizările lui Garibaldi

Să răspundem la întrebări-eseu despre "Garibaldi şi Italia"

O mare parte din materialul acestui capitol va fi necesar pentru a răspunde la întrebări generale despre unificarea Italiei, asemenea celor discutate la pagina X. ...Vor fi de asemenea utile pentru dovezile suplimentare necesare pentru a răspunde la întrebările despre Cavour, discutate la pagina 55.

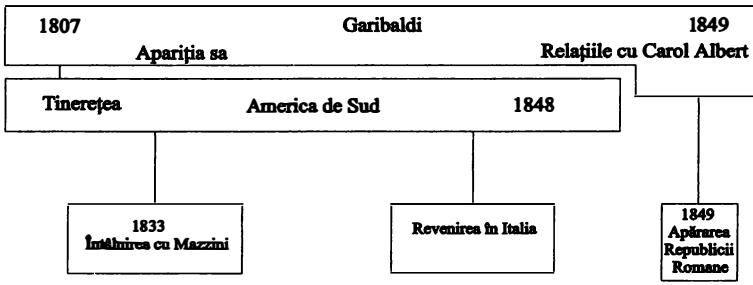

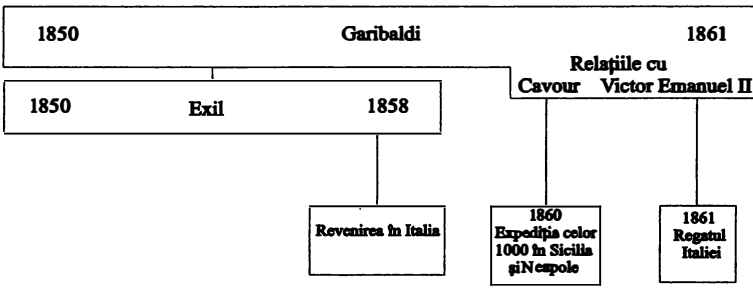

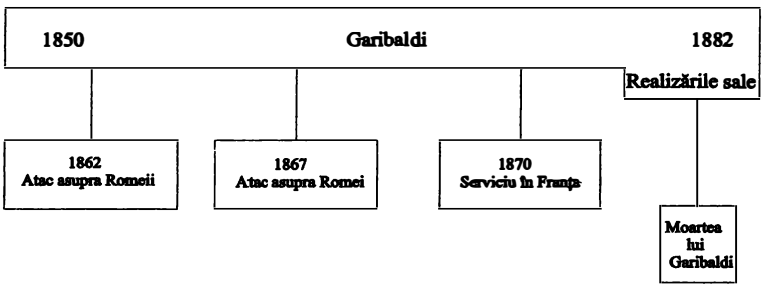

Rezumat – Garibaldi şi Italia

Rareori veţi fi în situaţia de a scrie un eseu doar despre Garibaldi. Chiar şi acele întrebări care par să-l privească numai pe el implică şi alte subiecte. Un exemplu tipic este:

> "Cât de importantă a fost contribuţia lui Garibaldi la unificarea Italiei?" (JMB, 1981).

Având de-a face cu o întrebare "Cât de importantă a fost contribuţia lui...", va trebui să concepeţi un eseu în două părţi. Modelul general pentru

un astfel de eseu urmează de obicei una din cele două direcţii, fie "Da, a fost important deoarece...", fie "Nu, nu a fost important deoarece... alte contribuţii au fost mai importante pentru că..."

Hotărând care abordare este mai potrivită, întocmiţi o listă cu puncte în favoarea contribuţiei respective şi o altă listă pentru "alte contribuţii" şi aranjaţi punctele în ordinea importanţei.

Puteţi întocmi un plan pentru această întrebare.

În primul rând, faceţi o listă a celor care au contribuit la unificarea Italiei. Veţi include doar nume în listă ori aţi dori să treceţi şi grupuri sau situaţii? De ce?

În al doilea rând, pentru fiecare persoană sau eveniment faceţi lista căilor principale prin care a contribuit (Pentru Napoleon III s-ar putea să vă fie mai uşor să vă gândiţi după ce aţi citit capitolul următor). De exemplu, lista despre Cavour ar putea cuprinde afirmaţii cum ar fi "el a câştigat sprijinul Franţei pentru războiul împotriva Austriei" şi "a asigurat că marile puteri nu ar interveni pentru a împiedica Italia centrală şi sudică să se unească cu Piemontul."

Acum sunteţi pregătiţi să decideţi care dintre cele două moduri de abordare descrise mai sus se potriveşte cel mai bine cu punctele pe care le-aţi trecut pe liste. Decideţi şi scrieţi ordinea în care le veţi prezenta.

Când aţi terminat planul, comparaţi-l cu cele întocmite de alţi membri ai grupului dumneavoastră. Urmăriţi cu atenţie proporţiile fiecărui eseu despre Garibaldi. Dacă raportul este mult mai mare sau mult mai mic de 50 la sută este probabil că întrebarea nu a fost abordată corect.

***Întrebări bazate pe izvoare despre** "Garibaldi şi Italia"*

1. Înfăţişarea lui Garibaldi

Citiţi cu atenţie descrierea lui Garibaldi, dată la pagina 58, şi studiaţi-i portretul reprodus la pagina 59. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Care sursă pare să-l portretizeze pe Garibaldi mai exact, portretul literar ori gravura? Motivaţi-vă răspunsul.

b) În ce măsură cele două surse sunt în acord? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.

c) Care este părerea celui care i-a făcut descrierea despre Garibaldi? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.

2. Intrarea lui Victor Emmanuel şi a lui Garibaldi în Neapole.

Citiţi cu atenţie fragmentul din relatarea făcută de un funcţionar al ambasadei franceze, reprodus la pagina 67. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Care sunt cele două aspecte ale intrării în Neapole despre care autorul sugerează că l-ar fi putut jigni pe Victor Emmanuel?

b) Ce sugestii se fac despre relaţiile dintre Victor Emmanuel şi Garibaldi?
c) Care este părerea autorului despre Victor Emmanuel? Susţineţi-vă răspunsul cu dovezi.

3. Garibaldinii

Citiţi cu atenţie descrierea garibaldinilor, reprodusă la pagina 70. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Ce elemente ale lipsei de reguli şi formalităţi critică autorul? Explicaţi-vă răspunsul.
b) Pe ansamblu, relatarea îi critică sau îi aprobă pe garibaldini? Explicaţi-vă răspunsul.
c) Ce avantaje dădea garibaldinilor lipsa de reguli şi formalităţi faţă de trupele regulate ale timpului?

CAPITOLUL 4

Napoleon III şi Italia

1. Napoleon III al Franţei

Familia lui Napoleon Bonaparte, Napoleon I, fusese exilată din Franţa prin Acordul de la Viena din 1815. O parte din ei erau în Italia în cursul iernii 1830-1831. Louis-Napoleon Bonaparte, nepotul lui Napoleon I, s-a implicat într-un plan nebunesc şi primejdios de capturare a castelului papal de la Sant' Angelo. El conducea un complot care plănuia proclamarea vărului său, fiul lui Napoleon I, drept rege al Italiei. Cum vărul său era prizonier al austriecilor, Louis-Napoleon ar fi condus ca regent, în numele său. Secretul nu a fost bine păstrat şi autorităţilor nu le-a fost greu să descopere complotul şi să-i aresteze pe conspiratori. Louis-Napoleon a fost expulzat din Roma şi a plecat să se alăture familiei la Florenţa, unde s-a prins imediat în mrejele unei alte conspiraţii, organizate de Menotti, în Modena şi Statele Papale.

În acea vreme, Louis-Napoleon era un tânăr de 22 de ani, fără experienţă şi plin de visuri şi planuri irealizabile, dar cu simpatii liberale sincere, chiar dacă vagi. Conspiraţiile din 1830-1831 au marcat începutul relaţiilor sale cu naţionalismul italian şi, cu toate că acţiunile sale erau adesea rezultatul unui amestec de motive, unele egoiste, dorinţa sa de a-i ajuta pe italieni a rămas întotdeauna sinceră. În cele din urmă, eliberarea Italiei s-a realizat cu ajutorul său, deşi în 1849 nimeni nu putea să prevadă acest lucru.

* În martie 1849 a fost proclamată Republica Romană, cu Mazzini ca principal administrator şi Garibaldi drept comandant militar. Papa, care se refugiase la Neapole, a apelat pentru ajutor la puterile catolice din Europa. Acţiunea decisivă a venit din partea lui Louis-Napoleon, recent ales preşedinte al Republicii Franceze. El ştia că austriecii, care ocupaseră deja Toscana şi partea de nord a Statelor Papale, ar fi putut ameninţa însăşi Roma şi nu era timp de pierdut dacă era să profite de situaţie. El dorea să câştige reputaţia reinstalării Papei şi aprobarea bisericii, care ar fi mers alături de el. De asemenea, el a sperat să poată ajunge la un fel de compromis între Pius IX şi Republica Romană.

Adunarea Naţională a Franţei a acceptat planul de trimitere a unei forţe expediţionare la Roma şi 10.000 de oameni au fost îmbarcaţi în aprilie. Comandantul lor a fost bine primit în timpul debarcării de lângă Roma şi se aştepta la aceeaşi primire din partea cetăţenilor Romei. Nu era deloc pregătit

pentru rezistența organizată de Mazzini și Garibaldi (a se vedea pagina 63). Un Bonaparte nu-și putea începe mandatul prezidențial cu o înfrângere militară, astfel că Louis-Napoleon, după un armistițiu temporar, a trimis întăriri. Armata, având acum 20.000 de oameni, a atacat suburbiile Romei la începutul lunii iunie și peste o lună orașul a capitulat. A fost repede restaurat guvernul reacționar al reprezentanților Curiei Papale, în timp ce trupele franceze participau ca spectatori. Oricare ar fi fost intențiile lui Louis-Napoleon, el a restabilit pur și simplu *statu quo*-ul în Roma.

* În decembrie 1852, el și-a asumat titlul de împărat, devenind Napoleon III. Deși declarase că Franța dorea numai pacea, curând s-a implicat în lupta împotriva Rusiei, apărând Turcia în războiul Crimeei. Printre aliații Franței era și Piemontul, iar atunci când războiul a luat sfârșit, în ianuarie 1856, Cavour avea un loc la Conferința de pace de la Paris. Această situație l-a adus în contact direct cu Napoleon III, ceea ce a avut urmări importante pe termen lung pentru amândoi. După încheierea conferinței, ei au păstrat legătura prin intermediul prietenilor comuni, nepotul lui Napoleon, prințul Jerôme, doctorul lor Conneau, secretarul particular al lui Cavour, Nigra, și tânăra și frumoasa contesă Castiglione.

* Cu mai multe ocazii, în cursul lui 1850, Napoleon i-a spus lui Cavour că trebuie "să facă ceva pentru Italia." E greu de știut exact ce era în gândul său, pentru că modul său de a gândi nu era întotdeauna liniar. Interpretarea acceptată de obicei a cuvintelor sale este că el dorea, în politica sa antiaustriacă, să înlăture Austria din nordul Italiei, eliberând drumul pentru extinderea influenței franceze printr-un stat client, Piemontul. La fel de bine, Napoleon poate fi considerat un sprijinitor romantic, dar sincer, al cauzei unității italiene. În definitiv, în 1830, el fusese un Carbonaro sau cam așa ceva. Motivele intervenției sale în Italia mai puteau să fie influențate de tradiția familiei, parte din legenda napoleoniană. Deși nu avea nici una din calitățile militare, fermitatea implacabilă, darurile de conducător ale predecesorului și unchiului său, Napoleon I, el se pare că se considera un conducător al "popoarelor" Europei în căutarea libertății și identității lor naționale.

Ce înțelegea el prin "Italia" este o altă problemă. Mulți istorici susțin că înainte de 1861, "Italia" însemna nordul Italiei, echivalentul "Regatului Italiei" din vremea lui Napoleon I, iar Napoleon III nu ar fi dorit în nici un caz ca întreaga peninsulă să fie unită într-un singur regat, fiindcă un astfel de vecin ar fi putut reprezenta o amenințare pentru Franța.

Planurile lui Napoleon erau întotdeauna nestatornice, complexe și întortocheate, se puteau schimba la o observație de moment și, fiindcă erau și secrete, extrem de greu de descâlcit. Pare destul de sigur că în ceea ce privea Italia, ele se bazau pe alungarea austriecilor și constituirea unui Piemont

lărgit, ca parte a extinderii influenţei franceze. Noul super-Piemont trebuia să fie destul de mare pentru a fi un aliat util al Franţei, dar nu prea mare pentru a avea o politică independentă şi a se opune cererilor franceze de anexare a Savoiei şi Nisei. Italia centrală ar fi trebuit să fie ori o parte a noului Piemont ori un stat separat, client al Franţei, sub conducerea unui susţinător al Franţei, cum ar fi unul din verii lui Napoleon. Neapole şi Sicilia trebuiau puse, de asemenea, sub controlul unui alt văr, în timp ce Papa trebuia convins să fie de acord cu noile aranjamente devenind preşedintele unei Confederaţii Italiene. Fiecare ar fi fost satisfăcut; naţionaliştii italieni prin izgonirea austriecilor; liberalii prin înlăturarea vechilor guverne autocrate; Victor Emmanuel şi Cavour prin extinderea Piemontului; clerul prin creşterea puterii temporale a Papei; naţionaliştii francezi prin obţinerea unor noi teritorii şi înlocuirea influenţei austriece cu cea franceză; şi familia Bonaparte printr-o mărire a puterii şi a prestigiului.

* Napoleon a fost impulsionat să acţioneze în ianuarie 1858, atunci când s-a încercat un atentat împotriva sa. Atentatul a fost organizat de un grup de patru italieni, conduş de contele Felice Orsini. Orsini fusese exilat la Londra, unde făcuse rost de trei bombe mari, comandate special pentru el. Cei patru complotişti au adus bombele cu ei de la Londra la Paris, via Bruxelles, cu trenul, înşelând astfel poliţia franceză, care i-ar fi descoperit dacă ar fi sosit pe şosea. Bombele au fost aruncate asupra lui Napoleon şi a împărătesei Eugenia, în timp ce trăsura lor sosea la operă. Au murit opt persoane şi 150 au fost rănite.

Orsini părea să fie motivat de ideea că, ucigându-l pe Napoleon, în Franţa s-ar fi restaurat republica, iar aceasta ar fi venit în ajutorul Italiei. La procesul său, s-a citit scrisoarea în care Orsini făcea apel la Napoleon să ajute la obţinerea independenţei Italiei. I se promitea binecuvântarea a 25 de milioane de cetăţeni, dacă ar proceda aşa. Există unele dovezi că Napoleon însuşi l-ar fi încurajat pe Orsini să scrie scrisoarea şi în mod sigur a aranjat publicarea ei, mai târziu. Dacă scrisoarea a fost regizată de Napoleon pentru a-i da pretextul să acţioneze, sau dacă a fost pledoaria autentică a unui patriot comndamnat la moarte, rămâne încă de discutat.

* Napoleon a pornit rapid la acţiune. El a început întâlnindu-l pe Cavour la Plombičres, un oraş balnear francez, la graniţa cu Elveţia, la 21 iulie 1858 şi ei au discutat căile prin care Austria putea fi provocată la război. Dacă se putea realiza pe o cale ne-revoluţionară, Napoleon era de acord să sprijine Piemontul din toată inima, deşi amândoi acceptaseră ca nici una din cheltuielile războiului să nu revină Franţei, pentru că Piemontul putea să asigure doar 100.000 de oameni din cei 300.000 de care era nevoie (a se vedea paginile 42-43 pentru detalii privind deciziile luate la Plombičres şi incluse într-un tratat secret).

a) Războiul din 1859

Atunci când Cavour a refuzat să accepte ultimatumul austriac prin care i se cerea să facă o demobilizare unilaterală, Austria a declarat război, la 29 aprilie 1859, şi a înaintat rapid în Piemont. Pe 3 mai, Napoleon şi-a îndeplinit promisiunile faţă de Cavour şi a declarat război Austriei, în sprijinul Piemontului. Pentru prima dată, căile ferate erau folosite pentru transportul militarilor pe front, dar pentru buna lor utilizare era nevoie de organizare şi aceasta lipsea armatei franceze. Oamenii sosiseră repede în Lombardia, dar nu şi proviziile necesare lor. "Am trimis o armată de 120.000 de oameni în Italia înainte de a fi stocat vreo provizie aici", telegrafia Napoleon la Paris. Planurile piemonteze de mobilizare se desfăşurau cu şi mai mare incompetenţă decât cele ale francezilor. Din fericire pentru ei, situaţia era aceeaşi la austrieci. Lombardia a fost rapid invadată de armatele întrunite franceze şi piemonteze. Austriecii au fost zdrobiţi la Magenta pe 4 iunie şi la Solferino pe 24 iunie.

Măcelul din cele două bătălii a fost groaznic. Împăratul Austriei, Victor Emmanuel şi Napoleon au fost cu toţii şocaţi de ceea ce au văzut. Napoleon şi-a oferit rufele personale pentru a fi transformate în bandaje pentru răniţi, dar aceasta nu oferea o compensaţie pentru oamenii săi, dat fiind faptul că bandajele şi alte provizii trimise oficial nu au sosit decât după terminarea războiului.

În calitate de conducător militar, Napoleon era bine intenţionat, dar incompetent şi aproape incapabil să facă faţă problemelor cu care se confrunta după bătălia de la Solferino. Austriecii se retrăseseră pe poziţii puternic fortificate. Pentru a întări armata franceză suficient încât să poată ataca dispozitivele acestora, era nevoie de timp şi de eforturi. Exista pericolul ca Prusia, care mobilizase deja trupe de-a lungul Rinului, să poată folosi preocupările lui Napoleon în Italia pentru a porni un atac împotriva Franţei. Sprijinul militar şi financiar din partea Piemontului era considerat dezamăgitor, iar întreaga aventură italiană era din ce în ce mai criticată în Franţa. Ba mai mult, Napoleon găsea că activităţile lui Cavour în Toscana erau foarte suspecte. Acestea dădeau impresia că Franţa ar fi avut un avantaj dacă Piemontul ar fi obţinut mai mult decât se convenise.

Pentru toate aceste motive, Napoleon a hotărât să încheie pace, deşi Veneţia nu fusese ocupată aşa cum se plănuise. El s-a întâlnit cu tânărul împărat austriac la Villafranca, pe 11 iulie 1859. A fost semnat un armistiţiu şi Victor Emmanuel a acceptat condiţiile, fără să-l consulte pe Cavour. Piemontul a primit Lombardia, deşi pentru a salva onoarea Austriei, aceasta fusese cedată lui Napoleon III şi apoi de către acesta lui Victor Emmanuel. Austria a păstrat Veneţia, menţinând deci o influenţă puternică în Italia.

Cum nu îşi îndeplinise toate promisiunile făcute la Plombičres, Napoleon nu putea insista ca Savoia şi Nisa să fie cedate Franţei. Mai târziu, Victor Emmanuel şi Cavour au invocat faptul că Napoleon încheiase pace cu Austria în mod neloial faţă de Piemont şi trădase cauza naţionalismului italian, în ciuda faptului că Victor Emmanuel (nu şi Cavour) aceptase încheierea războiului şi condiţiile tratatului de pace.

2. Unificarea Italiei

După cucerirea Siciliei de către Garibaldi, în iulie 1860, puterile europene şi-au dat seama deodată că el intenţiona să atace zona continentală a regatului Neapolelui. Trebuia să i se permită să o facă?

În agitaţia activităţii diplomatice, a devenit curând clar că doar Marea Britanie, dintre marile puteri, era favorabilă scopurilor lui Garibaldi. Napoleon III nu dorea să deranjeze Marea Britanie intervenind pentru oprirea lui Garibaldi, dar la fel de mult n-ar fi dorit să-l vadă pe acesta ocupând Neapole şi ameninţând Roma şi Papalitatea. El a sugerat prin urmare Marii Britanii posibilitatea unei blocade comune asupra strâmtorii Messina pentru a-l reţine pe Garibaldi în Sicilia, dar britanicii au refuzat. Garibaldi a trecut strâmtoarea cu succes la mijlocul lui august, întâlnind doar o rezistenţă simbolică din partea marinei militare napolitane, cu care convenise deja să nu lupte în mod serios.

Atunci când armata lui Cavour a intrat în Statele Papale, la 11 septembrie, pentru a-l împiedica pe Garibaldi să ajungă la Roma, Napoleon a trebuit să dezaprobe public o asemenea agresiune neprovocată, dar unele dovezi indirecte sugerează că fusese încheiat un acord secret cu primul-ministru Cavour, prin care Franţa nu ar fi trebuit să intervină atâta timp cât Garibaldi nu ar fi ajuns la Roma. Relaţiile diplomatice dintre Franţa şi Piemont fuseseră rupte temporar, dar se pare că a fost un simplu gest al lui Napoleon şi nu trebuia luat în serios.

În următorii zece ani, problemele legate de modul cum puteau fi incorporate Roma şi Veneţia în noul regat al Italiei erau foarte presante. Roma era considerată de majoritatea italienilor drept capitala firească a ţării lor, vatra vechilor împăraţi romani şi simbolul măreţiei trecute. Garnizoana franceză din Roma şi ocupaţia austriacă a Veneţiei aminteau mereu că izgonirea străinilor nu fusese împlinită. Într-un fel sau altul, Napoleon III avea să găsească o soluţie acestor probleme.

a) Veneţia

În 1866, chestiunea Veneţiei ajunsese la un punct culminant. Prusia era implicată în lupta cu Austria pentru controlul asupra Germaniei. Într-un tratat

secret încheiat cu Prusia, Italia căzuse de acord ca, în cazul în care Prusia ar fi pornit la război cu Austria în următoarele două luni, aceasta ar fi trebuit să declare război Austriei imediat după Prusia. La sfârşitul războiului, după înfrângerea Austriei, Italia ar fi primit Veneţia ca recompensă pentru serviciile oferite prin crearea unui al doilea front într-un război între Austria şi Prusia.

Asigurându-se că Italia ar fi câştigat Veneţia dacă Prusia ar fi învins, Napoleon trebuia acum să se asigure că acelaşi lucru s-ar întâmpla dacă ar învinge Austria. Prin urmare, el a semnat un tratat secret cu Austria în care au convenit ca, dacă Austria înfrânge Prusia, Veneţia să fie cedată Franţei şi apoi remisă Italiei de către Napoleon. În schimb, Franţa trebuia să rămână neutră în timpul războiului. Nu este de mirare că Napoleon avea o reputaţie de viclenie şi joc dublu în toată Europa.

Războiul, cunoscut în Germania ca Războiul de şapte săptămâni şi în Italia ca al Treilea Război de Independenţă, a început la 14 iulie 1866. După zece zile, Italia era înfrântă de Austria în bătălia de la Custoza, în primul rând datorită proastei conduceri, dar pe 3 iulie Austria era înfrântă, la rândul ei, de către Prusia la Königgratz. Austria a cedat imediat Veneţia lui Napoleon, care a remis-o imediat Italiei. Deşi era binevenită pentru Italia, obţinerea Veneţiei, felul în care fusese obţinută, nu de către italieni, ci prin jocul marilor puteri, Prusia, Austria şi Franţa, era umilitor. A urmat o nouă umilinţă peste câteva săptămâni, când flota italiană a fost zdrobită de mai mica flotă austriacă în bătălia de la Lissa. În ciuda acestei înfrângeri, pacea de la Praga, semnată în august 1866, a confirmat alipirea Veneţiei la Italia, apropiind cu un pas unificarea deplină a Italiei.

b) Roma

Peste patru ani, atunci când războiul franco-prusian a izbucnit, în iulie 1870, Italia a rămas neutră. Victor Emmanuel avea sentimentul că, prin căsătoria fiicei sale cu vărul lui Napoleon, era obligat să vină în ajutorul Franţei, dar guvernul său aprecia altfel situaţia. Napoleon avea nevoie urgent de o armată mare şi a retras trupele franceze din Roma curând după începerea războiului. Guvernul italian nu a reacţionat imediat, dar, după ce Napoleon fusese înfrânt şi luat prizonier de către prusaci, la 1 septembrie 1870, a socotit că poate acţiona în siguranţă.

Victor Emmanuel a trimis o scrisoare Papei, la 8 septembrie, cerându-i să ajungă la un acord cu guvernul şi să accepte pierderea puterii sale patrimoniale, care din 1849 depinsese de prezenţa trupelor franceze. El îl îndemna pe Papă să permită ca Roma să devină capitala Italiei şi să se ajungă la un aranjament de felul celui sugerat de Cavour în martie 1861. Acesta ar fi separat biserica şi statul, lăsându-l pe Papă fără putere patrimonială, dar cu o

deplină independenţă spirituală, apărată şi garantată de către stat – o biserică liberă într-un stat liber. Victor Emmanuel scria:

1 Eu, fiind rege catolic şi italian şi, în această calitate, apărător, prin graţia divină şi voinţa naţională, al destinelor tututor italienilor, simt că datoria mea este, în faţa Europei şi a lumii catolice, să-mi iau răspunderea de a menţine ordinea în peninsulă şi siguranţa Sfântului Scaun.....
5 Capul Bisericii Catolice, înconjurat de devoţiunea poporului italian, şi-ar păstra pe malurile Tibrului un scaun glorios, independent de orice suveranitate umană. Eliberând Roma de trupe străine, Sanctitatea Voastră va îndepărta pericolul permanent de a fi teatru de luptă pentru elemente distructive.

Peste trei zile Papa a răspuns:

1 Nu pot admite cererile din scrisoarea dumneavoastră, nici nu pot să accept principiile pe care le conţine.

Ca urmare, guvernul a decis trimiterea unei armate de 60.000 de oameni pentru ocuparea Romei. Trupele papale s-au opus imediat, dar oraşul a fost bombardat de artileria guvernamentală şi s-a făcut o breşă în zidurile cetăţii. Pe 20 septembrie, armata lui Victor Emmanuel a intrat în Roma. S-a ţinut un plebiscit în octombrie. Roma a votat în unanimitate pentru unirea cu restul Italiei şi a devenit capitala ţării. *Il Risorgimento* se încheiase triumfător: regatul Italiei era deplin unit. Regele se adresa primei sesiuni a Parlamentului, care avea să se ţină în noua capitală, cu următoarele cuvinte: "Opera căreia ne-am consacrat vieţile s-a realizat." Singura problemă rămasă era ce trebuia făcut cu Papa.

* Cu puţin timp înainte de moartea sa, în 1861, Cavour vorbise despre "o biserică liberă într-un stat liber". Ideea sa era să separe biserica şi statul. Puterile patrimoniale ale Papei ar fi încetat şi restul ţinuturilor papale absorbite de statul italian, dar Papa ar fi rămas un suveran independent, cu propriul său corp diplomatic, iar bisericii i s-ar fi garantat deplina libertate faţă de orice amestec al statului. Pius IX păruse la început pregătit să ia în consideraţie astfel de argumente, dar curând s-a răzgândit şi a încheiat brusc negocierile oficiale.

Pe măsură ce puterile patrimoniale începeau să-i scape din mână, Papa a început să-şi întărească puterea spirituală. În 1864, el a promulgat controversata enciclică "Syllabus", care a avut ca efect condamnarea liberalismului şi a toleranţei religioase şi depărtarea bisericii de la realităţile lumii secolului al XIX-lea. În iulie 1870, doctrina "infailibilităţii Papei" a fost proclamată de către Pius IX în timpul Marelui Conciliu al bisericii care se întrunise la

Roma. Această doctrină susținea că declarațiile oficiale ale Papei erau infailibile – ele nu puteau fi greșite și nici nu puteau fi schimbate. El era supremul judecător al adevărului pentru lumea catolică; autoritatea sa spirituală era indiscutabilă. Printr-o ironie a soartei, doar peste trei luni, Roma a devenit capitala Italiei, iar Papa, rămas de-abia cu 109 acri de teritoriu, se descria pe sine drept "prizonierul de la Vatican", puterea sa patrimonială încetând. Papa a refuzat să accepte pensia de stat oferită lui, l-a excomunicat pe Victor Emmanuel și guvernul său, dar nu a putut schimba situația. Biserica și statul au rămas în cele din urmă separate.

Să luăm notițe despre "Napoleon III și Italia"

Notițele dumneavoastră la acest capitol vă vor ajuta să înțelegeți rolul jucat de Napoleon III al Franței în unificarea Italiei. Următoarele titluri vă vor ajuta să luați notițe clare:

1. Napoleon III al Franței
1.1. 1830-1831
1.2. 1849
1.3. 1849-1856
1.4. Motivele lui Napoleon
1.5. Orsini
1.6. Plombičres
1.7. Războiul din 1859
2. Unificarea Italiei
2.1. 1860-1865
2.2. Veneția
2.3. Roma
2.4. Papa

Să răspundem la întrebările - eseu despre "Napoleon III și Italia"

Multe informații din acest capitol vă vor fi necesare pentru a răspunde la întrebări generale despre unificarea Italiei, în special cele de tipul "S-a făurit Italia singură?". Ele sunt discutate la paginile 93-94.

S-ar putea să aveți de-a face cu întrebări privitoare numai la Napoleon și Italia, dar adesea el apare alături de un italian în întrebările care sunt, de fapt, forme deghizate ale întrebării "S-a făurit Italia singură?" Exemple:

> "Cu ce au contribuit: a) Napoleon III și b) Garibaldi la unificarea Italiei?" (Londra, 1978).
> "Apreciați contribuțiile lui: a) Cavour și b) Napoleon III la eliberarea și unificarea Italiei". (SUJB, 1981).

Amândouă par să fie întrebări în care vi se cere să comparaţi direct cele două personalităţi, invitându-vă să vă faceţi planul eseului prin întocmirea listelor cu căile prin care fiecare personalitate a contribuit la unificare, iar apoi prin aranjarea punctelor în ordinea importanţei. Dacă nu veţi fi atenţi, totuşi, veţi cădea în capcana de a scrie două relatări narative separate, fără legătură, bazate pe carierele celor doi oameni. Este mai bine să găsiţi un cadru alternativ în cadrul căruia să grupaţi punctele. Acestea s-ar putea baza pe contribuţiile lor la aspectele politice, militare sau altele mai largi, ale unificării. Care sunt aceste "aspecte mai largi ale unificării"? În ce ordine le veţi trata într-un eseu? De ce?

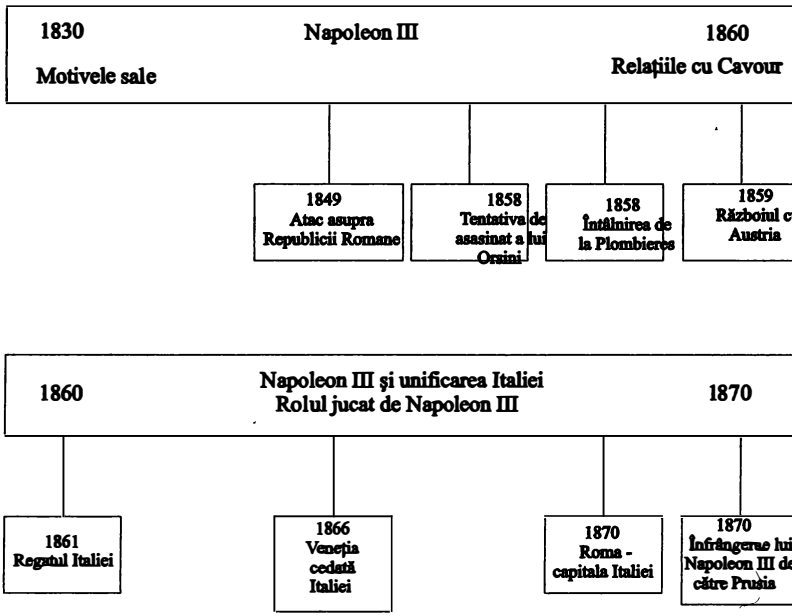

Rezumat – Napoleon III şi Italia

S-ar putea să vi se ceară să scrieţi un eseu despre implicarea franceză în problemele Italiei. De exemplu:

> "De ce s-a implicat Franţa în mişcarea pentru unificarea Italiei, cât de valoros a fost ajutorul pe care ea l-a dat?" (Londra, 1982).

Prima jumătate a întrebării este în mod direct de tipul "De ce?" Întocmiţi planul eseului alcătuind mai întâi o listă de motive pentru implicarea franceză

în Italia. Începeţi fiecare motiv cu "deoarece, fiindcă, pentru că", de exemplu "deoarece Napoleon III dorea Nisa şi Savoia". Notaţi dovezile de care veţi avea nevoie pentru a vă susţine afirmaţiile. Apoi aranjaţi afirmaţiile în ordinea care vi se pare cea mai bună. Care este raţiunea ordinii pe care aţi ales-o?

A doua jumătate a întrebării vă cere să faceţi o analiză a efectelor acţiunilor franceze asupra unificării Italiei. Faceţi din nou o listă. Folosiţi două titluri: "efecte utile" şi "efecte inutile". De exemplu, sub primul titlu, aţi putea include înfrângerea Austriei în 1859 şi sub al doilea, pierderea Nisei şi Savoiei.

Atunci când aţi terminat lista, decideţi care argument este mai puternic – util sau inutil. Pe care l-aţi prezenta primul în răspuns? De ce?

Întrebări bazate pe izvoare despre "Napoleon III şi Italia"

1. Puterea temporală a Papei, 1870

Citiţi cu atenţie fragmentele din scrisoarea lui Victor Emmanuel către Pius IX şi răspunsul lui Pius IX, date la pagina 82. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Care erau "cererile" şi "principiile cuprinse" la care se referea Pius IX în răspunsul său?

b) Care sunt implicaţiile expresiei "elemente distructive"?

c) Victor Emmanuel ştia care ar putea să fie răspunsul Papei înainte de a scrie prima scrisoare. Dat fiind acest fapt, care credeţi că puteau fi motivele regelui de a o scrie aşa?

CAPITOLUL 5

Regatul Italiei

Cum a fost noul regat al Italiei în primul său deceniu de existenţă? Prim-miniştrii care i-au urmat lui Cavour au fost aproape fără distincţie politicieni conservatori. Nici unul nu avea prestigiul marilor figuri ale *Risorgimento*-ului. Cei mai mulţi oameni au fost doar pentru puţin timp în funcţie, de exemplu Farini, care a suferit o depresiune mentală, a încercat să-l înjunghie pe rege şi a fost demis numai după trei luni, sau Ratazzi, care s-a lăsat prins în mrejele atacurilor plănuite de Garibaldi asupra Romei în 1862 şi din nou în 1867, în ambele ocazii întâmplându-se, din nefericire, să fie prim-ministru pentru câteva luni. Totuşi istoricii italieni au susţinut că, între 1861 şi 1871, guvernul italian a desfăşurat o activitate susţinută de consolidare a noului regat şi că, în felul lor, membrii guvernului au fost la fel de importanţi ca şi eroii din anii anteriori.

Italia unită din anii 1861 era o monarhie constituţională, nu o republică aşa cum dorea Mazzini, nici o federaţie sub conducerea Papei, aşa cum propuseseră Gioberti, şi mai târziu Cavour şi Napoleon III. Constituţia se baza îndeaproape pe *Statuto*, promulgat de Carol Albert în 1848 şi corpul suveran era regele în Parlament. Dar asta nu înseamnă că Italia era o democraţie. Dreptul de vot era restrâns la bărbaţii în vârstă de peste 25 de ani, ştiutori de carte şi plătitori de impozite – cam 2 la sută din totalul populaţiei. Nu este surprinzător faptul că Parlamentul era conservator şi nereprezentativ. Tipul de guvernare puternică la nivel central şi slabă pe plan local, bazat pe modelul piemontez fusese extins asupra restului Italiei după 1861. Diferitele coduri de legi care existau în fiecare din aceste state au fost unificate. Un cod penal bazat pe cel al Piemontului a fost introdus rapid peste tot, cu excepţia Toscanei, unde s-a permis rămânerea în vigoare a propriului sistem moderat, iar în 1865 a fost adoptat în întreaga ţară un singur sistem de drept civil. El era similar Codului Napoleon şi introducea căsătoria civilă, deşi divorţul rămânea ilegal. Aşa cum era de aşteptat, politica externă, ministerul de externe şi serviciul diplomatic al Italiei unite se bazau pe vechile instituţii ale Piemontului.

În cursul anilor 1860, a fost formată o armată unificată din vechile armate ale Piemontului, Neapolelui şi din statele italiene centrale, împreună cu "Armata de sud" a lui Garibaldi. Armata a fost modernizată şi reorganizată după modelul Prusiei. Mai târziu, marina militară a Piemontului şi cea

a Neapolelui au fost integrate într-o singură forţă, deşi până în 1876 nu s-a făcut nici o încercare de reorganizare sau de modernizare. Statul a preluat controlul şcolilor şi universităţilor, ca parte a unei politici de realizare a unui sistem de educaţie unificat.

1. Nordul şi Sudul

Concurenţa dintre nord şi sud a fost cea mai grea problemă pe care noul regat al Italiei a avut-o de rezolvat. Cavour însuşi comentase: "Să armonizezi nordul cu sudul este mai greu decât să lupţi cu Austria ori să dai o bătălie împotriva Romei". Guvernul a tratat problema în mare ignorând-o ori impunând soluţia piemonteză asupra întregii ţări, fie că era sau nu potrivită pentru o anumită zonă. În sud nu era. Problemele reale în Neapole şi Sicilia nu erau atât politice, cât sociale şi economice. Majoritatea populaţiei era analfabetă, trăia în sărăcie, mizerie şi foamete. Era o mare lipsă de pământ disponibil pentru ţărani, în timp ce latifundiarii continuau să-şi mărească proprietăţile. Rezultatul imediat al unirii cu Piemontul a fost introducerea serviciului militar obligatoriu, mărirea impozitelor, un cost al vieţii mai ridicat şi un nou sistem legislativ şi administrativ, foarte nepotrivit şi puţin înţeles. În scurt timp, opinia publică a ajuns să fie împotriva lui Victor Emmanuel şi a Piemontului, iar în cursul anilor de după 1860 legea şi ordinea au decăzut. Tâlhăria, care era endemică în sud, a devenit de necontrolat, războiul civil adăugându-se situaţiei şi aşa disperate a ţăranilor.

În Piemont nu s-au făcut încercări de a înţelege situaţia. Neapole era "putred", napolitanii erau "barbari", blegi şi leneşi; şi-au adus necazurile cu ei odată cu lenea. Guvernul italian credea că sudul are mari bogăţii, care de-abia aşteaptă să fie exploatate de nordul industrializat şi politica sa de aducere a celor două jumătăţi de ţară într-o competiţie economică directă a avut ca efect încurajarea comerţului şi industriei în nord, în timp ce în Neapole şi Sicilia situaţia s-a înrăutăţit şi mai mult.

2. Punctul de vedere al lui Mazzini

În 1871, Mazzini, care sperase şi activase îndelung pentru o Italie liberă şi unită, era deosebit de critic.

1 Italia pe care noi o reprezentăm astăzi, ne place sau nu să o spunem, este o născocire vie. Nu numai că străinii deţin teritoriu italian la graniţele noastre cu Franţa şi cu Germania, dar chiar dacă am fi stăpâni pe Trieste şi Nisa, tot n-am avea decât coaja, trupul mort al Italiei.

5 Italia a fost unificată ca şi cum ar fi fost un mozaic fără viaţă, şi bătăliile care au făcut acest mozaic au fost duse... de conducători străini

pe care ar fi trebuit să-i disprețuim ca pe dușmanii noștri naturali. Lombardiei, scena "Celor cinci zile mari" în 1848, i s-a permis să se unească cu Italia prin acțiunile unui despot francez. Venețienii, în ciuda apărării lor eroice din 1849, au venit alături de noi prin bunăvoința unui monarh german. Cei mai buni dintre noi au luptat cândva împotriva Franței pentru păstrarea Romei; și am rămas sclavii Franței atâta timp cât ea a fost puternică. Roma, deci, avea să fie ocupată pe furiș atunci când Franța zăcea doborâtă la picioarele Germaniei, pentru că ne-a fost teamă să înălțăm strigătul de luptă împotriva Vaticanului. Italia sudică a fost câștigată de voluntari și de o mișcare adevărată a poporului, apoi au fost uitate promisiunile de la început și a fost dată pe mâna unui guvern care încă refuză să dea Italiei o nouă constituție națională.

Bătăliile duse de Italia în acest proces au fost înfrângeri. La Custoza și Lissa am fost înfrânți datorită incompetenței conducătorilor noștri sau a ceva mai rău decât incompetența. Italienii nu au acum o nouă constituție care să exprime voința lor. Noi nu putem deci să avem o existență națională reală sau o politică internațională proprie. În politica internă... un sufragiu restrâns înseamnă că suntem guvernați de câțiva oameni bogați... Oamenii obișnuiți sunt deziluzionați. Ei umăriseră... cum Italia, cândva conducătorul lumii civilizate, începea din nou să se înalțe; dar acum își îndepărtează privirea de la ce se întâmplă și își spun: "Aceasta este doar fantoma Italiei".

Avea Mazzini dreptate să fie atât de critic față de noua Italie? Cu patruzeci de ani în urmă, el își exprimase speranțele prin "Tânăra Italie" și cel puțin o parte din ele fuseseră îndeplinite. El putea să fie mâhnit de pierderea Nisei, unde se vorbea italiana, dar cel puțin austriecii plecaseră, Lombardia și Veneția erau din nou în mâinile italienilor, iar Roma era capitala. Metoda prin care au fost redobândite era cea care îl mâhnea. Italia era liberă și unită, dar Italia nu se făurise singură. Ba mai rău, Italia nu devenise republică, și cu toate că noul regat era unul secular, modul de viață italian era încă dominat de puterea spirituală, dacă nu temporală, a Bisericii Catolice.

3. Concluzie

Al cui este meritul unificării Italiei? Întrebarea a fost îndelung dezbătută de istorici din 1861 până astăzi. *Risorgimento*, mișcarea italiană de "reînviere" sau "renaștere națională", care a început în secolul al XVIII-lea, a câștigat teren în primele decenii ale secolului al XIX-lea prin societățile secrete și sub conducerea lui Mazzini.

El a constituit baza intelectuală pentru mișcarea naționalistă și a indus aspirația spre revoluție în rândul celor cu care venea în contact, de exemplu

Garibaldi, însă scrierile sale erau prea academice pentru a avea un număr mare de cititori sau o mare influență populară.

Istoricii italieni au încercat să-i glorifice pe toți cei care au luat parte la unificare, au minimalizat diferențele dintre ei și au prezentat evenimentele din 1860-1861 ca fiind marele și romanticul apogeu al unui proces îndelungat de dezvoltare națională, prin care Italia și-a regăsit spiritul național.

În Italia, istoria este studiată adesea în corelație cu filozofia, în special filozofia idealistă care susține că ideile abstracte, cum ar fi națiunea italiană, sunt adevărata realitate concretă. Ceea ce face ca ele să fie potrivite studiului istoriei, deoarece în final ele "se întruchipează" în instituții, în acest caz statul italian. Evoluția lor către acest final este inevitabilă. Istoricii care acceptă acest punct de vedere trebuie să accepte de asemenea că șansa și accidentul nu joacă nici un rol în rezultatul final.

Această credință filozofică, cuplată cu puternice sentimente patriotice și exprimată într-un stil retoric emoțional, pentru care italianul este pe deplin pregătit, a făcut ca multe scrieri istorice despre *Risorgimento* să fie în mare de neînțeles pentru străini, oricât de bine ar fi fost traduse.

Luigi Salvatorelli, un istoric moderat de stânga, care scria în 1943, a descris *Risorgimento* ca "un fapt sau mai bine un proces cu caracter spiritual, o transformare intimă și profundă a vieții naționale... Italia și *Risorgimento* au fost întotdeauna înțelese, de-a lungul timpului, mai presus de orice ca fapte de conștiință, ca atitudini spirituale." (Citat în Beales, *Risorgimento și unificarea Italiei*).

După douăzeci de ani, alt respectat istoric italian, Rodolico, scria că "*Risorgimento* a fost un spirit de sacrificiu, a fost suferința pe calea exilului sau la galere, a fost sângele tineretului italian vărsat pe câmpurile de luptă... a fost pasiunea unui popor pentru identitatea sa italiană." (Ibidem).

Istoricii britanici au văzut situația cu totul diferit. Punctul de vedere tradițional este cel susținut de G. M. Trevelyan, în primii ani ai acestui secol. El credea că forțele aflate aparent în conflict în Italia (liberalii moderați și democrații republicani) erau în realitate complementare. Aveau nevoie unul de altul, așa cum Cavour și Garibaldi aveau nevoie unul de altul, poate fără să-și dea seama, pentru a realiza unificarea Italiei. Cu alte cuvinte, deși se accepta că existau diferențe, acestea erau considerate fără importanță.

În 1954, Denis Mack Smith a publicat lucrarea "*Cavour și Garibaldi 1860*". Această carte cu influență, bazată pe studierea corespondenței lui Cavour, susținea că tocmai aceste diferențe, dispute și suspiciuni dintre proeminenții patrioți italieni au fost cei mai importanți factori care au dus la unificare. Aceasta și următoarele cărți ale lui Mack Smith, inclusiv "*Italia: istoria modernă*", publicată în 1959, susțin în mod direct un punct de vedere

contrar celui acceptat de italieni privind inevitabilitatea unificării. Ele au fost supuse unor critici acerbe de către istoricii italieni, dar au avut efectul de a-i stimula către o nouă cercetare privind *Risorgimento.*

Stuart Woolf, în lucrarea sa "*Istoria Italiei 1700-1860*", publicată în 1979, rezumă actuala gândire istorică britanică:

1 Noua Italie s-a făurit din conflictul fundamental dintre forţele patriotice opuse şi din ostilitatea personală a conducătorilor, nu din ceea ce istoriografia tradiţională a fost mult timp înclinată să interpreteze ca fiind rolurile complementare şi implicit armonioase ale celor patru li-
5 deri "eroici" – Victor Emmanuel, Cavour, Garibaldi şi Mazzini - mergând la braţ către un stat unificat predestinat.

A apărut noua Italie din conflict? În mod sigur a fost ostilitatea dintre Cavour şi Garibaldi. Dacă nu ar fi fost neîncrederea lui Cavour în Garibaldi şi teama că, în 1860, el ar fi putut să se proclame conducătorul unei Italii de sud independente, şi aceasta ar fi putut chiar să fie o republică, el nu ar mai fi făcut mişcarea decisivă de invadare a Statelor Papale, care încă împărţeau Italia din punct de vedere geografic. Această invadare a provocat o dispută publică între Cavour şi Garibaldi, între liberali şi radicali privind viitorul peninsulei.

S-a spus că, în 1861, Cavour a unit Italia mai puţin din convingerea că era ceea ce trebuia făcut, cât dintr-o dorinţă de a face mai mult decât Garibaldi. Cavour nu avea încredere în Garibaldi şi continua să creadă că el era încă mazzinian în sufletul său. Garibaldi, la rândul său, îl dispreţuia pe Cavour şi nu avea încredere în diplomaţie. El credea, chiar după ruptura cu Mazzini, că Italia trebuia să fie unită prin mijloace revoluţionare şi dintr-o dată. Ca un taur într-un magazin de porţelanuri, el a pornit să atace Sicilia şi apoi Neapole. După neaşteptatul său succes, el plănuia să meargă mai departe pentru a ocupa Veneţia şi Roma, fără să ţină seama de implicaţiile politice ale actelor sale. O asemenea acţiune ar fi atras în mod sigur intervenţia Franţei şi poate a Austriei, iar noua şi fragila Italie ar fi putut să nu reziste unei astfel de lovituri zdrobitoare. Cea mai mare contribuţie a lui Cavour la unificare a fost că invadarea Statelor Papale l-a împiedicat pe Garibaldi să-şi pună în aplicare a doua parte a planului său, atacul asupra Romei, aşa cum cea mai mare contribuţie a lui Garibaldi a fost că, în ciuda opoziţiei lui Cavour, a reuşit să realizeze prima parte a planului său, cucerirea Siciliei şi a Neapolelui.

Disponibilitatea lui Garibaldi de a remite Sicilia şi Neapole lui Victor Emmanuel a evitat războiul civil şi a permis lui Cavour şi Piemontului preluarea controlului asupra Italiei. A fost oare gestul unui om mare şi generos,

care pune prăzile de război la picioarele regelui său, ori pur şi simplu ieşirea dintr-o situaţie dificilă, acum că războiul luase sfârşit? Ca şi în multe alte aspecte ale istoriei italiene, părerile istoricilor sunt împărţite, dar se pare că atât Victor Emmanuel cât şi Cavour erau decişi că rolul lui Garibaldi luase sfârşit şi el trebuia să plece, lăsându-i pe ei să continue pe o cale mai diplomatică procesul unificării. Fără perspectiva imediată a unor noi lupte, Garibaldi părea să fie pregătit, chiar nerăbdător, să revină la viaţa simplă de pe insula Caprera.

Victor Emmanuel II, regele Piemontului şi primul rege al Italiei unite, *Re galantuomo* (regele galant), a jucat un rol activ în *Risorgimento*. El se bucura de mare popularitate prin purtarea sa deschisă şi amicală şi poate datorită credinţei, acum mult discreditate, că a fost singurul care i-a sfidat pe austrieci şi a menţinut constituţia în 1849, el este considerat de italieni drept unul dintre eroii mişcării. Străinii sunt mai puţin entuziaşti şi sunt înclinaţi să accepte că îşi merită faima doar fiindcă "A permis Italiei să se făurească singură." El a fost acolo la momentul şi în locul potrivit pentru a juca rolul figurii emblematice pentru naţionalismul italian. Aşa cum a spus Garibaldi, "Italia să fie unită sub *Re galantuomo*, care este simbolul regenerării noastre şi al prosperităţii ţării noastre." Prin ceea ce era, nu prin ceea ce făcuse, Victor Emmanuel şi-a câştigat un loc în istoria *Risorgimento*-ului.

Istoricii britanici au ignorat în mare cealaltă figură importantă a unificării Italiei, un ne-italian, care a avut în general presă proastă, Napoleon III al Franţei. Oricare ar fi fost motivele sale, rămân faptele, că fără implicarea şi sprijinul său, austriecii nu ar fi putut fi izgoniţi din Italia, iar o Italie independentă şi unită ar fi fost imposibilă. Mulţi italieni trebuie să fi aplaudat cuvintele lui Garibaldi după pacea de la Villafranca. "Nu uitaţi recunoştinţa pe care o datorăm lui Napoleon III şi armatei franceze, ai cărei bravi fii au fost ucişi sau răniţi pentru cauza Italiei." (El a fost mai puţin entuziasmat de Napoleon şi de armata franceză după cedarea Nisei, oraşul său natal).

Unul dintre puţinii istorici britanici care au apreciat contribuţia lui Napoleon III în problemele Italiei, L.C.B.Seaman, considera că Italia îi va rămâne mereu îndatorată lui Napoleon, pentru că doar el a făcut posibilă eliberarea Italiei şi fără el, nici Cavour şi nici Garibaldi nu ar fi putut să unească Italia. Dacă unitatea deplină era ceea ce doreau Napoleon sau Cavour este o altă problemă; doar Garibaldi avea acest obsedant scop.

* Noua Italie unită a devenit o monarhie constituţională seculară, în loc să fie o republică sau o federaţie, în parte deoarece aceste alternative erau discreditate prin 1870, dar mai mult datorită poziţiei puternice a Piemontului. Piemontul, liber de dominaţia austriacă, era singurul stat italian care menţinuse o monarhie constituţională după înfrângerea revoluţiilor de la 1848. În cursul anilor 1850, Piemontul avea un guvern central puternic, o

administraţie bine organizată, o armată eficientă, spre deosebire de oricare din celelalte state italiene. Avea, de asemenea, lideri politici şi militari capabili, Cavour şi Garibaldi, care au folosit diplomaţia şi războiul obţinând cele mai potrivite avantaje. Piemontul avea un statut internaţional suficient de important pentru a negocia aproape pe picior de egalitate cu marile puteri, în special cu Franţa, al cărei sprijin a fost crucial în 1859 şi 1866. Societatea Naţională a întors spatele originilor sale republicane şi revoluţionare şi a dus o campanie puternică în toată Italia, în anii 1859 şi 1860, în favoarea Piemontului, argumentând că era esenţial pentru unitatea naţională ca toţi italienii să se strângă în jurul Piemontului şi al monarhiei sale. Din moment ce liderii piemontezi jucaseră rolul major în procesul efectiv de unificare, părea just ca regatul Italiei să aibă o constituţie şi o administraţie, precum şi un sistem legislativ şi financiar bazat pe cele ale Piemontului. Italia era Piemontul scris cu litere mari.

Această credinţă a fost perpetuată de istoricii italieni şi străini care, până recent, au contribuit la menţinerea punctului de vedere tradiţional privind predominanţa Piemontului în istoria *Risorgimento*-ului.

Cavour a murit pe neaşteptate la vârsta de 51 de ani, fără a avea timpul sau, în aparenţă, înclinaţia să-şi scrie memoriile. El a lăsat totuşi enorme cantităţi de scrisori şi alte documente, atât publice cât şi personale. Acestea fuseseră curând adunate şi "editate" pentru a da o versiune puternic pro-piemonteză evenimentelor, de către studenţii piemontezi. Ei au folosit documentele pentru a ilustra şi a interpreta versiunile lor asupra *Risorgimento*-ului, realizate de ei. Acolo unde era necesar, documentele au fost trecute sub tăcere sau modificate, ba chiar inventate, pentru a da Piemontului şi lui Cavour rolurile dominante în unificarea Italiei. Cavour era prezentat într-o lumină favorabilă, iar inamicii săi, fie că era vorba de reacţionarul rege al Neapolelui sau de republicanul Mazzini, într-o lumină nefavorabilă.

Istoricii britanici care au scris la sfârşitul secolului al XIX-lea au fost profund influenţaţi de şcoala de gândire pro-piemonteză, fiindcă ei înşişi simpatizau cu ideile constituţionale liberal-moderate ale lui Cavour. În acelaşi timp, ei erau atraşi de ideea unui erou naţional romantic, şi aici din nou Piemontul dădea răspunsul, prin Garibaldi.

Dacă izvoarele documentare primare pentru înţelegerea intenţiilor şi concepţiilor lui Cavour erau incomplete şi inexacte, acelaşi lucru era valabil şi pentru Garibaldi, deşi motivele şi realizările sale au fost scrise în cea mai mare parte mult mai târziu faţă de evenimentele descrise şi au fost puternic romanţate în forma unor romane proaste. Chiar şi aşa-zisele sale *Memorii* acoperă doar evenimentele până prin 1850 şi au fost substanţial "îmbunătăţite" de alte condeie înainte de publicare. Scrierile sale au o foarte limitată valoare istorică în determinarea rolului său în desfăşurarea evenimentelor, mai ales în cele din anii 1859-1861. Noile culegeri din scrisorile sale aflate

acum în curs de publicare în Italia ar putea fi mai utile dacă ar fi tratate în corelaţie cu evenimentele din momentul când au fost scrise.

Pare potrivit ca ultimele cuvinte să fie cele ale lui Massimo d'Azeglio, nobil, scriitor, om politic liberal, prim-ministru al Piemontului din1849 până în 1852, care a murit în 1866 şi a văzut deci unificarea aproape completă. Este adesea citată faimoasa remarcă adresată lui Victor Emmanuel, "Sire, am făcut Italia, acum trebuie să facem italieni". Cu alte cuvinte, impunerea unităţii geografice şi politice nu era suficientă. Înainte ca o ţară recent unită, cum ar fi Italia, să poată deveni o naţiune, locuitorii trebuiau să simtă ei înşişi că sunt un popor, poporul italian.

D'Azeglio şi-a dat seama că acesta avea să fie un proces lent şi, într-o altă remarcă, mult mai puţin citată, el a spus: "Pentru a făuri o Italie din italieni nu trebuie să ne grăbim." Într-o ţară cu puternice loialităţi locale, oamenii nu puteau să devină în mod automat italieni în 1861, în 1866 ori în 1870, doar fiindcă trăiau în Italia. Ei rămâneau întâi de toate piemontezi, napolitani sau veneţieni. Integrarea avea să ceară mult timp.

Să luăm notiţe despre "Regatul Italiei"

Notiţele ar trebui să vă asigure un cadru pentru discutarea principalelor probleme cu care s-a confruntat noul regat al Italiei şi pentru aprecierea contribuţiilor relative ale principalilor actori ai dramei.

Următoarele titluri vă vor ajuta să luaţi notiţe clare:

1. Gradul de unificare
2. Nordul şi sudul
3. Punctul de vedere al lui Mazzini
4. Concluzia

4.1. Al cui este meritul unificării?

4.2. De ce a dominat Piemontul?

Întrebări bazate pe izvoare despre "Regatul Italiei"

1 Punctul de vedere al lui Mazzini despre Italia unită, 1871.

Citiţi cu atenţie fragmentul din comentariile lui Mazzini despre noul regat al Italiei, reprodus la paginile 87-88. Răspundeţi la următoarele întrebări:

a) Care sunt cele două critici majore pe care Mazzini le face noii Italii? Ce sugerează aceste critici despre valorile lui Mazzini?

b) Care dintre criticile lui Mazzini apare mai puţin convingătoare? Explicaţi-vă răspunsul.

c) Care sunt implicaţiile includerii expresiilor "au fost uitate promisiunile de la început"; "sau ceva mai rău decât" şi "cândva conducătorul lumii civilizate."

Să răspundem la întrbări-eseu despre "Unificarea Italiei 1815-1871"

La pagina X veţi găsi exemple de întrebări tipice privind subiectul general "Unificarea Italiei 1815-1871". Uitaţi-vă din nou la întrebările de tipul "ce obstacole" şi "de ce naţionalismul a eşuat la început". Parcurgeţi-le şi notaţi pentru fiecare factorii principali, aspectele sau evenimentele care pot fi titluri de paragraf.

Fiţi foarte atenţi când este vorba de date. Întrebarea AEB "Ce obstacole..." are ca dată finală 1861. Aceasta elimină orice referire la alipirea Veneţiei sau Romei, în timp ce aceste referiri ar fi potrivite la întrebarea SUJB, care are ca dată finală anul 1870. Atunci când aţi stabilit titlurile paragrafelor şi v-aţi asigurat că ele corespund perioadei din întrebare, trebuie să decideţi cel mai bun aranjament pentru ele.

Ordinea cronologică este ispititoare dar poate fi periculoasă, fiindcă este foarte uşor de realizat scriind un eseu narativ. Este mai bine, totuşi, să căutaţi alte căi de aranjare a punctelor pe care doriţi să le trataţi.

Aveţi la dispoziţie mai multe căi de abordare. Puteţi începe cu punctul pe care îl consideraţi cel mai important şi să continuaţi lista în ordinea descrescândă a importanţei. Aţi putea să o luaţi şi invers şi să începeţi cu punctul cel mai puţin important. Sau puteţi să grupaţi punctele după un alt criteriu, aranjându-le sub unul din domeniile istorice generale, cum ar fi politic, social, economic,militar sau religios. Dacă veţi folosi acest tip de grupare, paragraful final ar trebui să precizeze importanţa relativă a punctelor tratate.

Alegeţi una din întrebările de tipul "Ce obstacole" şi încercaţi să faceţi patru planuri de eseu pentru ea, folosind cele patru căi de grupare sugerate mai sus (cronologic, în ordinea importanţei, în ordinea inversă a importanţei, după domeniul istoric general). Care plan asigură cel mai bun răspuns? Puteţi să vă gândiţi de ce? S-ar putea ca motivele dumneavoastră să-şi păstreze valoarea la toate întrebările de acest tip general?

Cel de-al treilea grup de întrebări generale este ilustrat de tipul "S-a făurit Italia singură?". Acestea cuprind adesea un citat, de exemplu:

> A confirmat unificarea finală a Italiei profeţia regelui Piemontului, Carol Albert, că "Italia se va face singură"? (Scotisch, 1982).
> "Italia farí da sč" (Italia se va făuri prin ea însăşi). S-a făurit ea într-adevăr singură? (Oxford şi Cambridge, 1980).
> "Italia îşi datorează unitatea mai mult ajutorului extern decât propriilor eforturi." Analizaţi critic această judecată despre mişcarea pentru unificarea Italiei în perioada 1859-1870. (WJEC, 1981).
> "Unificarea Italiei a fost mai mult împiedicată decât ajutată de intervenţia străină." Sunteţi de acord? (Oxford, 1980).

Dacă aveţi de a face cu o întrebare, ca în ultimele două exemple, care atrage atenţia asupra unui factor particular, de obicei printr-un citat, ca aici,

şi vă cere să-i comentaţi importanţa, începeţi prin a stabili care este problema generală. În acest caz este: "De ce a avut loc unificarea Italiei?" Factorul particular inclus în întrebarea WJEC este că ajutorul extern a fost cel mai important motiv.

Planul eseului ar trebui să urmeze modelul folosit de obicei când se răspunde la întrebări de tipul "afirmaţii provocatoare"; fie "factorul inclus în întrebare era cel mai important, dar şi alţi factori, cum ar fi... sunt importanţi", fie "factorul inclus în întrebare era important, dar factorii de cea mai mare importanţă erau..."

Eseul ar putea să înceapă cu o scurtă introducere, pentru a arăta care din argumentele de mai sus sunt folosite. Acesta poate fi urmat de paragrafe pentru fiecare factor, începând cu cel inclus în întrebare. Paragrafele ar putea fi organizate după unul din cele patru criterii de grupare discutate mai sus. Eseul se poate termina printr-o scurtă concluzie, care să rezume argumentul prezentat.

Lecturi recomandate

Există multe cărţi utile pentru studenţii care doresc să ştie mai mult despre această perioadă a istoriei italiene. O carte foarte bine scrisă este:

H. Hearder *Italy in the Age of the Risorgimento 1790-1870* (Longman, 1983).

Aceasta nu numai că tratează limpede evenimentele politice, dar ne pune la dispoziţie o lectură utilă şi interesantă, ca un fundal, despre literatură şi arte, problemele religioase şi condiţiile economice şi sociale. Capitolele despre Piemont şi Cavour sunt deosebit de utile. Este, de asemenea, un scurt capitol despre izvoare şi despre interpretarea dovezilor pe care le oferă privind unificarea Italiei.

O carte scurtă, bine documentată, care se ocupă de schimbarea punctelor de vedere despre *Risorgimento* este:

D.Beales *The Risorgimento and the Unification of Italy* (Allen and Unwin, 1971; o nouă ediţie Longman, 1981).

Autorul se ocupă de un punct de vedere particular, cel al istoricului **Denis Mack Smith**, una din cărţile căruia *The Making of Italy 1796-1870* (Macmillan, 1968), prezintă istoria *Risorgimento*-ului prin documente. Altă carte fundamentală despre istoria Italiei după 1861 este tot a lui **Denis Mack Smith** *Italy: A Modern History* (University of Michigan, 1979).

În lucrarea profesorului **Stuart J.Woolf,** *A History of Italy 1700-1860* (Methuen, 1979) sunt incluse şi rezultatele cercetărilor recente ale istoricilor sociali italieni.

Majoritatea istoriilor Europei tratează pe scurt despre Italia, dar **J. A. S. Grenville**, *Europe Reshaped 1848-1878* (Fontana, 1976) este foarte bine scrisă şi are un capitol despre relaţiile lui Cavour şi Garibaldi.

Studenţii care urmăresc obţinerea celor mai înalte titluri academice, la nivel A, pot consulta capitolul 21 din *New Cambridge Modern History, 1830-1870*. Volumul X (Cambridge, 1960).

Bibliografiile pun la dispoziţie lecturi interesante şi merită să le parcurgem repede. Cea mai bună biografie a lui Garibaldi este probabil încă trilogia clasică a lui **G.M. Trevelyan**, publicată acum peste şaptezeci de ani. Scrisă cu pasiune şi cu un anumit grad de părtinire, este o bună "lectură uşoară".

O biografie mai la zi, care merită citită este:

Jasper Ridley, *Garibaldi* (Constable, 1974).

Pentru Napoleon III vedeţi **W. H. C. Smith**, *Napoleon III* (Wayland, 1972).

Denis Mack Smith, *Cavour* (Wiedenfeld and Nicolson, 1985) utilizează multe din cercetările recente într-o trecere în revistă adusă la zi a rolului jucat de Cavour în *Risorgimento.* Lucrarea sa *Cavour and Garibaldi* (Cambridge, 1954) care a fost retipărită, este o comparaţie a celor doi oameni politici pentru uzul şcolilor.

C.Hilbert, *Garibaldi and his Ennemis* (Penguin, 1987) este interesantă şi merită citită pentru parfumul epocii.

W. G. Shreeves, *Nationmaking in Nineteenth Century Europe* (Nelson, 1984) a fost scrisă special pentru studenţii de nivelul A şi cuprinde capitole ample în care sunt dezbătute în detaliu unele aspecte.

Izvoare despre "Unificarea Italiei, 1815-1871"

Nu ducem lisă de izvoare publicate în limba engleză despre acest subiect.

Pentru început, cele mai bune lucrări sunt probabil:

1. **D. Beales**, *Risorgimento and the Unification of Italy* (Longman, 1981)
2. **D. Mack Smith**, *The Making of Italy 1796-1870* (Macmillan, 1968).

Alte publicaţii utile sunt:

3. *Mazzini's Selected Writings* (Ed. **N. Gangulee**) (Drummond, 1945).
4. **F.Eyck** ,*Revolutions of 1848-1849* (Oliver and Boyd, 1972).
5. **S.Brooks**, *Nineteenth Century Europe* (Macmillan, 1983).
6. **G. M. Trevelyan**, *Garibaldi's Defence of the Roman Republic* (Longman, 1907)
7. **Sir John Marriot**, *Makers of Modern Italy* (Oxford University Press, 1943)

Pentru izvoare ilustrate publicate despre istoria italiană în secolul al XIX-lea, vedeţi în special

8. **Andrea Viotti,** *Garibaldi, The Revolutionary and his Men* (Blandford Press, 1979).

Pentru o gamă largă de ilustraţii privind istoria Europei în secolul al XIX-lea în general, vedeţi:

9. *The Nineteenth Century* (Ed. **Asa Briggs**) (Thames and Hudson, 1970).

Index

A

Alessandria, 9
Alfieri, Vittorio, 12
Alocuţiunea lui Pius IX, 25, 27, 82
America de Nord, 62
America de Sud, 57, 60
Ancona, 42
Angelo, 76
Anglia, 38, 57
Apenini, 2
Aspromonte, 68
Atlantic, 62
Austria, 2, 8, 11, 16, 17, 19, 20, 22, 24, 26, 31, 33, 37, 40, 41, 43, 44, 45, 48, 50, 53, 61, 63, 77, 78, 79, 80, 81, 87
Avellino, 7
d'Azeglio, Massimo, 40, 93

B

Belgia, 40
Bologna, 11, 42
Bruxelles, 34, 78

C

Calabria, 66, 68
Caprera, 62, 67, 68, 69, 91
Carbonari, 7, 11, 13
Carol Albert, 9, 14, 16, 19, 20, 22, 23, 24, 25, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 40, 53, 55, 56, 60, 61, 62, 71, 86
Carol Felix, 9, 33
Castiglione, 77
Cavour, 26, 31, 34, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 87, 89, 90, 91, 92
Confederaţia Italiană, 54
Conferinţa de pace de la Paris, 1856, 77
Congresul de la Viena, 1815, 5, 32
Consulta, 17
Crimeea, 41
Custozza, 22, 23

E

Elveţia, 14, 41, 78
Emmanuel I, 9, 24, 31, 32, 37, 38, 52, 53, 91
Emmanuel II, 24, 37, 52, 53, 91
Eugenia, 78
Europa, 4, 67, 76, 81

F

Farini, 86
Ferdinand, 7, 8, 17, 18
Ferrara, 17, 42
Florenţa, 12, 45, 68, 76
Francesco IV, duce, 10
Francmasoneria, 6
Franz, 45
Franţa, 5, 10, 22, 24, 32, 40, 41, 42, 43, 46, 47, 50, 51, 64, 66, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 84, 87, 88, 92
Franz Joseph, împăratul, 45

G

Garibaldi, Giuseppe, 57 - 75, 86
Genova, 12, 13, 15, 26, 28, 32, 33, 34, 36, 53, 62, 64
Germania, 81, 87
Gioberti, 16, 33, 86

H

Habsburgii, 4

I

Italia, 1, 2, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 27, 28, 31, 34, 37, 38, 41, 42, 45, 46, 48, 50, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 67, 71, 72, 74, 76, 77, 79, 81, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94

J

Jerôme Bonaparte, 47

L

Laibach, 9
Lissa, 81, 88
Liverpool, 38
Lombardia, 9, 16, 17, 19, 22, 24, 33, 34, 36, 37, 40, 41, 45, 47, 56, 60, 63, 79, 88
Londra, 15, 38, 55, 65, 78, 83, 84

M

Magenta, 45, 79
Manchester, 38
Marea Britanie, 2, 38, 40, 41, 46, 57, 80
Maria-Luiza, ducesă, 10
Marsala, 64
Marsilia, 13, 14, 15, 57
Mazzini, Giuseppe
Menotti, 76
Messina, 65, 68, 80
Metternich, 4, 5, 8, 10, 16, 17, 19, 24, 27
Milano, 12, 19, 22, 29, 37, 60
Misley, Enrico, 10
Montevideo, 58

N

Napoleon I Bonaparte, 2, 41
Napoleon III, Louis-Napoleon, 86
Neapole, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 18, 22, 24, 25, 27, 36, 48, 50, 52, 64, 65, 66, 67, 70, 74, 76, 78, 80, 87, 90
Nigra, 77
Nisa, 33, 43, 46, 47, 48, 53, 57, 58, 60, 63, 80, 85, 87,
Novara, 24, 37

O

Orsini, Felice, conte 78, 83

P

Pad, 42
Palermo, 8, 18, 63, 64, 68
Paris, 7, 15, 38, 40, 41, 42, 43, 46, 64, 77, 78, 79
Parma, 10, 17, 24, 27, 45
Pepe, 7, 8, 9
Piemont, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 24, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 43, 44, 46, 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 78, 79, 80, 87
Pius, 16, 21, 25, 27, 29, 76, 82, 85
Pius IX, 16, 21, 25, 27, 29, 76, 82, 85
Plombières, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 53, 56, 63, 78, 80, 83
Prusia, 2, 8, 45, 79, 80, 81

Q

Quadrilateral, 22

R

Radetzky, general 19, 22
Ramorino, general 15
Ratazzi, 86
Regatul Italiei, 33, 51, 54, 86, 93
Regatul Neapolelui, 2, 50

Regatul Sardiniei, 31
Republica Romană, 23, 24, 30, 61, 72, 76
Republica Venețiană independentă a Sf. Marcu, 20
Rio de Janeiro, 57
Risorgimento, 12, 22, 27, 40, 54, 62, 82, 86, 88, 89, 90, 91, 92
Rodolico, 89
Roma, 2, 5, 12, 17, 22, 23, 24, 25, 30, 42, 43, 48, 50, 51, 58, 61, 62, 66, 67, 68, 69, 72, 76, 80, 81, 82, 83, 88, 90
Romagna, 42, 45, 46, 47
Rusia, 2, 5, 8

S

Sant' Angelo, 35
Sardinia, 31
Savoia, 14, 31, 43, 46, 47, 48, 53, 63, 80, 85
Sf. Scaun, 62
Sicilia, 6, 7, 8, 17, 18, 19, 24, 25, 27, 29, 36, 47, 48, 50, 51, 52, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 78, 80, 87, 90
Solferino, 45, 79
Spania, 7, 8, 10, 22, 61
Statele Papale, 10, 11, 14, 17, 20, 24, 27, 34, 46, 50, 51, 66, 72, 76, 80
Statuto, 24, 26, 34, 36, 37, 53, 86

T

Tânăra Italie, 13, 14, 15, 27, 28, 29, 57, 88
Tibru, 82
Torino, 9, 10, 26, 31, 32, 33, 34, 47, 63, 68
Toscana, 5, 14, 17, 24, 28, 43, 45, 46, 47, 68, 79
Troppau, 8
Turcia, 77

U

Umbria, 66
Uruguay, 58

V

Vatican, 83
Veneția, 2, 12, 16, 20, 23, 24, 25, 36, 37, 45, 46, 48, 51, 62, 67, 79, 80, 81, 83, 88, 90
Viena, 2, 5, 10, 19, 24, 27, 32, 45, 57, 76, 99
Villafranca, 45, 79, 91

Z

Zürich, 46

acces la istorie

Editorul colecției: Keith Randell

Colecția *Acces la istorie* oferă o introducere concisă și foarte accesibilă în studiul perioadelor importante ale istoriei europene. Fiecare titlu este o lectură plăcută adresată elevilor, studenților, dar și publicului larg. Toate capitolele includ planuri de studiu pentru elevi și studenți.

***Unificarea Italiei 1815-1870* examinează motivele pentru care s-a înregistrat un progres prea mic pe calea unificării în perioada de până la 1850 și pentru ce înfăptuirile în următorii 20 de ani au fost atât de însemnate. Sunt discutate și evaluate contribuțiile principalelor personaje implicate în procesul făuririi statului italian unitar.**

ISBN 973-571-067-6